

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Content-analyse van de invloed van populistische partijen op het migratiebeleid in Nederland en Duitsland

Lankester, Krijn

Citation

Lankester, K. (2024). *Content-analyse van de invloed van populistische partijen op het migratiebeleid in Nederland en Duitsland*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3728803>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Inhoudsanalyse van de invloed van populistische partijen op het migratiedebat in Nederland en Duitsland

Krijn Lankester

S2841185

Woordenaantal: 8509

Begeleider: Rutger Hagen

Second reader: Dr. J. Oversloot

Embargo statement: Public

Bachelor scriptie 11/02/2024

BSc Internationale Politiek

Universiteit Leiden, Nederland

Abstract

Deze scriptie onderzoekt de invloed van populistische partijen op het migratiedebat in Nederland en Duitsland, in het licht van de migratiecrisis van 2015. Het onderzoek richt zich op de Duitse AfD (Alternative für Deutschland) en de Nederlandse PVV (Partij voor de Vrijheid), waarbij de focus ligt op de invloed vanuit deze partijen op de manier waarop het debat rondom migratie wordt gevoerd. Door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse van debatten uit het nationale parlement van beide landen wordt onderzocht hoe deze partijen het debat rondom migratie beïnvloeden. Aan de hand van de securitization theorie zal het onderzoek de invloed van de partijen proberen te verklaren. Het onderzoek legt meerdere verschillen tussen Nederland en Duitsland bloot in de manier waarop er gesproken wordt over het migratiebeleid en welke thema's hier aangekaart worden.

Inhoudsopgave

1: Inleiding	4
2: Literatuuroverzicht	5
2.1: <i>Begin van een crisis</i>	5
2.2: <i>Gevolgen van de crisis</i>	5
2.3: <i>Vluchteling, Asielzoeker en Migrant</i>	8
2.4: <i>Opkomst van het populisme</i>	9
2.5: <i>Migratiebeleid</i>	10
3: Theoretisch Raamwerk	12
3.1: <i>Argument en conceptualisatie</i>	12
3.2: <i>Hypotheses</i>	13
4: Methodologie	14
4.1: <i>Content analyse</i>	14
4.2: <i>Casus selectie</i>	14
4.3: <i>Operationalisatie</i>	16
4.4: <i>Datagebruik en -analyse</i>	17
5: Analyse	19
5.1: <i>Focus op (inter)nationaal beleid</i>	19
5.2: <i>(Geen) oog voor humanitaire risico's</i>	20
5.3: <i>Invloed van de PVV</i>	21
5.4: <i>Invloed van terreur en AfD</i>	22
5.5: <i>Discussie</i>	24
6: Conclusie	24
Bibliografie	26

1: Inleiding

De meeste mensen zullen zich de beelden van overvolle boten, extreem drukke vluchtelingenkampen of de foto van het aangespoelde jongetje bij de Turkse kust nog wel herinneren. Allemaal beelden die een goed beeld gaven van de enorme crisis waar Europa in 2015 mee te maken kreeg, de migratiecrisis. Europa werd in 2015 overvallen door een plotselinge en massale toestroom van migranten en vluchtelingen met name vanuit het Midden-Oosten en Noord-Afrika. In 2014 waren de aantallen migranten en vluchtelingen al de lucht in geschoten, toen werden er al zo'n 620.000 asielaanvragen in Europa ingediend, terwijl dit aantal sinds 2006 bijna nooit meer boven de 200.000 uitkwam. Europa leek in een migratiecrisis terecht te komen toen tussen juli 2015 en mei 2016 vervolgens zelfs meer dan 1 miljoen mensen asiel aanvroegen in Europa (Dinan et al., 2017, p. 102). Ruim 480.000 van deze asielaanvragen werden in Duitsland en in Nederland gedaan (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016; Beinhorn et al., 2019, p. 10). De enorme toestroom zorgde voor een enorme druk op de samenleving in deze landen. Dit had meerdere gevolgen, waaronder een opmars van het populisme in vrijwel heel Europa (Bartels, 2023, p. 147). In Nederland en Duitsland resulteerde dit zelfs in zeer grote groei van de twee grootste populistische partijen, de PVV (Partij van de Vrijheid) en AfD (Alternative für Deutschland), bij de Tweede Kamer- en Bondsdagverkiezingen (van Holsteyn, 2018, p. 1365; Faas & Klingelhöfer, 2019, p. 920). Dit onderzoek zal zich gaan richten op de gevolgen die deze migratiecrisis en de groei van de populistische partijen had voor het migratiedebat door middel van de volgende onderzoeksvraag:

Hoe heeft de opkomst van populistische partijen als gevolg van de migratiecrisis van 2015 invloed gehad op het migratiedebat van Nederland en Duitsland?

Er is tot nu toe weinig onderzoek gedaan naar de invloed van populistische partijen op het debat in Nederland en Duitsland, zeker niet na het plaatsvinden van de migratiecrisis van 2015. Het is relevant om hier onderzoek naar te doen, omdat het kan zorgen voor een beter beeld van de invloed van (oppositie)partijen op hoe bepaalde kwesties belicht worden in debatten. Daarnaast kan het verhelderen in welke mate er door de beleidsvormers geluisterd wordt naar andere geluiden (partijen) en of zij de retoriek overnemen.

Deze onderzoeksvraag zal onderzocht worden aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Hierbij zal er gebruik gemaakt worden van debatten uit de nationale parlementen van beide landen, de Tweede Kamer en de Bondsdag. Hierbij probeert het onderzoek de eventuele invloed van de PVV en AfD te op het debat en de betrokken

Nederlandse- en Duitse regeringsleden bloot te leggen. Er zal gebruik gemaakt worden van de securitization theorie om een eventuele invloed te verklaren.

2: Literatuuroverzicht

2.1: Begin van een crisis

De enorme toename van migranten had meerdere redenen, maar de meest belangrijke is misschien wel het plaatsvinden van de Arabische Lente. De Arabische Lente was een reeks protesten, opstanden en revoluties die plaatsvonden in de Arabische wereld. Dit begon eind december 2010, nadat Mohamed Bouazizi, een Tunesische straatverkoper, zichzelf om het leven bracht door zichzelf in brand te steken (Kallio & Häkli, 2017, p. 91). Dit deed hij uit protest tegen de Tunesische regering en vanwege het feit dat hij vond dat er sprake was van veel corruptie. Zijn actie was voor vele Arabieren de druppel die de emmer deed overlopen. In vele Arabische landen had men al lange tijd te maken met werkloosheid, corruptie en economische problemen. Deze onderliggende frustraties resulteerde in combinatie met de actie van Bouazizi in enorme demonstraties in Tunesië en dit verspreidde zich zeer snel over andere landen in de Arabische wereld zoals Syrië, Egypte en Libië (Ghanem, 2016, p. 63). In bijna alle landen hadden de demonstranten genoeg van het bestaande regime en wilden dit tot een einde brengen (Aissa, 2012, p. 6). De gevolgen waren echter niet voor alle landen hetzelfde. Zo kwam er in Jemen na 33 jaar een einde aan het regime onder leiding van Ali Abdullah Saleh, brak er in Libië een burgeroorlog uit die resulteerde in het afzetten van de al 42 jaar-zittende leider Gaddafi, en brak er in Syrië een burgeroorlog uit die tot het heden nog voortduurt. (Özekin & Akkas, 2014, p. 76). De chaos in Tunesië en Jemen, maar vooral de burgeroorlogen in Syrië en Libië, zorgden ervoor dat grote aantallen mensen deze landen verlieten en hun toevlucht zochten in Europa. De stroom van migranten, asielzoekers en vluchtelingen startte begin 2011, maar explodeerde na de escalatie van de oorlog in Syrië. Een grote storm waar Europa niet op voorbereid was (Buonanno, 2017, p. 104), oftewel de migratiecrisis.

2.2: Gevolgen van de crisis

De migratiestroom die in 2015 begon was niet zonder grote gevolgen. De effecten waren op verschillende soorten gebieden terug te zien. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gevolgen voor de veiligheid en de economie, maar ook aan politieke gevolgen in veel (Europese) landen.

De migratiecrisis werd al snel een veiligheidsuitdaging voor Europese landen. Dit kwam onder andere voort uit het feit dat het voor de autoriteiten niet goed mogelijk was om in

de grote stroom aan mensen verdachte individuen goed te identificeren en in de gaten te houden. De nationale grensautoriteiten hadden niet de capaciteit om met de tienduizenden asielzoekers om te gaan die de grenzen illegaal wilde oversteken. Tegelijkertijd ontstond hierdoor een angst dat terroristen misbruik zouden maken van de onoverzichtelijke situaties bij de grenzen. Een angst die op den duur terecht bleek, toen de politie concludeerde dat de bomaanslagen in Parijs (November 2015) en Brussel (Maart 2016) waren gepleegd door IS-terroristen die gebruik hadden gemaakt van de chaotische migratiestromen (Dinan et al, 2017, pp. 106-107). Mede door deze aanslagen werd de migratiecrisis steeds meer gezien als een enorm probleem voor de veiligheid en kwam er steeds meer aandacht voor de veiligheidsaspecten. Meerdere migranten en asielzoekers hadden op verschillende plekken al aanslagen gepleegd, waardoor steeds meer Europeanen de migrantenstroming als een gevaar begonnen te zien. Migrantengroepen zouden een gevaar vormen voor de Europese landen en de kans op terrorisme vergroten (Kuvekalovic, 2017, p. 29).

Er was ook in Nederland veel angst voor de bedreiging van de veiligheid. Dit werd onder andere ook duidelijk benoemd door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). De NCTV is verantwoordelijk voor het bestrijden van terrorisme en het veilig houden van Nederland. De belangrijkste taken bestaan uit Nederland digitaal veilig maken, het bestrijden van terrorisme en voorkomen van aanslagen, en Nederland weerbaar maken tegen dreigingen (Ministerie van Algemene Zaken, 2023). Twee of drie keer per jaar, afhankelijk van de schommelingen in de (inter)nationale veiligheid, brengen de NCTV en het Ministerie van Justitie en Veiligheid een rapport uit waarin het dreigingsniveau voor terrorisme wordt aangegeven en toegelicht. In twee rapporten uit 2015 werd al benoemd dat er een risico was dat terroristen die deel uitmaakten van groeperingen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika misbruik konden maken van de migratiestromen naar en asielprocedures in Nederland om naar Nederland te reizen om vervolgens hier bijvoorbeeld een aanslag te plegen. Ondanks de screening van alle asielzoekers in Nederland, was er een risico dat er jihadisten via de migratiestromen in Nederland terecht zouden komen (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2015a, p. 1; 2015b, p. 2). Deze zorg werd onderstreept na veel onderzoek van de inlichtingendiensten en de politie. De NCTV concludeerde namelijk in een rapport in 2016 dat “terroristen eenvoudig en ongezien door de autoriteiten naar en binnen Europa kunnen reizen” (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 2016, p. 1).

Nadat zowel in Parijs als in Brussel duidelijk was geworden dat deze dreiging tot daadwerkelijke aanslagen kon leiden, werd dit voor Duitsland ook een harde realiteit. Op 18

juli 2016 ging een Afghaanse vluchteling in een trein vlakbij Würzburg in Duitsland meerdere treinpassagiers met een mes en een hakbijl te lijf. Hierbij raakten 4 mensen zwaargewond en werd de Afghaan uiteindelijk door de politie doodgeschoten (Wurmb et al., 2017, p. 404). Een jaar later, op 24 juli 2017, stak een Syrische vluchteling in Duitsland een zwangere vrouw dood (Kuvekalovic et al., 2017, p. 30). Beide asielzoekers waren met de grote migratiegolven van 2015 meegekomen naar Europa.

In zowel Nederland als Duitsland is dus duidelijk te zien dat de migratiecrisis directe gevolgen heeft voor de veiligheid onder andere door een toenemende terrorismedreiging. De toenemende terrorismedreiging was een van de gevaarlijkste gevolgen van de migratiecrisis. Zo'n 80% van de asielzoekers waren mannen van tussen de 18 en de 50 jaar oud. Dit is een groep waar de meeste potentiële terroristen in zitten. Naar schatting zijn zo'n 3000 jihadisten meegekomen met de migratiegroepen naar Europa (Kuvekalovic et al., 2017, pp. 30-31). De grote groep van mannen tussen de 18 en 50 jaar vormt echter naast dreigingen, misschien ook wel mogelijkheden.

Een toenemend probleem in veel Europese landen is een vergrijzende beroepsbevolking en een daling van het geboortecijfer. Hierdoor zal op den duur een probleem ontstaan op de arbeidsmarkt (Poddar, 2016, p. 3). Migranten kunnen voor deze landen economische kansen bieden. Een groot deel van de groep (jonge) mannen die naar Europa komt kan nog vele jaren economisch productief zijn en is vaak in meerdere beroepen bedreven (p. 8). Migranten kunnen meerdere arbeidstekorten in bijvoorbeeld de gezondheidssector gaan opvullen. Ook de vraag naar veel producten en levensmiddelen zal waarschijnlijk gaan groeien, wat weer een extra stimulans voor de economie is.

De economische gevolgen (en bijkomende mogelijkheden) zijn echter niet alleen maar positief. De voordelen kunnen alleen realiteit worden als het migratie- en asielbeleid van de landen dat mogelijk maakt. Op de korte termijn zullen het vooral economische lasten zijn. Zo werd verwacht dat het herinvoeren van grenscontroles ten nadele zou gaan van de handel binnen het Schengen gebied. De onderlinge handel zou naar verwachting met 10 tot 20 procent afnemen (Dinan et al., 2017, p. 122). Daarnaast kost het de overheden van de Europese landen enorm veel geld om asielzoekers op te vangen, asielprocedures te bekostigen, hen te voorzien van eten, etc. De kosten voor het opvangen van een asielzoeker in het eerste opvangjaar was gemiddeld eerst zo'n €8000 tot €12000 per persoon (Poddar, 2016, pp. 6-7), maar uit verslagen van het COA (Centraal Orgaan opvang asielzoekers) bleek dat in Nederland de kosten waren uitgelopen tot gemiddeld €27.100 per persoon. In de noodopvang,

speciaal ingerichte locaties zoals veerboten voor extra opvangcapaciteit, liep dit zelfs op tot gemiddeld €53.400 per persoon (Rosman, 2023).

2.3: Vluchteling, Asielzoeker en Migrant

De termen migrant, vluchteling en asielzoeker worden vaak erg veel door elkaar heen gebruikt, terwijl het heel belangrijk is, met name juridisch gezien, om hier duidelijk onderscheid tussen te maken. Om te weten waar een individu recht op heeft, is het belangrijk om ze te kunnen kwalificeren als vluchteling, asielzoeker of migrant.

Een vluchteling kan gedefinieerd worden aan de hand van de ‘Convention and Protocol Relating tot he Status of Refugees’ (2010), waarvan een eerste versie werd samengesteld tijdens een conventie van de Verenigde Naties in 1951. Volgens deze conventie, die ook wel het Vluchtelingenverdrag wordt genoemd, is iemand een vluchteling wanneer die uit angst voor vervolging vanwege zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, niet op de bescherming van dat land kan en/of wil rekenen en daardoor niet kan terugkeren (Art. 1). Wanneer een individu wordt erkend als vluchteling heeft hij/zij vervolgens recht op internationale bescherming. Die officiële erkenning als vluchteling is dus voor de persoon zelf, maar ook staten en organisaties erg belangrijk.

Een asielzoeker is een individu die zijn land is ontvlucht, omdat hij daar het risico loopt slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen of eventuele vervolging, maar hij wordt (internationaal) nog niet erkend als vluchteling. De migrant is vaak op zoek naar bescherming/asiel in een ander land of in afwachting van een beslissing over zijn asielaanvraag (Hein, 1993, p. 48; Amnesty International, 2023).

Een (im)migrant is een individu die bewust kiest om zijn thuisland te verlaten en naar een ander land te verhuizen, vaak met het idee om zich daar te vestigen. Dit kan zijn vanwege werk, maar ook in de hoop op een beter leven (IRC, 2024). Hier komt de term ‘gelukszoekers’ ook grotendeels vandaan. Mensen die naar een ander land reizen om daar meer ‘geluk’ te vinden dan ze ervaren op hun huidige leefplek. De term migratie wordt vaak wel gebruikt als overkoepelende term, bijvoorbeeld bij migratiecrisis. Hiermee wordt de (grote) verplaatsing van groepen mensen bedoelt.

2.4: Opkomst van het populisme

De migratiecrisis had niet alleen gevolgen voor de veiligheid en de economie. Een van de meest zichtbare gevolgen was misschien wel de opkomst van het populisme. In 2016, toen de immense migratiestromen al een paar maanden als een crisis bestempeld konden worden, was het populisme bezig met een opmars. In Europa wisten rechtse populistische partijen steeds meer terrein te winnen. Niet alleen in landen waar al (grote) populistische partijen gevestigd waren, maar ook in landen waar dit minder waarschijnlijk was zoals Zweden en Finland. In onder andere Duitsland en Italië leidde het zelfs tot de opkomst van geheel nieuwe populistische partijen (Bartels, 2023, p. 147). Hoewel niet direct te zien was dat de steun voor immigratie afnam, werd wel duidelijk dat migratie voor kiezers een steeds belangrijker thema werd. Mensen die zich druk begonnen te maken over bijvoorbeeld de gevolgen die de migratiecrisis had voor de veiligheid, begonnen zich steeds meer te wenden tot populistische anti-immigratie partijen (pp. 91-95). De basis voor deze opkomst was volgens sommige auteurs al eerder gelegd. Tijdens de economische crisis die duurde van 2008 tot 2013, die erg veel mensen hun baan kostte, daalde onder veel mensen het vertrouwen in onder andere de politieke instituties. Dit soort wantrouwen kan vaak leiden tot toenemende steun voor (rechtse) populistische partijen die zich tegen de zittende partijen keren. Het wantrouwen van vooral veel laagopgeleide mensen nam tijdens de migratiecrisis (weer) toe, omdat zij het gevoel konden krijgen dat ze om banen moesten concurreren met migranten. Dit leidt weer tot een toename in de steun voor populistische partijen (Algan et al., 2017, p. 375; Crawford, 2019, pp. 6-7).

De opkomst van het populisme was snel terug te zien in de politiek. Veel wetenschappers zijn het erover eens dat de migratiecrisis tot een zekere politieke ‘tegenreactie’ leidde (Kuvekalovic et al., 2017, p. 29). Een plek waar de politieke gevolgen goed terug te zien zijn, is bij nationale verkiezingen die vlak na aanvang van de migratiecrisis plaatsvonden. Bijvoorbeeld in Nederland, waar in maart 2017 Tweede Kamerverkiezingen plaatsvonden. Ondanks dat deze verkiezingen werden gewonnen door de VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie), de partij van de zittende premier Mark Rutte, wist de PVV (Partij van de Vrijheid) tweede te worden. Deze partij, onder leiding van de extreemrechtse en populistische Geert Wilders, staat bekend om zijn harde anti-immigratie standpunten en wist met 5 zetels winst maar liefst 20 zetels te behalen (van Holsteyn, 2018, p. 1365).

Net als in Nederland, was er tevens in Duitsland een politiek reactie op de migratiecrisis te zien. Eind september 2017 vonden daar de Bondsdagverkiezingen (parlementsverkiezingen) plaats. Ook hier moet men niet de focus leggen op de winnaar, maar

op een opkomende partij op de rechterflank. Angela Merkel wist met de christendemocraten (CDU/CSU) 32,9% van de stemmen binnen te halen en was hiermee de duidelijke winnaar. Nieuwkomer in de Bondsdag, met 12,6% van de stemmen, was Alternative für Deutschland (AfD) (Faas & Klingelhöfer, 2019, p. 920). De AfD was in 2013 opgericht als een eurosceptische partij maar verlegde de focus naar aanleiding van de enorme toestroom aan asielzoekers vooral op migratie. Gedurende de campagne in aanloop naar de verkiezingen in 2017 presenteerde de AfD zich als anti-immigratie partij die een einde wilde maken aan het migratiebeleid van de zittende regering onder leiding van Merkel (pp. 915-919).

Niet alleen in Nederland en Duitsland was een opkomst van het populisme te herkennen bij de nationale verkiezingen. Ook in Frankrijk was de opkomst van populistische partijen een feit. In Frankrijk vonden de presidentsverkiezingen plaats met de eerste ronde in april 2017 en de tweede (beslissende) ronde in mei 2017. Net als in Nederland en Duitsland is hier niet zozeer de overwinnende partij de interessante factor, maar de tweede plaats. Emmanuel Macron, namens de partij En Marche, won de presidentsverkiezingen met 24,0% van de stemmen in de eerste ronde en vervolgens 66,1% in de tweede ronde. De tweede plek ging naar Marie Le Pen van de partij Front National. Deze partij werd onder andere gekenmerkt door het nog veel meer willen beschermen van de Franse economie, maar met name door haar felle houding ten opzichte van migratie. Le Pen behaalde in de eerste ronde 21,3% van de stemmen en in de tweede ronde 33,9%. Nog nooit had een extreemrechtse- en anti-immigratie kandidaat zo hoog gescoord bij de Franse presidentverkiezingen (Durovic, 2019, pp. 1493-1994). Gevolgen van de migratiecrisis voor de politiek waren in Nederland, Duitsland en Frankrijk dus goed terug te zien bij de verkiezingen (Ivanuša et al., 2018, p. 9).

2.5: Migratiebeleid

Op het gebied van veiligheid, economie en politiek zijn dus duidelijk gevolgen terug te zien. Dit zijn ook allemaal factoren die invloed kunnen hebben op het migratiebeleid. Er zijn vaak veel soorten belangen en angsten die komen kijken bij de vorming van migratiebeleid. Het enerzijds willen beschermen van mensen die op de vlucht zijn en hen niet aan hun lot over laten, maar anderzijds ook willen voorkomen van spanningen in het eigen land door eventuele botsingen tussen ‘traditionele’ inwoners en migranten. Migratiebeleid is een complex onderwerp en bestaat uit meerdere onderdelen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan grenscontroles en de asielregelingen (Wunderlich, 2013, pp. 29-31), hoe opvang wordt geregeld voor asielzoekers en vluchtelingen, de terugstuurregelingen en bijbehorende afwegingen of landen wel en niet veilig zijn. Daar bovenop komen nog Europese afspraken die invloed hebben op

de nationale regels. Migratiebeleid is een veelomvattend begrip. Het gaat bij dit soort beleid niet alleen om vluchtelingen en gelukzoekers. Naast de eerder genoemde voorbeelden is namelijk ook arbeidsmigratie een belangrijk onderdeel van migratiebeleid (Haas et al., 2015, p. 1). Zowel de Nederlandse als de Duitse regering benadrukken dit bijvoorbeeld ook om te laten zien dat migratie niet alleen maar als iets negatiefs moet worden gezien. De Nederlandse regering benoemt dat het een uitgangspunt moet zijn om een goede balans te vinden tussen de uitdagingen én de kansen van migratie. Met kansen doelt men hier onder andere op het binnenhalen van hoogopgeleide migranten (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2022). De Duitse regering kaart ook aan dat de Duitse economie veel baat heeft bij arbeidsmigratie en migratiebeleid er op gericht moet zijn om het hen juist makkelijk te maken om naar Duitsland te komen (Bundesministerium des Innern und für Heimat, 2023).

Veranderingen in migratiebeleid zijn niet ongebruikelijk. Veel landen wijzigen aan de lopende band hun koers op dit gebied. Veranderingen in het beleid met betrekking tot asielmigratie worden vaak getriggerd door grootschalige gebeurtenissen, zoals burgeroorlogen of aanslagen in de westerse wereld. Zo ontstond in veel Europese landen een anti-immigratiebeweging als reactie op de aanslagen van 11 september 2001 in New York en Washington D.C., en de bomaanslagen in Madrid (2004) en Londen (2005). Sarkozy (president van Frankrijk), Merkel (bondskanselier van Duitsland), en Cameron (minister-president van het Verenigd Koninkrijk) bestempelden in 2011 de multiculturele samenleving zelfs een mislukking (Scholten & Van Nispen, 2015, p. 3). Dat een verandering hierin niet speciaal is, toonde Merkel een paar jaar na 2011 al aan. Op 31 augustus 2015 deed zij haar welbekende uitspraak ‘Wir schaffen das’, waarmee ze juist de maatschappelijke kracht van Duitsland benadrukte en veel kansen zag in de groeiende multiculturele samenleving (Mushaben, 2017, p. 527).

Veranderingen in het migratiebeleid kunnen ook voortkomen uit verandering van de publieke opinie met betrekking tot migratie. Uit onderzoek naar de vraag of de bevolking van 17 Europese landen (waaronder Nederland en Duitsland) vond dat hun regering gul moest zijn met het verlenen van asiel was een significante verandering te zien tijdens de migratiecrisis van 2015. In 2014 was ‘slechts’ een kwart van de ondervraagden tegen deze stelling (‘anti-refugee’), maar dit steeg met 10% naar 36,1% in 2016. In Nederland (20,3%) en Duitsland (16,5%) was deze stijging zelfs nog fors hoger (Hatton, 2020, pp. 6-7). Dit komt onder andere door het feit dat veel migranten tijdens de migratiecrisis op illegale wijze grenzen overstaken en er over het algemeen een zeer negatieve houding is tegenover illegale migratie (Hatton, 2017, p. 450). De verandering in de publieke opinie is vaak goed terug te zien in de politiek.

De eerder genoemde verkiezingsresultaten en opkomst van extreemrechtse anti-migratie partijen toont dit duidelijk aan. Het is tot nu toe echter onduidelijk in hoeverre de toenemende steun voor dat soort partijen als gevolg van verandering in de publieke opinie, daadwerkelijk leidt tot verandering in het beleid. Bepaalde regels en procedures worden namelijk door de EU via het CEAS (Common European Asylum System) genomen en er is een kleine kans dat relatief kleine en niet-regerende partijen hier invloed op kunnen uitoefenen. Het is echter wel zo dat het kleinere (oppositie)partijen vaak wel lukt om invloed uit te oefenen op het (beoogde) beleid van de grotere partijen (Hatton, 2020, p. 7).

3: Theoretisch Raamwerk

3.1: Argument en conceptualisatie

Een invloed van (kleine) oppositiepartijen ligt dus volgens het literatuuroverzicht niet buiten de lijn der verwachtingen. Zo ook niet binnen dit onderzoek. Er wordt wel degelijk een zekere invloed vanuit de populistische (oppositie)partijen verwacht en die wordt verklaard aan de hand van de securitization theorie. De securitization theorie richt zich voornamelijk op hoe nationale- of internationale (maatschappelijke) kwesties getransformeerd worden tot een veiligheidszaken (Balzacq, 2011).

Een politieke actor kan baat hebben bij een bepaalde beleidsverandering of meer oog voor zijn visie op bepaalde kwesties. Een manier hiervoor is securitization, waardoor je mensen het idee geeft dat een bestaand probleem substantiële gevaren voor de veiligheid met zich meebrengt. Succes van securitization is van veel zaken afhankelijk, maar er zijn een paar belangrijke onderdelen. Het door een securitiserende actor identificeren van een maatschappelijke kwestie als een bedreiging voor de (nationale) veiligheid is een essentiële eerste stap (Floyd, 2016, p. 679). De actoren die volgens de securitization theorie de migratiecrisis zullen (proberen te) transformeren zijn in dit geval populistische partijen. Populistische partijen worden in Europa veelal gekenmerkt door hun anti-immigratie en anti-Europa (anti-EU) standpunten (Kaltwasser et al., 2017, p. 295). In tijden van crisis kunnen deze twee standpunten vaak nog meer aangewakkerd worden en zullen de populistische partijen proberen hier meer aandacht voor te vragen. De anti-immigratie houding gaat vaak gepaard met een sterke afkeer tegen de Islam en de islamisering van de maatschappij. Hierbij wordt de Islam vaak belicht als een grote bedreiging voor de cultuur, liberale waarden en de christelijke aard van de samenleving van de meeste Europese landen (Akkerman et al., 2015, p. 35). Het anti-immigratie standpunt komt vaak voort uit het feit dat het nativisme een

belangrijk onderdeel uitmaakt van de populistische partij. Nativisme is een combinatie van nationalisme en angst naar vreemdelingen, waarbij men zich vooral bezig houdt met de belangen van de inheemse bewoners van een land (p. 5).

Naast de rol van de securitiserende actor, is ook het moment waarop de actor kiest voor de securitization van belang. De securitiserende actor zal wachten op een moment waar de herkenning en erkenning van de veiligheidsdreiging door de massa het meest waarschijnlijk is. Dit is meestal in kritieke tijden. In dit onderzoek is de maatschappelijke kwestie die getransformeerd wordt de migratiecrisis die in het literatuuroverzicht uitgebreid is behandeld. Kort gezegd wordt hiermee de onverwachte en immense toestroom aan vluchtelingen en asielzoekers vanuit het Midden-Oosten en Noord-Afrika bedoeld. Deze crisis begon in 2015 en bracht enorme gevolgen met zich mee voor zowel de Nederlandse- als de Duitse maatschappij. Deze crisis kan bestempeld worden als zo'n kritieke tijd.

Verder is uiteraard de acceptatie van de veiligheidsdreiging door de bevolking een belangrijk resultaat van securitization (Balzacq, 2011, p. 13). De acceptatie zorgt ervoor dat er ook daadwerkelijk steun komt voor een verandering van de manier waarop over het probleem gesproken wordt en de beleidskeuzes die hierbij worden gemaakt.

3.2: Hypotheses

Zoals in het literatuuroverzicht is benoemd spelen de populistische partijen veel in op de zorgen van mensen over de veiligheidsrisico's van de migratiestromen. De populistische partijen kunnen hierdoor als een actor gezien worden die de migratiecrisis en bijbehorende gevolgen identificeren als een veiligheidskwestie. Volgens het raamwerk van de securitization theorie is het waarschijnlijker dat wanneer het binnenkomen van migranten wordt neergezet als een gevaar voor de veiligheid, men het probleem ook vooral zo gaat benaderen. De verwachting is dat de PVV vanuit haar extreemrechtse en populistische aard de migratiecrisis zal neerzetten als een bedreiging voor de veiligheid, waardoor zij indirect afdwingen dat het debat rondom migratie ook meer aandacht zal hebben voor de veiligheidsaspecten. Dit resulteert in de volgende hypothese:

H1: De opkomst van de PVV heeft een positieve relatie met securitisatie van het Nederlands migratiedebat

Voor Duitsland geldt hetzelfde verhaal. Er wordt verwacht de AfD flink zal inzetten op maximale aandacht voor de veiligheidskwesties van het migratiedebat. In Duitsland kan men echter wel verwachten dat, zoals benoemd in het literatuuroverzicht, dat ook nog een ander aspect nadrukkelijke invloed heeft, namelijk de aanslagen die hebben plaatsgevonden. Veranderingen in de visie die men heeft op migratie en veranderingen in het migratiebeleid werden vaak gestimuleerd door grote gebeurtenissen, zoals aanslagen. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H2: Niet de opkomst van de AfD, maar voornamelijk het plaatsvinden van meerdere jihadistische aanslagen in Duitsland heeft tot een securitisatie van het Duitse migratiedebat geleid

4: Methodologie

4.1: Content analyse

Een content analyse is een systematische analyse van teksten, speeches, documenten, etc. (Halperin & Heath, 2020, p. 373). Bij dit soort onderzoek kan gebruik gemaakt worden van officiële documenten, zoals speeches en overheidsdocumenten, culture documenten, zoals nieuwsartikelen, en persoonlijke documenten, bijvoorbeeld brieven of mails (p. 374). Een content analyse is een manier van onderzoek doen, waarbij het draait om informatie uit teksten te halen en er vervolgens goede en betrouwbare conclusies uit kunt trekken. Het gaat om het onderzoeken van de tekst, de betekenis erachter en hoe zit in een bepaalde context worden gebruikt. Conclusies die met een content analyse worden getrokken kunnen over de gevolgen van de tekst gaan, de inhoud van de tekst zelf of over de persoon/instantie die de tekst heeft geschreven en/of uitgesproken (Drisko & Maschi, 2016, p. 2). Aangezien het onderzoek zich richt op beleidsveranderingen is een content analyse een zeer geschikte en bijpassende onderzoeksmethode. Er kan namelijk naar speeches en debatbijdrages gekeken worden, waardoor onderzoek naar de eventuele invloed vanuit de PVV en AfD of motivaties van regeringsleden voor beleidsveranderingen goed te analyseren zijn.

4.2: Casus selectie

Het onderzoek zal zich richten op een invloed op het beleid in Nederland en Duitsland. Er zijn meerdere redenen waarom er in dit onderzoek voor deze twee landen is gekozen. Allereerst is de keuze voor en combinatie van Nederland en Duitsland interessant en handig, omdat beide landen onderdeel uitmaken van de Europese Unie. Dit betekent dat beide landen

in hun (veranderingen van het) beleid rekening moeten houden met regelgeving vanuit Brussel. Daarnaast is de geografische ligging een argument voor deze selectie, aangezien beide landen in het noorden van Europa liggen en ze gemeenschappelijke grenzen delen. De geografische ligging betekent ook dat vluchtelingen min of meer dezelfde route moeten afleggen om in Nederland of Duitsland te komen. Ook zijn Duitsland en Nederland beide een parlementaire democratie en hebben ze van oorsprong een christelijke cultuur.

Verder kan men kijken naar een verdeling van vrijwel alle Europese landen in meerdere categorieën die is bedacht en uitgewerkt door Manafi en Roman (2022). In hun artikel 'A Way to Europe: New Refugees Migration Patterns revealed' introduceren zij vier categorieën die betrekking hebben op de landen waar veel vluchtelingen doorheen of naartoe reizen als ze naar Europa komen.

Categorie 1 zijn de 'top eindbestemmingen', de landen die er economisch gezien het beste voor staan. Hier zitten naast Nederland en Duitsland, onder andere ook Denemarken en het Verenigd Koninkrijk in (p. 10).

Categorie 2 zijn de opkomende bestemmingslanden: landen die economisch gezien er wat minder voor staan dan landen uit categorie 1, maar waar het aantal migranten wat er blijft wel toeneemt. Landen die in deze categorie vallen zijn bijvoorbeeld Spanje, Italië en Tsjechië (p. 11). Categorie 3 bestaat uit economisch minder presterende landen, maar waar wel (veel) migranten doorheen komen. Dit zijn landen zoals Griekenland en Hongarije. Categorie 4 betreft een uitzondering, namelijk Ierland: een economisch goed presterend land, maar met een relatief lage instroom van migranten (p. 4).

Naast dat Nederland en Duitsland in dezelfde categorie zijn geplaatst, spelen ook nog de hoeveelheid Syrische vluchtelingen die richting deze twee landen zijn gekomen een belangrijke rol. Nederland en Duitsland zijn, naast bijvoorbeeld ook Zweden en Oostenrijk, twee landen die tot de favoriete eindbestemmingen van Syrische vluchtelingen behoren (Manafi & Roman, 2022, p. 10). De Syriërs vormden de grootste groep vluchtelingen die richting Europa kwamen, namelijk 363.000 (29% van het totaal vluchtelingen en migranten) in 2015 (Dinan et al, 2017, p. 103) en dit liep in 2016 op tot zo'n 1 miljoen (Hudson, 2018, p. 1). Op basis van deze statistieken kan verwacht worden dat Nederland en Duitsland vergelijkbare gevolgen van deze migratiecrisis hebben ervaren.

Gezien deze vele overeenkomsten is er gekozen om gebruik te maken van een Most Similar System Design (MSSD) als ontwerp voor het onderzoek. Dit is een onderzoeksmethode die gebruikt wordt om landen te selecteren die veel belangrijke (theoretische) overeenkomsten hebben, maar verschillen in een aspect dat gerelateerd is aan

de hypothese (Halperin & Heath, 2020, p. 239). Het verschil in dit geval is dat er in Duitsland jihadistische aanslagen hebben plaatsgevonden en in Nederland dat niet is gebeurd.

De onderzoeksperiode die gebruikt wordt om data uit te selecteren betreft begin 2015 tot februari 2022. Er wordt voor het begin van 2015 gekozen, aangezien dat in dit onderzoek en voorgaande onderzoeken aangeduid wordt als het begin van de migratiecrisis in Europa (Hatton, 2020; Dinan et al., 2017). Het is bij dit onderzoek in principe niet relevant om te kijken naar het beleid vóór 2015, aangezien de eventuele invloed van populistische partijen op het beleid niet draait om een vergelijking met hoe het eerder was. Er wordt gekeken naar hoe de populistische partijen invloed uitoefenen op het migratiedebat en -beleid vanaf het begin van de migratiecrisis. Het kiezen van februari 2022 als einde komt voort uit het feit dat toen de oorlog in Oekraïne begon (Liadze et al., 2023, p. 874). Dit resulteerde ook in een hoop vluchtelingen die Europa introkken, waardoor er niet meer een helder onderscheid gemaakt kan worden tussen de invloed van de Oekraïne-oorlog en de eerdere crisis.

4.3: Operationalisatie

De opkomende populistische partijen die in dit onderzoek geanalyseerd zullen worden zijn de Nederlandse PVV (Partij voor de Vrijheid) en de Duitse AfD (Alternative für Deutschland). Zoals benoemd in het literatuuroverzicht zijn dit beide populistische partijen die zich profileren als anti-immigratie partijen en deze boodschap nog sterker uitdroegen gedurende de migratiecrisis. Dit resulteerde voor hen beiden in flinke groei bij de nationale parlementsverkiezingen, een moment dat de opkomst heel feitelijk werd.

Een verandering in het debat zal vooral te herkennen zijn als bewindspersonen ook hun retoriek zullen aanpassen. Er is voor gekozen om de regeringsleden die verantwoordelijk zijn voor het migratiebeleid in beide landen hiervoor te selecteren. In Nederland zijn dit de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, Mark Harbers, en de Minister-President, Mark Rutte (Tweede Kamer der Staten Generaal, z.d.). In Duitsland is dit de Minister van Binnenlandse Zaken (Bundesminister des Innern), aangezien het BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) verantwoordelijk is voor het migratie- en asielbeleid en dit onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken valt (Müller, z.d.; Bundesministerium des Innern und für Heimat, 2023). De ministerpost werd tot en met februari 2018 ingevuld door Thomas de Maizière en vanaf maart 2018 door Horst Seehofer (Duitsland Instituut, z.d.).

Het migratiedebat en de besproken thema's daarin zijn geoperationaliseerd en uiteengezet in een codeerschema dat terug te vinden is als tabel 1 in Appendix A. Dit schema bestaat uit categorieën die betrekking hebben op de onderdelen van het migratiedebat en de

manier waarop het migratiedebat belicht wordt. Hierbij moet men denken aan dat bijvoorbeeld de veiligheidsaspecten veel worden benoemd of dat de Nederlandse en Europese belangen tegenover elkaar worden gezet. De securitisatie kan herkend worden door meer aandacht voor de veiligheidsaspecten en door de migratiestromen vooral neer te zetten als een dreiging of gevaar voor de stabiliteit van de maatschappij.

4.4: Datagebruik en -analyse

De gebruikte data zullen volledig bestaan uit officiële documenten. Om het beste de (directe) invloed van de populistische partijen te kunnen onderzoeken, zal er gebruik gemaakt worden van de plenaire verslagen (Plenarprotokoll) van de Tweede Kamer en de Bondsdag, de nationale parlementen van Nederland en Duitsland. Bij beide landen zal er gekeken worden naar debatten met betrekking tot het migratiebeleid, waarbij men moet denken aan onder andere asielregelgeving of procedures rondom het terugsturen van uitgeprocedeerde asielzoekers.

De keuze voor een debat heeft meerdere redenen. Via het online archief van de Tweede Kamer kunnen alle plenaire verslagen teruggevonden worden, waarbij het zoekstelsel gebruik maakt van zoektermen. Er is gezocht op het woord ‘migratie’ in de periode vlak na 15 maart 2017. Zoals eerder vernoemd was dit een moment waarbij de opkomst van de PVV heel zichtbaar werd door haar flinke zetelwinst. Het is belangrijk om te benoemen dat een eventuele invloed op het debat hierdoor wel waarschijnlijker is. Vervolgens is er één debat geselecteerd waarbij de Staatssecretaris, Mark Harbers, aanwezig was en één debat geselecteerd waarbij de Premier, Mark Rutte, aanwezig was. Bij de analyse van het geselecteerde debat zal gekeken worden naar de inbreng en antwoorden van Premier of de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, de inbreng en reacties van PVV-Kamerleden, en de dynamiek tussen deze verschillende actoren. De inhoud van al deze debatten kan teruggevonden worden via archieven van de Tweede Kamer.

Het onderzoek hanteert voor Duitsland een gelijke aanpak. Via het ‘Dokumentations- und Informationssystem für Parlamentsmaterialien’ (*DIP*, z.d.) is er gezocht naar plenaire verslagen van oude debatten. Er is gezocht op de term ‘Migration’ in de periode vlak na 24 september 2017, waarvoor dezelfde motivatie geldt als voor periodekeuze bij Nederlandse debatten. Er is vervolgens voor twee debatten gekozen: één waarbij Thomas de Maizière aanwezig was en één waarbij Horst Seehofer aanwezig was. Ook hier wordt bij de analyse gekeken naar de inbreng en antwoorden van de minister, de inbreng en reacties van AfD-parlementsliden, en naar de dynamiek tussen deze actoren.

Bij zowel Nederland als Duitsland was het ook een vereiste dat er voldoende inbreng was van alle relevante actoren en het bijvoorbeeld niet bij één vraag vanuit de AfD bleef.

Er zal gekeken worden naar de tekst zelf, wat er mee bedoeld wordt, en welke gevolgen er eventueel aan vast zitten. Hoe worden bepaalde problemen of uitdagingen belicht en welke zaken worden juist niet benoemd? Nemen de ministers de retoriek van de leden van de PVV of AfD over? In het codeerschema, wat vermeld staat in Appendix A, staat uitgewerkt hoe de geselecteerde debatten geanalyseerd zullen worden. Veranderingen in manier van spreken, inclusief onderliggende beweegredenen hiervoor, zullen in relatie worden gebracht met een bredere context. De beste manier om dit te doen is een content analyse, aangezien hierbij naar teksten, documenten, etc. wordt gekeken met het doel om bepaalde trends en patronen te ontdekken (Halperin & Heath, 2020, p. 383).

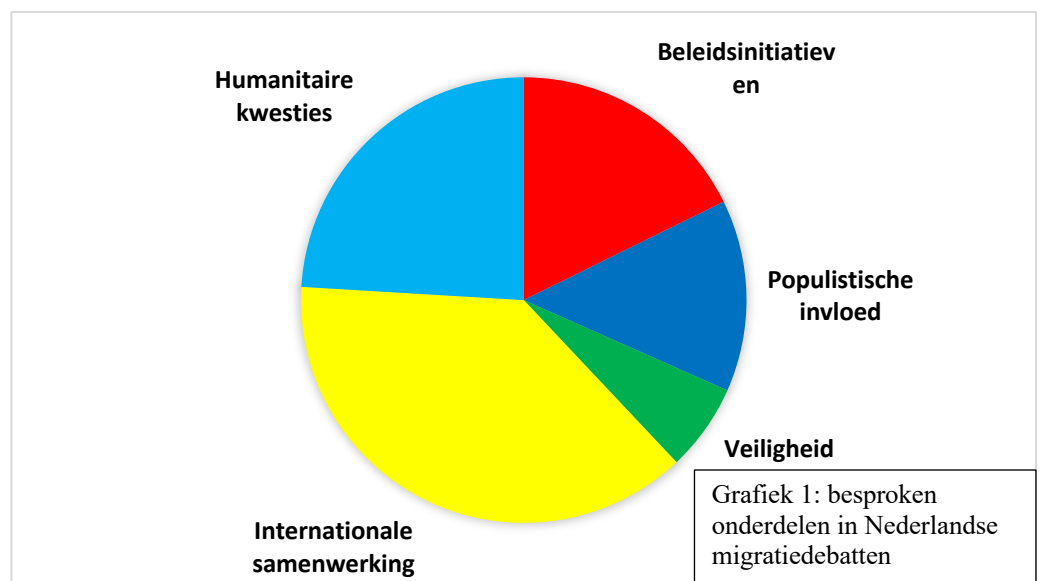
5: Analyse

In de analyse zullen meerdere citaten bijgevoegd worden ter verduidelijking, maar de volledige inhoud van de gebruikte debatten is terug te vinden in Appendix C, D, E en F. Wat opmerkelijk tijdens de analyse van alle debatten, is dat er door de bewindslieden en parlementsleden bijzonder weinig waarde wordt gehecht aan de (juridische) definitie van migrant, asielzoeker en vluchteling. Alle termen worden door elkaar heen gebruikt, waardoor het in deze analyse ook minder belangrijk is om heel veel waarde te hechten aan de definitie van deze drie termen.

5.1: Focus op (inter)nationaal beleid

Wat opvalt in de analyse, is dat er in de Nederlandse debatten veel meer aandacht is voor het internationale aspect van het migratiebeleid en de vluchtelingenstroom. Rutte en Harbers benaderen meerdere keren de complexiteit van de problemen en uitdagingen rondom migratie. Dit blijkt onder andere uit de grafieken die overzicht geven over hoe vaak verschillende

onderdelen van migratie worden besproken. Rutte en Harbers leggen bij de verklaring voor de complexiteit vaak de link met de internationale samenwerking en schuiven ook deels

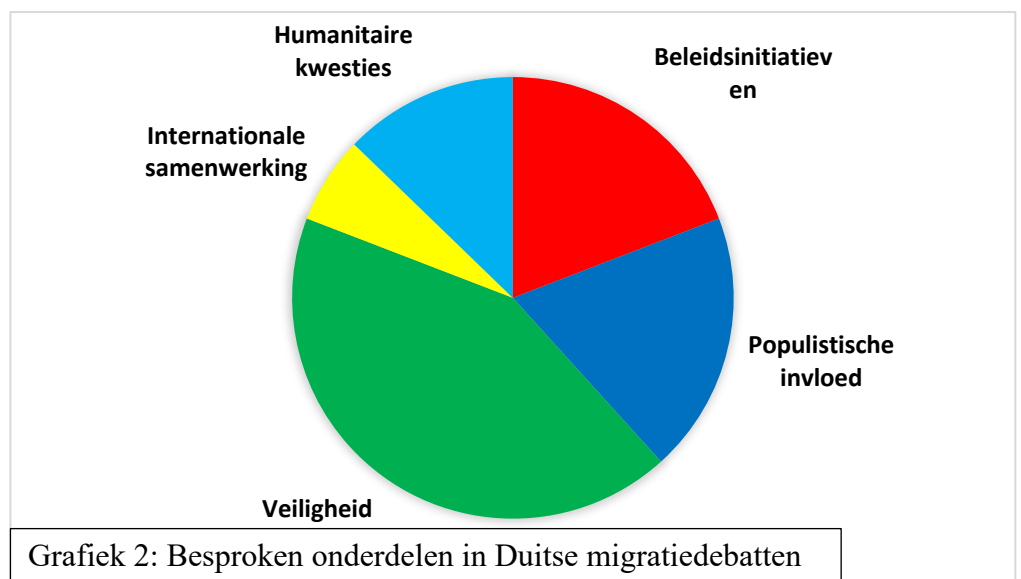
dat aspect naar voren om te verklaren waarom bepaalde problemen niet goed opgelost kunnen worden. Zo zegt Rutte over het realiseren van Europese samenwerking bij asielbeleid *“Eerlijk gezegd is op dit moment lastig in te schatten hoever wij dit jaar tot afspraken kunnen komen. Hoewel het Maltezer voorzitterschap er vreselijk hard aan heeft getrokken, is het niet gelukt om met elkaar tot afspraken te komen”* (Rutte, 2017). Verder zijn beide regeringsleden echter niet veel te betrappen op negativiteit over internationale samenwerking om de bestaande uitdagingen en problemen rondom migratie aan te pakken. De problemen zijn te groot voor Nederland en te complex om in je eentje op te lossen.

In Duitsland komt deze discussie veel minder naar voren en ligt de focus veel meer op nationaal beleid en bijbehorende maatregelen, maar dit betekent niet dat het niet belangrijk is. Volgens Maizière is het voor Duitsland ook van belang dat er regels in Europa worden afgesproken voor bijvoorbeeld een gezamenlijk asielstelsel. Zo stelt hij *“Es ist für uns in Deutschland immer ein sehr wichtiger Punkt, dass dann, wenn es in einem Land eine Entscheidung gibt oder eine Entscheidung möglicherweise in eine bestimmte Richtung geht, der betreffende Asylbewerber nicht sagt: Dann gehe ich in ein anderes Land und probiere es dort noch einmal.”* (Maizière, 2017). Om te voorkomen dat andere landen met hun eigen regelingen komen en Duitsland daar vervolgens de problemen van moet ervaren, is internationale samenwerking volgens de Duitse regering noodzakelijk.

5.2: (Geen) oog voor humanitaire risico's

Wat ook opvalt is dat er bij de PVV en de AfD nauwelijks aandacht is voor het humanitaire onderdeel van de migratieproblematiek. Dit is waarschijnlijk zo, omdat zij juist af willen van

het sympathiseren van vluchtelingen. De moeilijke en gevaarlijke situaties waar zij inzitten zullen zij daardoor minder snel belichten. Los van de AfD is er überhaupt in de Duitse debatten veel minder aandacht voor humanitaire kwesties en

overwegingen in de discussie over het migratiebeleid. Maizière houdt in zijn beredenering over het vormen en eventuele uitbreiding van de lijst met veilige landen nog wel rekening met de omstandigheden. Zo zegt hij over de bestaande lijst *“dass in den acht Staaten generell und durchgängig weder politische Verfolgung noch Folter oder unmenschliche oder erniedrigende Bestrafung oder Behandlung noch Bedrohung infolge willkürlicher Gewalt im Rahmen eines internationalen oder innerstaatlichen bewaffneten Konfliktes zu befürchten sind”* (Maizière, 2017). Meer aandacht voor dit onderdeel is echter nauwelijks terug te zien.

In Nederland is dit significant anders. Vanuit Rutte en Harbers is er met name veel aandacht voor de illegaliteit rondom de migratiestromen en de gevaren daarvan. Harbers zegt

bijvoorbeeld in zijn beargumentatie om meer in te zetten op samenwerkingen met landen buiten Europa dat ze “(...) *de mogelijkheden gaan verkennen tot afspraken voor een veilige opvang en bescherming in de regio, al is het maar omdat dat een risicovolle tocht door de woestijn en overzee kan voorkomen en het bovendien het bedrijfsmodel ondermijnt van meedogenloze mensensmokkelaars*” (Harbers, 2017). Het wegnemen van de illegaliteit rondom de stromen en het inzetten op veilige opvang in de regio vormt de kern van de humanitaire overwegingen bij Rutte en Harbers.

5.3: Invloed van de PVV

Gedurende de twee debatten is er continue discussie tussen zowel Rutte als Harbers en de Kamerleden van de PVV. De regeringsleden benadrukken continu dat het om complexe problemen en uitdagingen gaat, dat er geen makkelijke oplossingen zijn en dat men ook meegaand moet zijn in de aanpak. Harbers zegt bijvoorbeeld dat hij het voornemen heeft om “*tot een meer flexibel asielproces en opvangsysteem*” (2017). De afgelopen jaren hebben aangetoond dat het aantal asielzoekers dat richting Nederland komt heel snel door het dak kan schieten. Zorgen voor flexibele aanpak en maatregelen zijn dan de oplossing volgens Harbers en Rutte. De PVV vindt dat de focus veel meer moet liggen op het terugsturen van mensen in plaats van bezig zijn met het goed opvangen van mensen. Volgens de PVV laat de heer Harbers de problemen en aantallen alleen maar oplopen, waardoor de problemen voor de Nederlanders ook groter worden. “*Dan zitten we hier met 70.000 Syriërs die massaal in de bijstand zitten en massaal in sociale huurwoningen zitten. (...) Ik vraag het kabinet en deze staatssecretaris om nou eens iets te doen in het voordeel van Nederlanders (...)*” (Fritsma, 2017). Dit is een geluid wat veel te horen is bij de PVV, het benoemen van de belangen van de Nederlanders. Dit blijkt ook uit uitspraken zoals “*De PVV kiest ervoor om dat geld liever in eigen land te besteden dan naar Afrika te sturen*”. Meermaals lukt het de PVV om de belangen van de Nederlandse bevolking naar voren te brengen in het debat, waarbij het ze vooral lukt om bij Premier Rutte af te dwingen dat hij meegaat in de manier waarop zij de problemen en oplossingen belichten. Hierdoor hebben ze een significante invloed op het debat. Dit is bijvoorbeeld ook terug te zien wanneer de PVV tijdens het migratiedebat begint over de ouderenzorg. Rutte gaat hier direct in mee en probeert het te corrigeren door te zeggen “*Ik ben zeer voor populisme, dat dan wel goed moet zijn. Maar dit is het fout-populistische combineren van "hoe houd je migratiestromen onder controle?" met de ouderenzorg in Nederland*” (2017).

Het veiligheidsaspect van de migratiecrisis blijft opvallend veel op de achtergrond. De PVV benadrukt meermaals wel dat er grote risico's zijn omtrent de IS-terroristen die gebruik maken van de immense migratiestromen. Dit wordt echter vooral toegewezen aan het falen van het EU beleid. Dat beleid zorgt voor gevaar. De PVV benoemt vervolgens dan wel dat wanneer de regering in dat beleid mee blijft gaan, de regering meer waarde hecht aan het open grenzen beleid dan aan de veiligheid van Nederlandse burgers. Rutte reageert hier vervolgens dan wel op dat *“onze belangrijkste taak als politici (...) is het land veilig houden en beschermen”* (2017), maar stelt daarna direct dat de internationale samenwerking hier juist essentieel voor is en hij niks ziet in de voorkeuren van de PVV om dit de rug toe te keren.

Vanuit de populistische hoek wordt juist vaak beoogd alle beslissingen en verantwoordelijkheid bij jezelf te houden. *“Nederland moet de baas worden over de eigen grenzen en niet afhankelijk worden gemaakt van Brussel, Turkije of welk land dan ook”* (Maeijer, 2017) klinkt bijvoorbeeld vanuit de PVV. Zij zien liever dat al het geld dat beschikbaar is voor de aanpak van de migratieproblemen wordt gebruikt binnen Nederland voor andere zaken en voelen niks voor het financieren voor projecten of samenwerkingen in het buitenland. Rutte reageert hier vrij direct op door zich op te PVV te richten en duidelijk te maken dat ze reëel moeten blijven en oog moeten houden voor echte oplossingen. *“(...) het is een illusie, (...), om te denken dat Nederland dit soort grote problemen alleen kan oplossen* (Rutte, 2017). Voorstellen vanuit de PVV voor meer autoriteit, nationale regelgeving en het stoppen met financiële investeringen in landen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, kunnen bij zowel Rutte als Harbers niet op begrip rekenen

5.4: Invloed van terreur en AfD

In het debat over regelingen rondom het terugsturen van uitgeprocedeerde asielzoekers is weinig invloed van de voorgekomen terreur of de AfD te herkennen. Vanuit de AfD klinkt er vooral veel kritiek op het huidige beleid van minister Maizière en zijn voornemen om dat beleid voort te zetten. Volgens de AfD is de lijst met landen die volgens de regering veilig genoeg zijn om mensen naar terug te sturen veel te kort en daarnaast helemaal niet effectief. Zo stelt Gotfried Curio de vraag *“(...) ob es sinnvoll ist, abzuschieben, solange die deutschen Grenzen de facto nicht wirklich geschlossen sind?”* (2017). Maizière heeft er niet echt een boodschap aan en wijst vooral anderen aan als schuldigen voor de problemen rondom het terugsturen. Hij benoemt wel dat de regering de ambitie houdt om de lijst met veilige landen uit te breiden, maar hij dit humaan wil doen en iedere asielaanvraag nog altijd individueel en

zorgvuldig behandeld zal worden. Op vragen vanuit de AfD over verwante onderwerpen komen vanuit de minister geen of vage antwoorden.

In het debat waarbij Seehofer aanwezig is gaat het er significant anders aan toe. Vanuit zowel de AfD als de minister is er heel veel aandacht voor de veiligheidskwesties rondom de migratieproblematiek. Seehofer pleit voor betere veiligheid en gecontroleerde-, maar vooral minder migratie. De terreurdreiging blijft voor Seehofer nog erg belangrijk en bepleit dat dit zeer goed in de gaten gehouden moet blijven worden: *“Die Sicherheitslage in Deutschland ist unverändert sehr bedrohlich im Hinblick auf den islamistischen Terror. Wir müssen deshalb gemeinsam höchste Aufmerksamkeit walten lassen und unsere Sicherheitsmaßnahmen ständig optimieren“* (Seehofer, 2018). De minister pleit voor forse investeringen en duizenden extra banen in de veiligheidssector. Hij wil strengere grenscontroles in Duitsland, maar wil ook de Europese samenwerking stimuleren door databases aan elkaar te koppelen. Op migratie neemt Seehofer een scherpe houding aan. Hij wil de migratie flink inperken, veel meer aandacht voor de veiligheidsrisico's, deportaties opvoeren voor asielzoekers die geen recht hebben om te blijven en stoppen met de romantisering van asielzoekers die crimineel zijn of een gevaar vormen.

Vanuit de AfD komen vooral teksten dat ze alle ambities en maatregelen nog te minimaal vinden. Het omarmen van de Islam door onder andere Bondskanselier Merkel is volgens de AfD niet te begrijpen. *“Der Islam gehört doch eben nicht vor allem deshalb nicht zu Deutschland“* klinkt er bijvoorbeeld bij Curio (2018). Het ziet in de Islam een alleen maar groeiende bedreiging voor de Duitse democratie en liberale waarden. Er is nog altijd te weinig aandacht voor de veiligheidssituatie vindt de AfD. Toenemende misdaden tegen Duitsers en het groeiende anti-Duitse sentiment vragen om harde maatregelen. De AfD is blij met voornemens van de nieuwe minister om veel maatregelen te nemen voor de veiligheid voor de Duitse burgers, maar uit veel kritiek op hoe het de jaren daarvoor is gegaan. De dreiging neemt alleen maar toe, wat onaanvaardbaar is. *“Alle Gefährder sind sofort abzuschieben oder, wo das nicht möglich ist, langfristig in Gewahrsam zu nehmen“* (Hess, 2018). Die hardere houding ten opzichte van gevaarlijke individuen is nu wel terug te herkennen bij de minister, zoals bleek uit de eerder genoemde voornemens van hem.

5.5: Discussie

Uit de analyse is gebleken dat de manier waarop de Nederlandse en Duitse debatten worden gevoerd, maar met name de aspecten van migratiebeleid besproken worden, heel erg verschillend zijn. Er komt duidelijk naar voren dat er veel meer aandacht is voor het veiligheidsaspect in Duitsland, en meer aandacht voor de internationale samenwerking en humanitaire kwesties in Nederland.

De eerste hypothese ging door de groei van de PVV uit van een securitisatie van het Nederlandse migratiedebat. Er kan geconcludeerd worden dat deze hypothese verworpen kan worden. In de gebruikte data kan een duidelijke securitisatie van het debat door inbreng van de PVV niet herkend worden. Het lukt de PVV meerdere malen wel om belang van de Nederlander aan te kaarten en de regering te dwingen hier concreet op in te gaan, maar veel meer aandacht voor de veiligheidskwesties komt er niet.

De tweede hypothese veronderstelde dat het plaatsvinden van jihadistische aanslagen tot een securitisatie van het Duitse migratiedebat leidde. Deze hypothese kan bevestigd worden. Er is met name in het debat van de heer Seehofer heel duidelijk te zien dat hij veel aandacht besteedt aan de islamitische terreurdreiging en de bijbehorende veiligheidsrisico's en, zoals verwacht, de securitisatie dus niet plaats vond door toedoen van de AfD. Iets wat opvallend was bij het analyseren bij de debatten uit de Bondsdag is de verschillen tussen Maizière en Seehofer. Seehofer vliegt er namelijk veel steviger in en heeft het bijna alleen maar over veiligheidsaspecten van de migratieproblematiek, terwijl Maizière hier nauwelijks tot geen aandacht voor heeft. Dit is deels misschien te verklaren, doordat het de eerste speech van Seehofer is in de Bondsdag sinds hij minister is geworden. Hij wil dus misschien even flink de toon te zetten. Een invloed van AfD is moeilijk te herkennen in de gebruikte data, maar men kan zeggen dat Seehofer uiteindelijk wél (indirect) gestimuleerd wordt door de opkomst van de AfD bij de Duitse Bondsdagverkiezingen en hierdoor meer oog heeft voor de problemen die zij aankaarten. Dit vraagt om meer onderzoek.

6: Conclusie

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar de eventuele invloed van opkomende populistische partijen in Nederland en Duitsland. Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een kwalitatieve content-analyse van debatten uit de Nederlandse Tweede Kamer en de Duitse Bondsdag. Door middel van bestudering van al bestaande literatuur en gebruik van de securitization theorie is geprobeerd eventuele invloed te verklaren. Op basis van de analyse van de geselecteerde data kan er nu geconcludeerd worden dat de populistische partijen die op

zijn gekomen na de migratiecrisis van 2015 een zekere invloed hebben gehad op het migratiedebat in Nederland, maar in Duitsland geen directe invloed hebben gehad op het migratiedebat.

In Nederland kon er nauwelijks overname van ideeën of standpunten van de PVV Kamerleden teruggezien worden bij Premier Rutte en Staatssecretaris Harbers. Er kan wel geconcludeerd worden dat de opkomst van de PVV heeft geresulteerd in een verscherping van het debat en zorgen dat Rutte en Harbers bijvoorbeeld meer aandacht krijgen voor de belangen van de Nederlandse bevolking. Dit is een belangrijke bevinding, omdat hieruit blijkt dat (grote) populistische partijen veel invloed hebben op hoe het Nederlands migratiedebat gevoerd wordt. Ze kunnen veel invloed uitoefenen op welke thema's besproken worden en dat kan vervolgens meespelen in de overwegingen die de regeringsleden maken in de beleidsvorming. Ook in Duitsland was er, zoals op voorhand verwacht, geen directe invloed van de AfD te herkennen bij minister Maizière en minister Seehofer. Anders dan bij de PVV, lukt het de AfD niet om het debat een bepaalde richting op te duwen. De invloed van de aanslagen en dreigende terreur is wel terug te zien. Seehofer spreekt erg veel over de dreiging die voortkomt uit de radicale islam en heeft erg veel aandacht voor de veiligheidsgevolgen van de migratiestromen. Dit is ook enigszins in lijn van de bestaande literatuur die in het literatuuroverzicht werd besproken, aangezien aanslagen vaker voor een anti-immigratie beweging zorgen en resulteren in een migratiedebat dat voor aandacht heeft voor de veiligheidsaspecten van de migratieproblematiek.

Het onderzoek heeft geleid tot beter inzicht in de invloed van populistische partijen en grote (maatschappelijke) gebeurtenissen op het migratiedebat. Het benadrukt de complexe interactie tussen volksvertegenwoordiger en beleidsmaker, en de verschillen in belangen die hierbij komen kijken. In vervolgonderzoek zou er gekeken kunnen worden naar de invloed van de AfD op het migratiedebat in de jaren die volgen op de Bondsdagverkiezingen van 2017. De AfD was in de onderzochte periode pas voor het eerst vertegenwoordigd in de Bondsdag, waardoor een eventuele invloed op het debat lastiger kan zijn.

Bibliografie

- Aissa, E. H. (2012). *The Arab Spring: Causes, Consequences, and Implications*.
- Akkerman, T., Lange, S. L. de, & Rooduijn, M. (Eds.). (2016). *Radical right-wing populist parties in Western Europe : into the mainstream?* Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315687988>
- Algan, Y., Guriev, S., Papaioannou, E., & Passari, E. (2017). The European trust crisis and the rise of populism. *Brookings papers on economic activity*, 2017(2), 309-400.
- Amnesty International. (2023, 18 september). *Refugees, Asylum Seekers and Migrants - Amnesty International*. <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/>
- Balzacq, Thierry. (2011). *Securitization theory : how security problems emerge and dissolve*. Routledge.
- Bartels, L. M. (2023). *Democracy Erodes from the Top : Leaders, Citizens, and the Challenge of Populism in Europe*. (1st ed.). Princeton University Press.
<https://doi.org/10.1515/9780691244518>
- Blitz, B. (2017). Another story: what public opinion data tell us about refugee and humanitarian policy. *Journal on Migration and Human Security*, 5(2), 379-400.
- Bundesministerium des Innern und für Heimat. (2023, 2 november). Migration. *Bundesministerium des Innern und für Heimat*.
<https://www.bmi.bund.de/DE/themen/migration/migration-node.html>
- Buonanno, L. (2017). *The European Migration Crisis*. Bloomsbury Publishing Plc.
- Crawford, E. (2019). *The European Migrant Crisis and Rise of Right-Wing Populism: Does Political Affiliation Determine Anti-Refugee Attitudes?* ProQuest Dissertations Publishing.
- Dinan, Nugent, N., & Paterson, W. E. (2017). *The European Union in Crisis*. Bloomsbury Publishing Plc.
- DIP. (z.d.). Parlamentssuche des Deutschen Bundestages. <https://dip.bundestag.de/>
- Deutscher Bundestag, nr. 5. 2017, 13 december. Bundestag.de Geraadpleegd van <https://dserver.bundestag.de/btp/19/19005.pdf#P.327>
- Deutscher Bundestag, nr. 24. 2018, 23 maart. Bundestag.de Geraadpleegd van <https://dserver.bundestag.de/btp/19/19024.pdf>
- Drisko, J. W., & Maschi, T. (2016). *Content analysis*. Oxford University Press.

- Duitsland Instituut (DIA). (z.d.). *De ministers van Merkel-IV*. Duitslandinstituut.nl.
<https://duitslandinstituut.nl/naslagwerk/2080/de-ministers-van-merkel-iv>
- Durovic, A. (2019). The French elections of 2017: shaking the disease? *West European Politics*, 42(7), 1487–1503. <https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1591043>
- Faas, T., & Klingelhöfer, T. (2019). The more things change, the more they stay the same? The German federal election of 2017 and its consequences. *West European Politics*, 42(4), 914–926. <https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1561079>
- Floyd, R. (2016). Extraordinary or ordinary emergency measures: what, and who, defines the “success” of securitization? *Cambridge Review of International Affairs*, 29(2), 677–694. <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1077651>
- Ghanem, H. (2016). *The Arab Spring Five Years Later Volume One : Toward Greater Inclusiveness*. Brookings Institution Press.
- Gladysz, M., & Sychov, V. (2020). The Influence of the Migration Crisis of 2015 on the EU Migration Policy. *Studia Europejskie-Studies in European Affairs*, 24(3), 9-23.
- Haas, H. de, Natter, K., & Vezzoli, S. (2015). *Conceptualizing and measuring migration policy change*.
- Halperin, S., & Heath, O. (2020). *Political research : methods and practical skills* (Third edition.). Oxford University Press.
- Hammond, T. G. (2015). The Mediterranean migration crisis. *Foreign Policy Journal*, 19(5), 1-12.
- Handelingen II, nr. 90. 2017, 21 juni. Tweedekamer.nl Geraadpleegd van
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/2021-2022/76
- Handelingen II, nr. 29. 2017, 30 november. Tweedekamer.nl Geraadpleegd van
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail/2021-2022/76
- Hatton, T. J., De Haas, R., & Egger, P. (2017). Refugees and asylum seekers, the crisis in Europe and the future of policy. *Economic Policy*, 32(91), 447–496.
<https://doi.org/10.1093/epolic/eix009>
- Hatton, T. (2020). European asylum policy before and after the migration crisis. *IZA World of Labor*.
- Hein, J. (1993). Refugees, Immigrants, and the State. *Annual Review of Sociology*, 19(1), 43–59. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.19.080193.000355>
- van Holsteyn, J. J. M. (2018). The Dutch parliamentary elections of March 2017. *West European Politics*, 41(6), 1364–1377.
<https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1448556>

- Hudson, L. (2018). Syrian refugees in Europe: Migration dynamics and political challenges. *New England Journal of Public Policy*, 30(2), 9.
- Irc. (2024, 12 januari). *Migrants, asylum seekers, refugees and immigrants: What's the difference?* The IRC. https://www.rescue.org/uk/article/migrants-asylum-seekers-refugees-and-immigrants-whats-difference?psafe_param=1&gad_source=1&gclid=CjwKCAiA_aGuBhACEiwAly57Mekgc1BCyLkkay6K_8rH6XFXW318hYvl_GWyG4JYeRehBgc2PRDfJR0COXUQAvD_BwE
- Ivanuša, T., Dragan, D., & Podbregar, I. (2018). *Intelligence and Security Challenges of European Migrant Crisis*. Nova Science Publishers, Incorporated.
- Kallio, K. P., & Häkli, J. (2017). Geosocial Lives in Topological Polis: Mohamed Bouazizi as a Political Agent. *Geopolitics*, 22(1), 91–109.
- Rovira Kaltwasser, C., Taggart, P. A., Ochoa Espejo, P., & Ostiguy, P. (Eds.). (2017). *The Oxford handbook of populism* (First edition.). Oxford University Press.
- Kuvekalović, J., Stojanović, G., & Filipović, M. (2017). Security implications of the migrant crisis in Europe 2015-16. Faculty of Security Studies.
- Liadze, I., Macchiarelli, C., Mortimer-Lee, P., & Sanchez Juanino, P. (2023). Economic costs of the Russia-Ukraine war. *World Economy*, 46(4), 874–886. <https://doi.org/10.1111/twec.13336>
- Manafi, I., & Roman, M. (2022). A Way to Europe: New Refugees' Migration Patterns Revealed. *Sustainability*, 14(2), 748.
- Ministerie van Algemene Zaken. (2023, 26 september). *Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)*. Contact | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/contact/contactgids/nationaal-coordinator-terrorismebestrijding-en-veiligheid-nctv>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2022, 8 augustus). *Migratiebeleid*. Migratie | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/migratie/migratiebeleid>
- Mushaben, J. M. (2017). Wir schaffen das! Angela Merkel and the European Refugee Crisis. *German Politics*, 26(4), 516–533. <https://doi.org/10.1080/09644008.2017.1366988>

- Nationaal Coördinator Terrorismedbestrijding en Veiligheid. (2015a). Actualisatie Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 39 (DTN 39). In *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Geraadpleegd op 28 november 2023, van <https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/documenten/publicaties/2015/06/29/samenvatting-dreigingsbeeld-terrorisme-nederland-39>
- Nationaal Coördinator Terrorismedbestrijding en Veiligheid. (2015b). Samenvatting Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 40. In *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Geraadpleegd op 28 november 2023, van <https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/documenten/publicaties/2015/11/09/samenvatting-dreigingsbeeld-terrorisme-nederland-40>
- Nationaal Coördinator Terrorismedbestrijding en Veiligheid. (2016). Samenvatting Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 41. In *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Geraadpleegd op 29 november 2023, van <https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/documenten/publicaties/2016/03/16/samenvatting-dreigingsbeeld-terrorisme-nederland-41>
- Özekin, M. K., & Akkas, H. H. (2014). An Empirical Look to the Arab Spring: Causes and Consequences. *Alternatives (Istanbul, Turkey)*, 13(1 & 2).
- Poddar, S. (2016). European Migrant Crisis: Financial Burden or Economic Opportunity?
- Rosman, C. (2023, 28 november). Opvang asielzoeker in noodopvang kost 53.000 euro per jaar, het dubbele van opvang in een azc. *Parool.nl*. Geraadpleegd op 10 februari 2024, van <https://www.parool.nl/nederland/opvang-asielzoeker-in-noodopvang-kost-53-000-euro-per-jaar-het-dubbele-van-opvang-in-een-azc~bc903e57/?referrer=https://www.google.com/>
- Sager, M., & Öberg, K. (2017). Articulations of deportability. Changing migration policies in Sweden 2015/2016. *Refugee Review*, III, 2-.
- Scholten, P., & van Nispen, F. (2015). Policy Analysis and the “Migration Crisis”: Introduction. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 17(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/13876988.2015.1006408>
- United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR]. (2010). Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees. In *unhcr.org*. Verenigde Naties. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>

- Wunderlich, D. (2013). Towards Coherence of EU External Migration Policy? Implementing a Complex Policy. *International Migration*, 51(6), 26–40.
<https://doi.org/10.1111/imig.12088>
- Wurmb, T., Justice, P., Dietz, S., Schua, R., Jarausch, T., Kinstle, U., Greiner, J., Moeldner, G., Mueller, J., Kraus, M., Simon, S., Wagenhaeuser, U., Roewer, N., & Helm, M. (2017). Quality indicators for rescue operations in terrorist attacks or other threats. A pilot study after the Wurzburg terrorist attack of July 2016. *Der Anaesthetist*, 66(6), 404–411. <https://doi.org/10.1007/s00101-017-0298-0>

Appendices

Appendix A

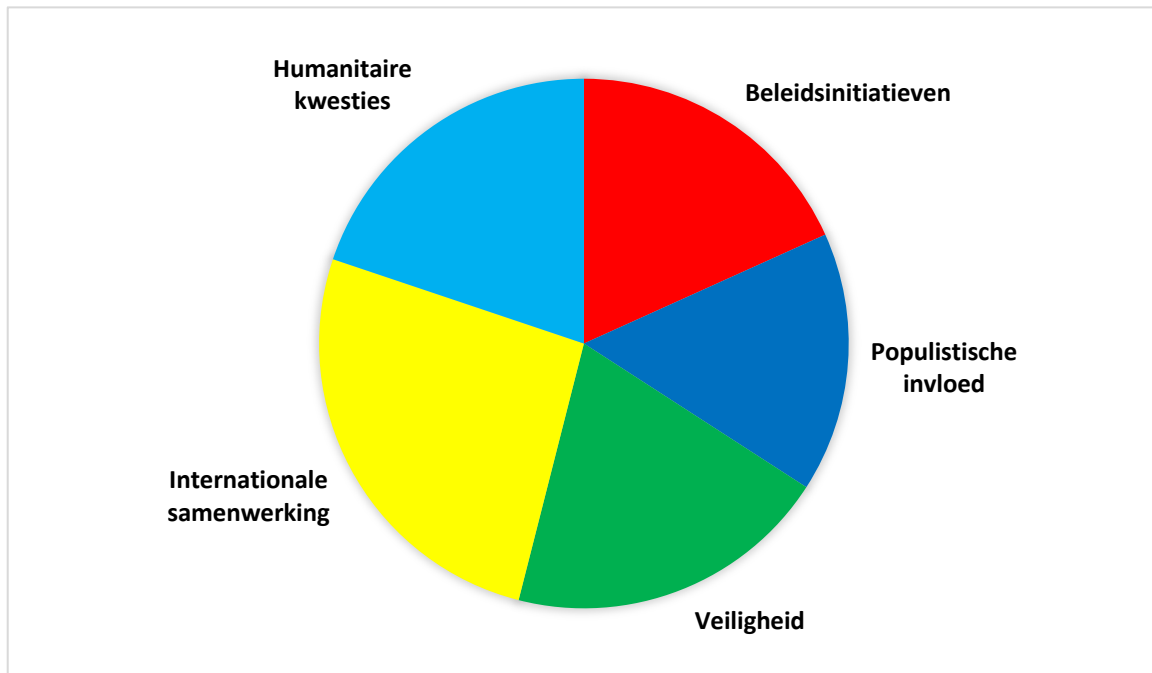
Tabel 1: Codeerschema

Beleidsinitiatieven	<i>“Sie wissen: Ich habe einen Masterplan angekündigt. Drei Bausteine liegen mir hier besonders am Herzen: die Begrenzung der Zuwanderung unter Wahrung unserer Schutzverpflichtungen, konsequentere Abschiebungen für jene, die kein Bleiberecht haben, und schließlich keinerlei sozialromantisches Verständnis bei Straftätern und Gefährdern.“</i> (Seehofer, 2018)
Populistische invloed (Hayes & Dudek, 2020)	<i>“(…) de zorg voor onze ouderen ook niet gratis is. De PVV kiest ervoor om dat geld liever in eigen land te besteden dan het naar Afrika te sturen.”</i> (Maeijer, 2017)
Veiligheidskwesties (Blitz, 2017)	<i>“Durch diese Grenzöffnung hat sich die islamistische Terrorgefahr in Deutschland extrem erhöht. Wir hatten im Januar 2015 266 islamistische Gefährder im Land; jetzt sind es 750. Die Zahl der islamistischen Terrorverfahren hat sich seit 2015 verzehnfacht.“</i> (Hess, 2018)
Internationale samenwerking	<i>“Maar het is een illusie, zeg ik er maar meteen bij, om te denken dat Nederland dit soort grote problemen alleen kan oplossen. We zullen dit altijd moeten doen in samenwerking met de landen in Afrika”</i> (Rutte, 2017)
Humanitaire overwegingen	<i>“Er zijn dit jaar al meer dan 1.000 doden gevallen bij het oversteken van de Middellandse Zee. Het is echt een humanitair drama. Het is een cynisch businessmodel dat daar gehanteerd wordt. We proberen dat dus op alle mogelijke manieren onder controle te krijgen.”</i> (Rutte, 2017)

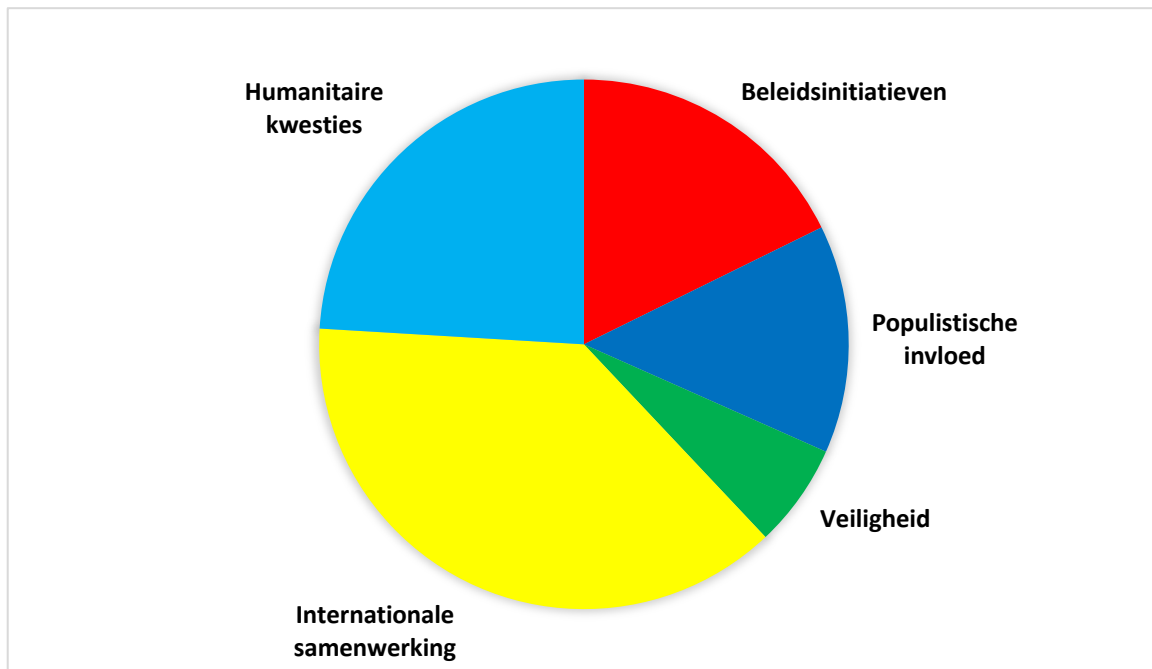

Appendix B

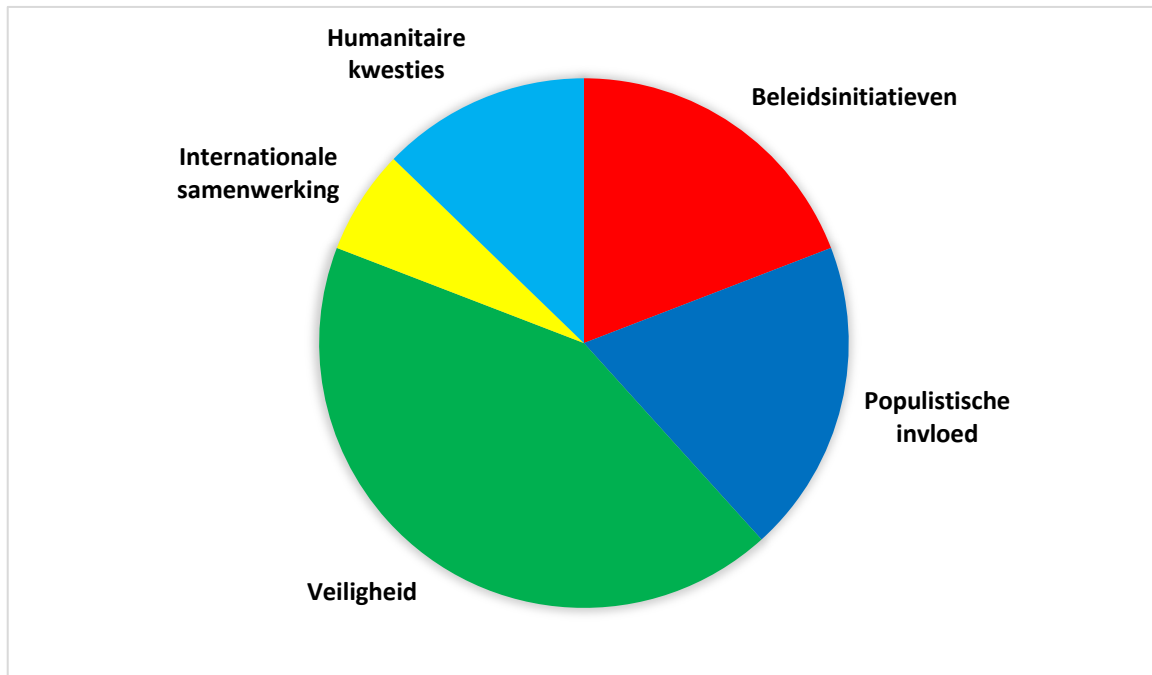
Tabel 2.1: Uitwerking codeerschema alle debatten

Tabel 2.2: Uitwerking codeerschema Nederlandse debatten

Tabel 2.3: Uitwerking codeerschema Duitse debatten

Tabel 3: Verdere uitwerking codeerschema

	Beleids- initiatieven	Populistische invloed	Veiligheid	Humanitair	Intern. samenw.
Rutte en Harbers	6	3	4	18	26
PVV	8	8	1	1	4
Seehofer en Maizière	5	0	13	6	3
AfD	4	9	7	0	0
Totaal	23	20	25	25	33

Appendix C

Debat over de Europese Top van 22 en 23 juni 2017 (21/06/2017)

Mevrouw **Maeijer** (PVV):

Voorzitter. De klok tikt, niet alleen voor de Britten, maar ook voor Nederland. In maart 2019 vindt de brexit plaats: de Britten vrij en soeverein. Het is nog maar de vraag waar Nederland over twee jaar staat, wat er dan nog over is van onze vrijheid en onze soevereiniteit. De piketpaaltjes zijn al geslagen, want Brussel ziet zijn kans schoon. Het ene na het andere voorstel ziet dan ook het licht: diepere integratie van de Economische en Monetaire Unie en voorstellen op het gebied van het sociaal beleid en de toekomst van de Europese defensie. President Macron wordt binnengehaald als de verloren zoon en in het zadel gehesen als de redder van de Europese Unie. Oude coalities krijgen een nieuw elan. Duitsland en Frankrijk grijpen de brexit aan om hun pro-EU-koers kracht bij te zetten. Een blauwdruk voor diepere EU-integratie ligt in het verschiet. Zelfs PvdA-EU-commissaris Timmermans had tussen de deelname aan een iftar, het poseren met een pussyhat, het waarschuwen voor populisme en het vingertje wijzen richting Hongarije, nog tijd om te waarschuwen voor het herrijzen van die Frans-Duitse as.

Wat nu gebeurt, is niet nieuw, want zo gaat het eigenlijk altijd. Elk probleem en elke crisis worden door Brussel uitgemolken en daarna zogenaamd bezworen met nog meer Europese Unie. Het antwoord op de eurocrisis was diepere integratie op economisch en monetair gebied. De asielcrisis zou men bezweren met verdieping van het gemeenschappelijk Europees asielbeleid. En de brexit — het vertrek van een lidstaat, de dolksteek voor de Europese Unie — grijpt men aan voor een nieuwe impuls richting een verenigde staten van Europa.

En Nederland? Nederland staat erbij en kijkt ernaar en gaat uiteindelijk akkoord terwijl deze beweging richting meer EU-integratie volledig ingaat tegen het overtuigende nee van de Nederlandse bevolking in het referendum over de Europese grondwet in 2005. Waar blijft de snoeiharde analyse van de minister-president dat al deze crises zijn te herleiden tot de EU, dat de Europese Unie niet de oplossing is, maar juist het probleem? Waarom staat de minister-president toe dat Nederland een Europese superstaat wordt ingerommeld?

Dan kom ik op het punt migratie. Nederland moet de baas worden over de eigen grenzen en niet afhankelijk worden gemaakt van Brussel, Turkije of welk land dan ook. 74% van de Nederlanders vindt dat Nederland zelf moet bepalen wie er in ons land binnenkomen. Daarom moeten wij de nationale grenzen sluiten in plaats van geld geven aan een Turkse dictator; de nationale grenzen sluiten in plaats van miljoenen sturen naar Niger, Nigeria, Senegal, Mali, Ethiopië, Libië, Noord-Afrika en wat nog meer, want wat levert dat ons nu eigenlijk op?

Het gemiddelde terugkeerpercentage in de Europese Unie is 26 bij Nigerianen. Van de 14.000 wier asielverzoek vorig jaar in Italië werd afgewezen, werden er slechts 120 uitgezet. Voor Senegal is dit 9% en het is 4,8% voor Mali. Maar de halve brief van het kabinet gaat over terugkeer. Welke terugkeer? Het is niet zo gek dat migranten blijven komen als zij toch niet worden uitgezet.

In de voortgangsrapportage over de partnerschappen met derde landen wordt de suggestie gedaan dat, om het verzet tegen terugkeer en overname te overkomen, kan worden gekeken naar het visumbeleid of beleid voor legale migratie. Wat verstaan wij hieronder, vraag ik de minister-president. Is dat het terugnemen van eigen onderdanen in ruil voor visumfacilitatie,

het terugnemen van eigen onderdanen in ruil voor nog meer legale migratiemogelijkheden? Zo ruilen wij het ene probleem in voor het andere. Dit is pure chantage.

Er zit 2,8 miljard in het EU-trustfund voor Afrika en dat is niet genoeg. Er is nog meer geld van de lidstaten nodig, zo is te lezen in de voortgangsrapportage. Gaat de minister-president in Brussel vertellen dat ze het heen-en-weer kunnen krijgen, dat wij dat geld liever in eigen land besteden en dat wij dus geen extra bijdrage meer leveren?

De zomer staat voor de deur. Dat betekent traditiegetrouw dat weer bootladingen migranten zullen proberen om de oversteek te maken richting de Europese Unie. Want zolang de boodschap is dat iedereen welkom is, zullen ze het blijven proberen, alleen via een andere route. Dit jaar is dat voornamelijk via de Middellandse Zee. 75.000 migranten zijn dit jaar al via de Middellandse Zee in de EU aangekomen, van wie 65.000 in Italië. Het land stevent daarmee af op een nieuw record. Het EU-beleid is een gevaar voor onze veiligheid. De NCTV wees vorig jaar al op het feit dat IS-terroristen en hun aanhangers in 2016 veelvuldig de grote vluchtelingenstroom hebben gebruikt om Europa binnen te komen. En staatssecretaris Dijkhoff bevestigde recentelijk weer dat niet uitgesloten kan worden dat terroristen gebruikmaken van illegale migratiestromen. Eenmaal binnen, zo weten we, kan iedereen zich vrij bewegen, ook terroristen, iets wat we helaas al meerdere malen hebben moeten meemaken. Het behoud van de opengrenzenzone van Schengen heeft helaas voor de EU en voor dit demissionaire kabinet een hogere prioriteit dan de veiligheid van onze burgers, net zoals solidariteit blijkbaar boven veiligheid gaat, want Nederland neemt braaf migranten over van Italië en Griekenland.

Dat het ook anders kan, laten Hongarije, Polen en Tsjechië zien. Zij nemen helemaal geen migranten over, maar worden nu gestraft en bedreigd met boetes door Brussel. De PVV heeft liever een boete dan opgelegde solidariteit die een gevaar vormt voor onze veiligheid en onze toekomst.

Europeanen verwachten bescherming van hun Unie, aldus Juncker bij de presentatie van zijn laatste set plannen voor de toekomst van de Europese defensie. Bescherming en veiligheid als dekmantel om te komen tot een Europese defensie-unie en een Europees leger, want dat is waar het uiteindelijk naartoe zal gaan. Dat weten we allemaal, want dat is de ambitie die al jaren leeft in Brussel. Gisteren nog zei een Duitse topambtenaar dat een EU-leger onvermijdelijk is. Juncker geeft openlijk toe dat de oprichting van een Europees leger in de toekomst exact de reden is om een Europees defensiefonds op te richten. Nederland moet geen enkele medewerking verlenen aan deze nieuwe stap in de ontwikkeling van de Europese superstaat. Als Juncker Europa echt veiliger wil maken, dan doet hij er goed aan om te pleiten voor het opheffen van de Unie. Misschien dat hij daar dan de Europese staatsbegrafenis voor kan organiseren.

Naast meer integratie en het binnenhalen van nieuwe lidstaten gaat het gelukkig ergens in een EU-hoofdstad nog over vertrek, over het verlaten van de Unie. Europese integratie is niet onomkeerbaar, want de brexit-onderhandelingen zijn begonnen, onderhandelingen op weg naar vrijheid, op weg naar het herwinnen van soevereiniteit. Maar Nederland kiest ervoor om willens en wetens, stukje bij beetje, zijn identiteit op te geven en verwordt zo tot een provincie van Europa, enkel en alleen omdat dit kabinet toestaat dat Brussel de macht naar zich toetrekt. Een nexit is de enige manier om te zorgen dat Nederland weer baas wordt over ons eigen land, onze eigen wetten, ons geld en onze grenzen, met minder immigranten en

minder islam tot gevolg. Onafhankelijkheid en soevereiniteit, dat is waar Nederland naar moet streven. Voor onze inwoners, onze vrijheid en onze toekomst.

De heer **Verhoeven** (D66):

De PVV slaat zichzelf altijd heel erg op de borst als de partij van het volk. Dat mag natuurlijk, maar ik ben benieuwd wat mevrouw Maeijer dan vindt van het feit dat het Franse volk zo overtuigend heeft gekozen voor een pro-Europese president.

Mevrouw **Maeijer** (PVV):

Mag ik u eraan herinneren, mijnheer Verhoeven, dat mevrouw Marine Le Pen zojuist ook is verkozen in het Franse parlement? Zij heeft het hartstikke goed gedaan, dus laten we dat vooral niet vergeten. Inderdaad hebben de Fransen een keus gemaakt. Dat is aan de Fransen zelf. Maar wij gaan hier over de inzet van Nederland, over wat wij met de toekomst van Nederland willen. Dat is waar ik het hier over heb, de inzet van mijnheer Rutte straks bij de Europese top, want dat gaat over de toekomst van Nederland. Onze toekomst. Daarvoor moeten we naar het volk luisteren. Het volk heeft zich daar tot tweemaal toe, in ieder geval in een referendum, heel duidelijk over uitgesproken. In het referendum over de Europese grondwet, met een nee tegen nog meer Europese integratie, en in het referendum over het associatieakkoord met Oekraïne. Ik stel voor — dat is ook mijn suggestie aan D66 — dat we daar nu een keer naar luisteren.

(...)

Minister **Rutte**:

Voorzitter. Ik zou allereerst willen stilstaan bij het overlijden van Helmut Kohl, een in alle opzichten groot man. Laat ik dat doen door te citeren uit een heel mooie beschrijving, een heel mooi artikel naar aanleiding van het overlijden van Helmut Kohl van de historicus P.G. Kroeger op de CDA-website deze week. Ik haal daar drie dingen uit. In de eerste plaats beschrijft hij heel mooi de persoon Kohl. Hij zegt: een man die leefde en streed, gretig en gulzig, een man die met zijn volle persoon zich stortte in de baan, in het ambt, met grote Lebensfreude. Ik denk dat we dat allemaal herkennen. Het tweede vond ik ook heel mooi en dat ging over de Bundeskanzler der Einheit, de hereniging. Hij beschrijft dat op een heel bijzondere manier: dat deed hij met "die leise Töne", er viel geen schot, er waren geen stoere kwesties, het was geen lawaaierige staatsgreep, er viel geen dode. Dat is heel bijzonder als je bedenkt wat een enorme politieke en maatschappelijke omwenteling het is geweest dat de DDR uiteindelijk in 1990, na de val van de muur in 1989, weer is opgegaan in de Bondsrepubliek. Ik zeg hem na dat wij met empathie en respect buigen voor de baar van Helmut Kohl. Dat naar aanleiding van een aantal opmerkingen die gemaakt zijn door diverse Kamerleden.

Ik dacht mijn beantwoording in te delen in een paar blokjes. Het eerste zal gaan over het bezoek van vrijdag aan de Franse president en een aantal andere gesprekken die deze week plaatsvinden tegen de achtergrond van de Nederlandse positie in Europa. Dan de brexit, vervolgens migratie, vervolgens Europese defensiesamenwerking, de interne markt en ten slotte een stapeltje capita selecta.

Ik begin met de gesprekken die dezer dagen plaatsvinden. We hebben een aantal weken geleden, ergens in april, in het Catshuis een gesprek gehad met Ierland en Denemarken. Afgelopen vrijdag was het gesprek met Macron. Afgelopen maandag, dus eergisteren, was er een bezoek aan Warschau, aan de V4 met de Benelux. Met dezelfde Benelux is er vanavond

een gesprek met de Baltics en de Scandics. Dat gesprek is met de Zweedse premier, hoge vertegenwoordigers van Finland en Denemarken en de twee premiers en de president uit het Balticum. Verder vindt morgen en overmorgen de Europese Raad plaats.

Waarom doen we dit? We doen dit vaker. Misschien lijkt het nu, allemaal zo bij elkaar, heel veel, maar het is echt van groot belang dat we in Europa heel intensief met elkaar in gesprek zijn over de toekomst van de Europese Unie post-brexite. Hoe kijken wij gezamenlijk aan tegen een aantal grote vraagstukken rondom migratie, de buitengrenzen, de interne markt en de rol van Europa op al deze terreinen?

(...)

Minister **Rutte**:

Dan over de brexit. Mag ik om te beginnen mijn verbazing uitspreken over de heer Baudet en mevrouw Maeijer van respectievelijk het Forum van Democratie en de PVV? Ik vind dat zij op twee punten een in mijn ogen bizar standpunt innemen. Zij blijven voorstander van een nexit. Dat heeft twee enorme gevolgen, echt enorme gevolgen. **Onze belangrijkste taak als politici — ik zei het net al — is het land veilig houden en beschermen. Kijk naar de wereld, naar de onvoorspelbaarheid in Amerika, naar de situatie in Rusland, naar wat er gebeurt in het Midden-Oosten, naar Syrië, naar Noord-Afrika, naar de grote migratiestromen, naar de enorme vraagstukken waar we voor staan. Dan is het vanuit dat primaire doel dat we hebben, namelijk dit land beschermen en veilig houden, een heel belangrijke taak om ervoor te zorgen dat Nederland is ingebed in sterke internationale structuren. Dat is de NAVO, dat is de Europese Unie. Dat zijn verenigingen waar we in ons belang lid van zijn om ervoor te zorgen dat we dit land veilig houden.** Als je dan ook nog concreet pleit voor een brexit en volledig negeert wat er op dit moment gebeurt in het Verenigd Koninkrijk ... Het was al een institutionele crisis, het is inmiddels ook een grote politieke crisis geworden. Het is een monetaire crisis. Het pond is ingezakt en de inflatie giert omhoog. De loonstijging kan dat niet meer bijhouden. Gisterenavond openden de BBC-avondjournaals met een toespraak van de president van de centrale bank van Engeland en de minister van Financiën. Die zijn het met elkaar eens en zeggen: de brexit brengt op dit moment zeer grote risico's met zich mee voor de toekomstige welvaart van Groot-Brittannië. En we zien het: alle grote Amerikaanse zakenbanken zijn bezig weg te trekken uit de City of London. Grote investeringen vinden niet plaats. De heer Baudet zegt dat het goed gaat met de retailsector. Daarmee gaat het dramatisch slecht. Waarom? Omdat er op dit moment vanwege de stand van het pond enorme prijsverhogingen moeten worden doorgevoerd op primaire levensbehoeften in het Verenigd Koninkrijk, wat een directe impact heeft op niet alleen de omzetcijfers van de grote retail chains, maar ook het dagelijks leven van heel veel mensen, die veel meer geld kwijt zijn voor hun margarine, voor de dagelijkse levensbehoeften. Ik vind dat standpunt dan ook onbegrijpelijk en ik zal er tot mijn laatste snik tegen strijden. Het is slecht voor onze veiligheid en het is slecht voor Nederland. Specifiek de brexit laat ook zien welke enorme economische consequenties dat heeft, los van de veiligheidsvraagstukken.

De onderhandelingen zijn begonnen. We moeten vaststellen dat het positief is, denk ik, dat het VK akkoord is gegaan met het voorstel van de EU voor de inrichting en het tijdpad van de onderhandelingen. De Britten hebben, zo lijkt het, gefaseerde onderhandelingen geaccepteerd. Eerst moet er duidelijkheid komen over de rechten van burgers en de financiële afwikkeling. Daarna wordt er gepraat over de toekomstige relatie. Mij is gevraagd hoe ik aankijk tegen de Britse verkiezingen: wat betekenen die voor de Britse positie? Ik moet een beetje oppassen om niet als een soort dr. Clavan commentaar te gaan geven op Groot-Brittannië. Die zou

zeggen: "de situatie is seer onoversichtelijk". Dat moet ik gewoon niet doen. We moeten gewoon kijken naar waar de Britten mee komen. Natuurlijk, wij blijven voorstander van een situatie waarin Groot-Brittannië zo veel mogelijk geassocieerd blijft met de Europese Unie, zeker ook met de interne markt. Daar staat wel tegenover dat ze zich dan ook hebben te houden aan de vier vrijheden. Dat debat in Engeland zal zich de komende tijd verder afspelen. Naarmate die enorme economische en financiële impact scherper zal worden, zal dat mogelijk ook de Britse tabloids bereiken en een verdere impact hebben, zo verwacht ik, op de generale opinie in het Verenigd Koninkrijk. Dat zal mogelijk zijn weerslag hebben op de politieke standpuntbepaling. Ik probeer weg te blijven van termen als "hard brexit" of "soft brexit", omdat ik nooit precies weet wat dat betekent. Voor Nederland geldt dat wij hopen dat de Britten lid blijven van de interne markt en de douane-unie en dat we moeten nagaan of er vormen te vinden zijn waarin dat kan voor hen, politiek en maatschappelijk.

Ik kom op de kandidatuur voor het Europees geneesmiddelenagentschap. De heer Mulder stelde een vraag daarover. Ik denk dat Nederland in de afgelopen decennia heeft bewezen dat het een uitstekend gastland kan zijn voor dit type organisatie. Schiphol is een van de meest geconnecteerde luchthavens van heel Europa. We kunnen ook continuïteit garanderen. We kunnen de transitie goed ondersteunen. Op de meeste van de door de Commissie in kaart gebrachte criteria scoort Nederland hoog. Er zijn zes criteria. Is er bijvoorbeeld een gebouw en hoe zit het met de bereikbaarheid daarvan? Ook wordt er gekeken naar de vraag of een land de businesscontinuïteit, ofwel de continuïteit van de organisatie, kan garanderen. Dat zijn een aantal van die zes criteria. Behalve aan het criterium met betrekking tot de geografische spreiding — daar voldoen we natuurlijk niet aan — voldoen we eigenlijk aan zo'n beetje alle criteria die de Commissie heeft opgesteld. Er vindt nu een hele discussie plaats over de precieze besluitvorming hierover. We gaan zien hoe dat loopt.

Misschien mag ik eerst de vragen over de brexit afronden, voordat de heer Van Rooijen het woord krijgt voor een interruptie. Er was ook nog een vraag gesteld over de Noord-Ierse partij. Als ik daar nu op ga reflecteren, is dat ook een beetje Clavan-achtig. Het is echter duidelijk dat het voor Nederland heel belangrijk is dat een aantal basale rechten op het gebied van lgbt voor het hele Verenigd Koninkrijk blijven gelden, in ieder geval voor de Europese Unie. Wij zullen daar scherp op zijn. Ik heb op geen enkele manier de indruk overigens dat de Britse regering op die punten concessies wil gaan doen. Als zij dat al van plan was, dan zal de leider van de Schotse tory's de Britse tory's op dit punt scherp houden.

Tot slot kom ik op de toegang tot de portal. Ik ga nu een antwoord geven, maar als er een vervolgvraag komt, dan gaat die rechtstreeks naar de heer Koenders, want meer dan dit antwoord weet ik niet. Ik lees het letterlijk voor: "In het schriftelijk overleg over de RAZ van 22 mei is de Kamer ervan op de hoogte gesteld dat rechtstreekse toegang tot de EU-27 delegates portal voor brexitonderhandelingen niet mogelijk is. Het kabinet komt nu de Kamer tegemoet en zal erop toezien dat limité-documenten waar de Kamer in de normale EU-28-situatie rechtstreeks over kan beschikken, via de delegates portal voor de EU-27-situatie ter vertrouwelijke inzage met de Kamer worden gedeeld. Het gebruik van leeskamers is hiervoor een geschikt middel. Er is contact met de Griffie over de technische uitwerking van de afspraken inzake de informatievoorziening die in het schriftelijk overleg werden genoemd. Het streven is om voor het zomerreces van de Kamer een definitief afsprakenkader vast te stellen ten aanzien van de informatievoorziening aan de Tweede Kamer en de brexitonderhandelingen."

Ik heb eigenlijk geen idee wat ik net heb voorgelezen, dus voor iedere vervolgvraag verwijs ik door naar de heer Koenders.

De heer **Van Rooijen** (50PLUS):

Misschien is het dan wel goed dat ik even terugga naar het betoog dat de minister-president daarvoor hield. De minister-president zei heel duidelijk — dat begrijp ik dan wel niet — dat hij niet per se van een soft of een hard brexit wil praten. Vlak daarna sprak hij een zin uit die mij toch wel is bijgebleven, namelijk: we hopen als Nederland natuurlijk wel dat er een douane-unie kan komen met een handelsakkoord, maar ook de vrijheden moeten dan ... Als hij vindt dat dat met Engeland geregeld zou moeten kunnen worden, denkt hij dan niet dat het ook voor andere landen heel aantrekkelijk is om die douane-unie en dat handelsakkoord dan maar binnen te halen? Hij suggereerde zoiets als "dan moet er wel iets met die vrijheden gebeuren". Dat is denk ik toch wel een heel gevaarlijke benadering, want dat is bijna een lokaas voor potentiële uittrekers.

Minister **Rutte**:

Als ik het zo gezegd had als de heer Van Rooijen het nu zegt, dan heeft hij volkomen gelijk, want dan staat iedereen dadelijk te trappelen bij de voordeur. Nee, dat heb ik niet gezegd. Ik heb gezegd: als Engeland betrokken wil blijven bij de douane-unie en de interne markt, dan horen het accepteren van het gezag van het Hof van Justitie in Luxemburg en de vier vrijheden daarbij. Je kunt niet aan cherrypicking doen. Mijn hoop is natuurlijk dat dat besef daar in de komende maanden verder zal doordringen, ook vanwege de enorme economische impact en de politieke onzekerheid nu in het Verenigd Koninkrijk. Een vertraging van het hele brexit-proces, al zou het maar tijdelijk zijn, om toegang te kunnen houden tot de interne markt — met alle consequenties van dien, zoals de heer Van Rooijen die net schetst, want die gelden dan onverkort voor het Verenigd Koninkrijk — zou natuurlijk zeer in het Nederlands belang zijn. Dat zou zeer in het Nederlands belang zijn. Maar dat is allemaal koffiedik kijken, want vooralsnog zegt ook de onderhandelaar David Davis: we gaan uit de douane-unie, we willen Luxemburg niet meer en we gaan uit de interne markt. Hij blijft die teksten herhalen, maar de minister van Financiën koos gisteravond een andere invalshoek.

De heer **Van Rooijen** (50PLUS):

Ik ben blij met deze verduidelijking. Misschien kan collega Baudet de discussie van gisteravond in het Verenigd Koninkrijk nog eens nalezen.

Minister **Rutte**:

Dat zal heel nuttig zijn voor zijn politieke ontwikkeling.

Dan kom ik bij het vraagstuk van de vluchtelingenopvang. Om te beginnen kan ik melden dat er geen sprake is van een deal met Libië en dat er ook geen geld naar Libische autoriteiten gaat. De minister van Buitenlandse Zaken heeft dat onlangs nog duidelijk gemaakt tijdens het algemeen overleg over de RAZ. Wij werken in Libië met de officiële instanties zoals de Libische kustwacht en het Directorate for Combat of Illegal Migration. Wij werken ook met maatschappelijke organisaties samen, met IOM en UNHCR, maar er gaat geen geld naar de Libische autoriteiten.

Het pakket van 90 miljoen, waaraan de heer Verhoeven en mevrouw Leijten refereerden, is bedoeld voor verbetering van de omstandigheden van migranten, vluchtelingen en gastgemeenschappen. Tegelijkertijd wordt er ook gewerkt aan het bieden van een uitweg uit deze centra door het bevorderen van de vrijwillige terugkeer naar de herkomstlanden. Je ziet

overigens ook dat dit iets begint te lukken. Vorig jaar betrof het nog ruim 2.500 mensen en dit jaar inmiddels al bijna 4.500. Het gaat al iets beter.

Dan is er een vraag gesteld over incidenten met de Libische luchtmacht en ngo's. Hierover zijn schriftelijke vragen gesteld. Die vragen worden spoedig schriftelijk afgedaan; ze worden beantwoord door mijn collega van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Ik zal daar nu dan ook niet nader op ingaan. Het staat ook niet op de agenda morgen.

Daarnaast zijn vragen gesteld over het gemeenschappelijk asielbeleid, dus de zaken binnen de Europese Unie. De vraag is hoe wij met de dingen omgaan. Eerlijk gezegd is op dit moment lastig in te schatten hoever wij dit jaar tot afspraken kunnen komen. Hoewel het Maltezer voorzitterschap er vreselijk hard aan heeft getrokken, is het niet gelukt om met elkaar tot afspraken te komen. Wij willen natuurlijk een spoedige afronding van de herziening van het GEAS en werken daarom constructief aan diverse voorstellen die momenteel in Brussel worden behandeld. In de Raad moet een akkoord worden bereikt over een heel groot aantal voorstellen. Wij doen dat bij voorkeur met zijn 28-en, maar dat is geen eenvoudige opgave. Nogmaals, staatssecretaris Dijkhoff voert hierover regelmatig overleg met de Kamer.

De pakketbenadering betekent dat niets is besloten tot alles is besloten. Voor dat een akkoord kan worden verleend over een stuk wetgeving, is het zaak te weten wat de definitieve inhoud van de andere voorstellen is. Daarom vinden wij die pakketbenadering zo belangrijk, ook omdat alles op alles inwerkt. Als je praat over het verdelen van vluchtelingen over Europa, heeft dat natuurlijk alles te maken met andere aspecten van het GEAS. Volgens mij willen Duitsland en de Commissie dit niet loslaten, maar de Commissie en lidstaten willen stappen zetten en bekijken waar overeenstemming zou kunnen worden bereikt. Nederland doet graag mee aan die benadering om te bezien waar mogelijkheden voor overeenkomst zijn. Dit gebeurt uiteraard wel met inachtneming van de gedachte dat wij dit als één pakket blijven bekijken.

Ja, er wordt natuurlijk met allerlei landen gewerkt aan migratiepartnerschappen. De heer Van Ojik vroeg hiernaar en hij weet er uit een eerder bestaan natuurlijk veel meer van dan ik. Je maakt dan afspraken die de belangen van beide partijen dienen: mensensmokkel aanpakken, terugkeer bevorderen, opvang verbeteren, maar ook aandacht voor grondoorzaken en de behoeften van Afrikaanse partners. De Europese Unie kan daarbij een zekere leverage ontwikkelen want wij hebben het EU-trustfund, wij hebben handel en wij hebben het visabeleid. Ook daar liggen mogelijkheden die wij beter en breder kunnen benutten bijvoorbeeld om terugkeersamenwerking te bevorderen. Zoals de heer Van Ojik vorige week donderdag in een pleidooi bij Clingendael stelde, is het daarbij ook van belang dat wij bekijken of wij met andere landen afspraken kunnen maken die vergelijkbaar zijn met de afspraken met Turkije. Die afspraken in bijvoorbeeld Afrika zullen nooit hetzelfde zijn, maar zij zullen wel in de randvoorwaarden aan dezelfde eisen moeten voldoen, namelijk binnen alle nationale verdragen en in nauwe samenwerking met de internationale organisaties.

Er zijn ook wat successen. In Niger is intensief gewerkt aan de aanpak van transitie en mensenhandel. We zien sowieso dat we wat dieper in Afrika met een aantal landen tot een goede samenwerking aan het komen zijn, maar bijvoorbeeld met Algerije wordt er de laatste maanden ook veel meer voortgang geboekt.

Er ligt op dit moment geen concreet verzoek van de Commissie, zeg ik tegen de PVV, voor extra financiering vanuit de lidstaten. Maar het is een illusie, zeg ik er maar meteen bij, om te denken dat Nederland dit soort grote problemen alleen kan oplossen. We zullen dit altijd moeten doen in samenwerking met de landen in Afrika. En ja, daar hoort ook geld bij. Als we dat niet willen, moeten we ons terugtrekken op het eiland Nederland. Het vervelende is echter dat we geen eiland zijn. Daarmee nemen we dus grote risico's met de stabiliteit in deze samenleving. We moeten dat businessmodel van de mensensmokkelaars zien te doorbreken. Er zijn dit jaar alweer 1.400 doden gevallen op de Middellandse Zee. Dat aantal dreigt de rest van het jaar nog vreselijk op te lopen en dat moeten we voorkomen. We moeten ervoor zorgen dat er fatsoenlijke opvang is in de landen in Afrika zelf.

Ik noemde net al even het visuminstrument. Dat kun je inzetten als derde landen structureel niet meewerken aan de terugkeer van hun eigen onderdanen. In het uiterste geval kun je dan ook dit instrument inbrengen in de mix om druk uit te oefenen.

Dat was het wat het punt van migratie betreft, voorzitter.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Ik ben natuurlijk blij dat de minister-president mijn optredens, ook buiten deze Kamer, zo intensief volgt. Er was inderdaad een seminar op Clingendael. Daar ging het precies over deze migratiedeals. Ik heb er gezegd dat het heel belangrijk is om onderscheid te maken tussen economische en politieke vluchtelingen. 90% van de mensen die de Middellandse Zee oversteken, komt uit ...

De **voorzitter**:

U gaat niet opnieuw herhalen wat u in Clingendael hebt verteld.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Ik wil voorkomen dat er een misverstand ontstaat over wat ik daar gezegd heb. Het is belangrijk onderscheid te maken tussen economische en politieke vluchtelingen en het is belangrijk om onderscheid te maken tussen het terugsturen van uitgeprocedeerde asielzoeker naar hun land van herkomst en het terugsturen van bijvoorbeeld politieke vluchtelingen naar een derde land. Ik vind het van belang dat de minister-president het belang van dat onderscheid onderschrijft. Anders denken we dat we het misschien met elkaar eens zijn, maar dat zijn we dan niet.

Minister **Rutte**:

Dat is zeker belangrijk. Voor elk type probleem heb je een specifieke aanpak nodig. Turkijedeal-achtige afspraken zijn nodig om politieke vluchtelingen, in dit geval Syrische vluchtelingen, opvang te bieden. Zij kunnen tegen fatsoenlijke standaarden opgevangen worden in Turkije. Dat is dicht in de buurt van Syrië, in de gemeenschappen in het zuiden van Turkije. Daar steken we ook veel geld in, zeg ik maar even tegen de PVV. Deze dingen zijn niet gratis. Je zult je ontwikkelingshulp meer in die richting moeten channelen, om de grondoorzaken weg te nemen en bij te dragen aan het ontwikkelen van dit soort receptiecapaciteit. Op zichzelf is het waar. Je zult voor de verschillende vraagstukken verschillende aanpakken moeten ontwikkelen. Dat klopt. Ik zag echter wel een zekere mate van convergentie tussen het denken van de heer Van Ojik en mijn denken op dit punt. Dat beviel mij.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Dat gun ik de minister-president uiteraard heel graag. De vraag is uiteindelijk of dit in de visie van de minister-president ook betekent dat we politieke vluchtelingen, Syriërs — zij vormen op dit moment de grootste groep politieke vluchtelingen onder de groep mensen die de Middellandse Zee oversteekt — terugsturen naar landen waar ze nooit geweest zijn. Gaat hij dit straks ook in Brussel bepleiten? We doen het niet met Libië. Gaan we hen dan bijvoorbeeld terugsturen naar Tunesië of Niger? Ik wil graag weten wat de inzet is van de minister-president in Brussel.

Minister **Rutte**:

Je kunt dat niet zo knippen. Volgens mij moet je vaststellen dat er grenzen zijn aan wat Europa kan opvangen en dat politieke vluchtelingen niet per definitie in Europa opgevangen moeten worden, mits die opvang elders plaatsvindt tegen fatsoenlijke standaarden, binnen alle internationale verdragen. Daarbinnen heb je een aantal ingewikkelde afwegingen te maken. De heer Van Ojik noemde er een paar. Die zullen echter uniek zijn voor het type afspraak dat je maakt. Deze afspraken zullen nooit een letterlijke kopie zijn van de afspraken tussen de Europese Unie en Turkije, alhoewel een paar randvoorwaarden wel hetzelfde zullen zijn, namelijk dat het binnen de internationale rechtsorde plaatsvindt, binnen alle internationale verdragen, en dat je het probeert te doen in nauwe samenwerking met de relevante internationale organisaties. Het is echter bijna onmogelijk om van tevoren precies te zeggen hoe het eruitziet. Ik noem maar één ander aspect. D66 heeft altijd bezwaar gemaakt tegen het feit dat de afspraken met Turkije gekoppeld waren aan politieke afspraken over het versnellen van visumliberalisatie en het opnieuw energie geven aan de toetredingsonderhandelingen. Dat snap ik ook. Daarover was ik het op zichzelf ook nog met D66 eens, maar het maken van dat type afspraken was wel nodig om tot grotere afspraken te komen. Bij voorkeur koppel je een afspraak met Turkije niet aan dat type politiek afspraken; daar heeft D66 natuurlijk volkomen gelijk in. Bij andere landen zal dat weer anders gaan. Er zijn immers geen toetredingsonderhandelingen met Algerije of Tunesië, maar daarbij spelen misschien weer andere kwesties een rol. Hoe schoner je zo'n afspraak kunt maken, echt op het item gericht, hoe minder je er andere politieke dingen bij kunt betrekken. Je moet er verder voor zorgen dat je altijd handelt binnen alle internationale regels en binnen de nationale rechtsorde en in samenwerking met relevante organisaties. Dat is voor mij bepalend.

Misschien nog één ding. Mijn bezoek aan Macron van vrijdag ging ook hierover. Niet de heer Macron persoonlijk, maar wel Frankrijk verweet ik een klein beetje dat het in de afgelopen jaren toch meer lipservice op dit terrein verleende dan dat het actief participeerde, maar Macron gaat dat echt anders doen. Hij wil daar veel meer bij betrokken zijn. Hij zit er echt zelf bovenop. Hij realiseert zich ook dat Frankrijk een enorme invloed heeft in het francofone deel van Afrika en dat het daar echt kan helpen om dingen voor elkaar te krijgen.

De **voorzitter**:

Tot slot, mijnheer Van Ojik.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Wij zijn het kennelijk eens over het belang om het onderscheid tussen de verschillende categorieën te maken. De vraag die in mijn hoofd blijft hangen, is de volgende. Gaat Nederland er in Brussel bij monde van de minister-president nou wel of niet voor pleiten om bijvoorbeeld te proberen dat een land als Tunesië — ik heb net een aantal andere landen genoemd — Syrische politieke vluchtelingen die in Europa aankloppen, van ons overneemt? Is dat de Nederlandse positie?

Minister Rutte:

Nee. Dat is niet nodig, want die gaan naar Turkije. Gaat het echter om politieke vluchtelingen uit Afrika, dan is dat voor mij wel degelijk mogelijk, mits daarbij wordt voldaan aan alle internationale afspraken. Voor de Syriërs is dat niet nodig, want er is op dit moment een afspraak tussen Europa en Turkije. Gaat het echter om politieke vluchtelingen uit Afrika, bijvoorbeeld om mensen uit Eritrea die naar Europa komen, en ben je in staat om met transitlanden of met landen aan de kust van Afrika afspraken te maken over opvang en kunnen wij die opvang daar ook organiseren — het is denkbaar dat wij fors investeren in de receptiecapaciteit, inclusief scholing en ziekenhuizen — dan vind ik het wel degelijk verdedigbaar dat je dat doet. Daarmee is het geen letterlijke kopie van de afspraken met Turkije. Daarvan, zo heb ik van hem begrepen, zou ook de heer Van Ojik een groot voorstander zijn.

De voorzitter:

Echt tot slot, mijnheer Van Ojik.

De heer Van Ojik (GroenLinks):

Dank u wel, voorzitter, voor uw geduld. Het punt is nou juist dat, onder andere door de Turkijedeal, de grootste groep politieke vluchtelingen die op dit moment over de Middellandse Zee reist, Syriërs zijn. Dat zijn geen Nigerianen of zo. Daar zijn wij het allemaal over eens: zij moeten terug naar het land van herkomst, hoe vervelend dat soms voor hen ook is. Het zijn Syriërs.

Minister Rutte:

Oké. Wat de heer Van Ojik dan bedoelt, is dat de vluchtelingenstroom zich kan verplaatsen en uiteindelijk via Afrika kan gaan verlopen. Dan is het weer anders, maar tot nu toe waagt het overgrote deel van de mensen die tot nu toe Europa weten te bereiken, de oversteek over de Egeïsche Zee. Natuurlijk, er is altijd een waterbedeffect, zoals dat zo verschrikkelijk heet. Als je probeert om het daar onder controle te krijgen, dan kunnen stromen zich verplaatsen. Daar heeft de heer Van Ojik gelijk in, maar op dit moment is het niet het doel om specifiek Syrische vluchtelingen in Afrika op te vangen. Ik sluit dat echter ook niet uit als de heer Van Ojik dat bedoelt in het kader van een verschuiving van de vluchtelingenstroom. Ik vind dat je ook moet staan voor het maken van politieke afspraken, binnen alle internationale rechtsnormen en regels, over de opvang van politieke vluchtelingen in landen buiten Europa. Dat is voor mij de kern van de afspraken die we met Turkije hebben gemaakt.

Mevrouw Maeijer (PVV):

Ik reageer nog even op de opmerking van de minister-president van zojuist dat niet alles gratis is en dat de PVV zich daar ook van bewust moet zijn. Daar ben ik mij zeer van bewust, zoals de zorg voor onze ouderen ook niet gratis is. De PVV kiest ervoor om dat geld liever in eigen land te besteden dan het naar Afrika te sturen. Daar gaat mijn vraag ook over. Want van al die partnerschappen die nu zijn gesloten, met Niger, Nigeria, Ethiopië en nog meer landen, zegt de minister-president net zelf dat zij bedoeld zijn om de migratie te stoppen, om mensensmokkel tegen te gaan en om terugkeer mogelijk te maken. Nu vindt die migratie nog steeds plaats en neemt die weer toe, en keren de mensen niet terug. Dus in hoeverre deelt de minister-president dan de conclusie dat deze aanpak gewoon faalt?

Minister Rutte:

Ik ben zeer voor populisme, dat dan wel goed moet zijn. Maar dit is het fout-populistische combineren van "hoe houd je migratiestromen onder controle?" met de ouderenzorg in

Nederland. Het doel daarvan is heel simpel, namelijk dat oudere mensen die dit debat volgen zeggen: we gaan de volgende keer PVV stemmen, want wij zijn er ook voor dat er meer geld naar de ouderen gaat dan naar de opvang in Afrika. Als je zo politiek wilt bedrijven, vertel dan ook het hele verhaal en leg dan ook uit dat als je dit geld niet hieraan uitgeeft, de kans groot is dat die stroom vluchtelingen over de Middellandse Zee, die dit jaar alweer 31% hoger was dan vorig jaar, niet onder controle te brengen is en dat als je die niet onder controle krijgt, dan uiteindelijk ook de ouderen in Nederland opnieuw geconfronteerd worden met crisisachtige situaties zoals wij die in 2015 zagen. Ik vind een van de belangrijkste taken die wij als politici hebben om te laten zien dat wij in controle zijn, dat wij dit land beschermen, dat wij wereldwijd bijdragen aan een fatsoenlijke opvang van vluchtelingen, ook in Nederland maar niet per se alleen in Nederland. Leg dat dan ook uit aan de ouderen. Ik ben bereid dat te doen. En leg dan ook uit dat wij tegelijkertijd uiteraard en heel terecht nog steeds investeren in de ouderenzorg. Dan heb je een intelligente discussie. Mevrouw Maeijer heeft gelijk. Dit lukt niet overnight. De afspraken met Turkije zijn heel snel tot een succes geworden. De PVV was tegen die afspraken met Turkije. Inmiddels is die stroom vluchtelingen over de Egeïsche Zee met meer dan 95% teruggelopen. Als mevrouw Maeijer het voor het zeggen had gehad, of haar partij, dan was die afspraak er niet gekomen. Dan hadden wij dus de situatie zoals in 2015 gehandhaafd. Dan had de PVV de grens gesloten. De leider van de PVV heeft zelf in een interview met het Algemeen Dagblad gezegd: de grens sluiten kan natuurlijk helemaal niet, dat is gewoon technisch, maatschappelijk en economisch een ramp. Dus op dat punt komen er verstandige teksten uit de PVV. Met andere woorden, dan had de PVV hier alternatiefloos gestaan, dan had zij geen alternatief gehad. Dus je moet gewoon dit soort dingen doen, afspraken maken, investeren, grondoorzaken wegnemen, kijken hoe je vluchtelingen ook kunt opvangen in de regio, en ook als Nederland vluchtelingen blijven opvangen, maar in aantallen die hier maatschappelijk beheersbaar zijn. Dat is volgens mij verstandige politiek.

Mevrouw Maeijer (PVV):

Uit de PVV komen eigenlijk altijd verstandige teksten, dus ik ben blij dat de minister-president dat ook ziet. We zien nu dat die stroom zich verplaatst, want zo'n 70.000 mensen komen alleen al dit jaar via de Middellandse Zee in Italië. Wat de Europese Unie doet, en wat de heer Rutte steunt, werkt dus niet. Volgend jaar staan wij hier dan weer, heeft hij misschien weer een deal gesloten en verplaatst de stroom zich. Het werkt gewoon niet. We pompen geld in iets wat niet werkt, terwijl het alternatief is dat wij onze grenzen sluiten en zorgen dat die mensen in ieder geval ons land niet binnenkomen.

Minister Rutte:

Dit is echt niet waar. Bij de Syrische vluchtelingenstroom ging het om honderdduizenden mensen in 2015, wat in Duitsland zelfs opliep tot bijna een miljoen vluchtelingen die tussen september 2015 en de eerste maanden van 2016 probeerden om naar Duitsland te komen. Dat was totaal onbeheersbaar. We praten hier over een stijging van de stroom uit Afrika, maar in absolute aantallen die veel lager liggen dan de aantallen uit Syrië. Dan praat je over tienduizenden, niet over honderdduizenden.

Ten tweede had de Syrische vluchtelingenstroom ook in de meeste gevallen kans en zicht op asiel hier. Dat geldt niet voor de Afrikaanse stroom, want het overgrote deel van de mensen die vanuit Afrika proberen Europa te bereiken, heeft geen kans op asiel maar is economisch migrant en eindigt in heel veel gevallen in de informele economie in Italië of in Frankrijk. Dat is nog steeds zeer onwenselijk. Er komen mensen om en dit leidt tot omstandigheden waarin

je niet wilt leven. Vandaar dat ik zeg: grondoorzaken wegnemen, afspraken maken met landen, stap voor stap ook dit weer onder controle krijgen.

En ja, besturen gaat niet altijd in een keer. Het is niet zo dat je meteen succes hebt als je iets doet, maar als je iets niet doet, lopen wij het grote risico dat we weer out of control raken. Dat is volgens mij het ergste wat je als politiek kan overkomen tegenover de eigen bevolking. Dat gevoel had Nederland in oktober/november 2015.

De heer **Van Rooijen** (50PLUS):

U sprak over afspraken tussen Europa en een aantal Afrikaanse landen. Ik heb een specifieke vraag over Italië. Klopt het dat Italië met een van de drie Libische regimes afspraken heeft gemaakt of gaat maken, te weten met het regime dat met name door de VN gesteund wordt? Wat vindt de minister-president ervan dat een land dit los van de EU doet? Niet dat ik er op tegen ben, maar mijn vraag is wel of dit klopt en of er meer van dergelijke initiatieven komen.

Minister **Rutte**:

Daar weet de heer Van Ojik nog meer van, maar het zou flauw zijn om hem op dit punt nu om hulp te vragen. Ik weet niet precies de laatste stand van zaken van de Italiaans-Libische onderhandelingen. Wat ik wel weet, is dat bij de top op Malta in februari de Italiaanse premier verslag heeft uitgebracht van zijn vorderingen met Libië om met een van de regeringen in Libië — ik weet niet precies welke regering, want er zijn vrij veel regeringen in Libië — afspraken te maken; ik kan wel even uitzoeken voor de tweede termijn of dat precies ook is wat de heer Van Rooijen hier suggereert. Europa heeft daar kennis van genomen.

Bijvoorbeeld Duitsland maar ook wij dringen er zeer op aan dat de opvolging daarvan uiteraard plaatsvindt binnen alle internationale verdragen en de internationale rechtsorde. Dit zijn bilaterale afspraken tussen Italië en Libië.

De **voorzitter**:

Er is nu onbeperkt geïnterrupteerd, wat ook weer niet de bedoeling was. Dus ik wil het aantal interrupties nu echt aan banden leggen. Nu nog de laatste interrupties en dan stel ik voor dat de premier zijn verhaal afmaakt. Iedereen heeft nog een tweede termijn.

De heer **Van Rooijen** (50PLUS):

Nog een heel korte interruptie. Begrijp ik van de minister-president dat hij dit soort bilaterale akkoorden — misschien dat Griekenland ook nog iets gaat doen — op zichzelf wel goed vindt, mits ze passen?

Minister **Rutte**:

Nee, in algemene zin kan ik daar geen ja op zeggen. De Europese Raad heeft op Malta gezegd dat we op zichzelf blij zijn dat Italië zo actief engageert met Libië, maar dat het wel binnen alle internationale afspraken moet gebeuren. Italië bevestigt ook dat het dat wil.

De heer **Omtzigt** (CDA):

De premier stelde net dat het om enige tienduizenden mensen gaat op de route naar Italië. In een recent rapport van een Britse diplomaat en van de Duitse inlichtingsdiensten wordt gesproken van tot 6 miljoen migranten die staan te wachten, van wie 1 miljoen in Libië, 1 miljoen in Egypte en bijna 1 miljoen nog op doorreis in Jordanië. Dat maakt nogal een verschil. Als het er enige tienduizenden zijn, zul je dat hier qua opvangcapaciteit als je dat spreidt over 26 landen, niet merken, maar als het om miljoenen gaat is het wat anders. Wat is het assessment van de premier: over hoeveel migranten gaan we hier praten? Anders krijgen

we een crisis die groter is dan die welke we twee jaar geleden hadden tussen Griekenland en Turkije.

De voorzitter:

Dat rapport is beschikbaar voor alle Kamerleden?

De heer Omtzigt (CDA):

Ja, u moet er helaas wel in het Duits Die Welt voor lezen.

Minister Rutte:

Ik wijs op de cijfers zoals we die kennen. De toestroom is 31% hoger tot eind mei dit jaar dan in dezelfde periode in 2016. We praten dan over iets minder dan 60.000 mensen. Ik heb dat vergeleken met de stroom Syrische vluchtelingen. Die liep uiteindelijk tegen het miljoen. Dus het is totaal onvergelijkbaar. Waar de heer Omtzigt aan refereert, is een ander punt, namelijk: hoeveel mensen zouden willen oversteken? Als je kijkt naar bijvoorbeeld Syrië, dan weten we dat er 22 miljoen mensen in Syrië wonen en dat er 7 miljoen binnen Syrië op de vlucht zijn en 4 miljoen inmiddels buiten Syrië zijn. Als je er door die bril naar kijkt, is er een potentiële stroom Syriërs naar Europa van 4 miljoen. Dat gebeurt natuurlijk niet, want ze blijven grotendeels in Turkije en voor een heel groot deel ook in Syrië zelf. Kijkend naar de vluchtelingenstroom vanuit Afrika, kan ik deze miljoenencijfers niet bevestigen, want ik heb dat rapport hier niet paraat. Ik weet wel met de heer Omtzigt dat als we niet dit soort zaken onder controle krijgen, als we geen afspraken maken, als we de grondoorzaken niet wegnemen, als we niet het hele instrumentarium inzetten en niet bereid zijn om Turkije-achtige afspraken te maken met landen in Afrika, we dan grote risico's lopen om opnieuw de zaak uit control te laten lopen. Ik ga er keihard voor knokken om dat te voorkomen. Dat wil ik geen tweede keer.

De heer Omtzigt (CDA):

Ik ben blij met het commitment om er voor te zorgen dat het niet nog een keer gebeurt. We hebben het nu over 1 miljoen mensen in Libië. De situatie in Libië voor deze mensen is heel veel beroerder dan die in de landen waar ze uit voortkomen. Nigeria en Mali zijn relatief veilige landen vergeleken met wanneer je verblijft in een van de drie gebieden waar nu verschillende Libische regeringen zijn. Het is dus niet de vraag of ze weg willen, maar wanneer ze de oversteek willen maken. Hoe groot acht de premier de kans dat dat allemaal heel snel gebeurt en dat we hier in deze zomer nog een enorm groot probleem gaan krijgen? Dat is waar we het hier over hebben.

Minister Rutte:

Dat proberen we te voorkomen. Ik heb net ook de cijfers genoemd van het aantal mensen dat terugkeert naar herkomstlanden. Dat aantal is met 40% toegenomen. Je ziet, wat dat betreft, ook dat dingen wel lukken. Het aantal mensen dat vanuit Libië op vrijwillige basis terugkeert naar herkomstlanden, is enorm toegenomen, mede omdat men natuurlijk ziet welke enorme risico's je neemt als je oversteekt. De kans dat je omkomt, is groot. Er zijn dit jaar al meer dan 1.000 doden gevallen bij het oversteken van de Middellandse Zee. Het is echt een humanitair drama. Het is een cynisch businessmodel dat daar gehanteerd wordt. We proberen dat dus op alle mogelijke manieren onder controle te krijgen.

De heer Omtzigt (CDA):

Nu komt de minister-president met een ander argument: de toegenomen hoeveelheid mensen

die terug zou keren. Klopt mijn observatie dat op dit moment minder dan 1% van de mensen die in Italië aankomen en terug moeten keren, ook werkelijk terugkeert?

Minister **Rutte**:

Een heel groot deel verdwijnt in de informele economie. Die zien we dus niet eens. En voor zover ze gezien worden, klopt het. Eén van de dingen die we aan het doen zijn, is ervoor zorgen dat landen hen ook weer terugnemen. Dus ik weet niet waar de heer Omtzigt nu naar op zoek is. Volgens mij zijn we het eens over de urgentie. Ik probeer het even te begrijpen.

Appendix D

Behandeling van wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2018 (34775-VI)

Staatssecretaris **Harbers**:

Voorzitter. Ook van mijn kant dank aan de leden van de Kamer voor hun inbreng en hun vragen. Voordat ik toekom aan de beantwoording daarvan, waarbij ik straks zal vertellen in welke blokken ik dat ga doen, wil ik ook graag eerst in meer algemene zin nog iets zeggen over mijn portefeuille en mijn prioriteiten. Ook met inachtneming van het feit dat de heer Pechtold ons bij het debat over de regeringsverklaring heeft gevraagd om daarover iets meer uit de doeken te doen.

Ik begin met het onderdeel migratie en asiel van mijn portefeuille. Waar het gaat om migratie, zie ik drie hoofdlijnen. De eerste daarvan ligt op binnenlands terrein, namelijk **zorgen voor een beheersbaar asielproces met een flexibel opvangmodel en een vlotte afhandeling van aanvragen, zodat mensen snel duidelijkheid krijgen, wellicht ook sneller dan in het verleden.** Daarbij geldt dat wie kansrijk is om te mogen blijven, sneller aan de slag moet met **integratieactiviteiten.** Maar aan wie niet in aanmerking komt voor asiel, zouden we ook **moeten proberen om sneller duidelijk te maken dat hij of zij Nederland moet verlaten en moet terugkeren.** Dat laatste is ook van belang om draagvlak te behouden voor de opvang van mensen die een beroep doen op onze bescherming op grond van het Vluchtelingenverdrag of het EVRM. Aan dat draagvlak hecht ik zeer.

De tweede hoofdlijn is om binnen de Europese Unie te komen tot harmonisatie van de **asielprocedures en de geboden opvang.** Het ene land mag niet soepeler of aantrekkelijker zijn dan het andere. Met meer gelijke procedures en opvangfaciliteiten in alle EU-landen kunnen we het fenomeen asielshoppen effectief tegengaan, overigens zonder dat we moeten raken in **een race to the bottom.** Ik kom daar straks in mijn betoog verder op terug.

De derde hoofdlijn is ook internationaal, maar dan buiten de Europese Unie. Samen met de **Europese Unielidstaten** willen wij goede afspraken maken met verschillende landen waar migranten vandaan komen. Waar hebben we het dan over? Bijvoorbeeld over opvang in de regio en terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers. Dan heb ik het niet alleen over mensen die geen recht hebben op asiel, want er zijn wel meer mensen die zouden moeten terugkeren. Ik denk ook aan het wegnemen van de grondoorzaken voor migratie, iets wat we natuurlijk al **decennialang** doen met ontwikkelingssamenwerking, ook zonder dat er overeenkomsten zijn **gesloten.**

Natuurlijk realiseer ik me dat onderhandelingen binnen Europa vervolgens ook betekenen dat we als Nederland niet op alle punten honderd procent ons gelijk zullen krijgen. Dat maakt het des te belangrijker dat we de verschillende voorstellen zien als één pakket en dat we goed nagaan hoe we het Nederlandse belang en de voornemens van het kabinet daarbinnen het beste kunnen waarmaken. Want deze drie hoofdlijnen hangen nauw met elkaar samen. Pakken die afspraken in internationaal verband goed uit, dan zal dat bijvoorbeeld ook leiden tot een lagere, beheersbare instroom, inclusief de afspraak dat we dan ook nadrukkelijker kijken naar hervestiging. Alle drie de lijnen hebben voor mij een hoge prioriteit, maar alleen de eerste, de binnenlandse opvang, hebben we voor een groot deel in eigen hand. In samenwerking met alle ketenpartners ga ik daarom snel aan de slag met het uitwerken van de plannen voor een flexibel asielsysteem. Ik kom daar later op terug.

Ik realiseer mij dat het migratiebeleid is vervat in heel veel gedetailleerde regels, maar uiteindelijk vaak toch in zijn beoordeling neerkomt op mensenwerk. Hoe kort ik ook in deze functie zit, wat ik tot nu toe heb gezien en gehoord sterkt mij in mijn overtuiging dat de medewerkers van alle bij het migratiebeleid betrokken diensten deze regels zo zorgvuldig mogelijk uitvoeren. Dat wil ik hier graag gezegd hebben.

Voorzitter. Daarmee wil ik overgaan tot de beantwoording van de vragen en een reactie op de inbreng van de Kamer. Ik zou dat willen doen in de volgende blokken.

Ik begin met alles wat met internationale zaken te maken heeft. Ik heb het dan over de samenwerking met andere leden van het kabinet, migratieafspraken, Libië en het voorstel voor weeshuizen. Daarna kom ik bij de Europese Unie, waarbij vragen zijn gesteld over de Turkijeverklaring, over de situatie in Griekenland en over de 1.750 hervestigingspersonen. Dan het nationale blok, waarbij het gaat om zaken als flexibele opvang, inclusief het plan dat de SP daarvoor heeft ingediend, koppen op de Europese regelgeving, het terugkeerbeleid naar Afghanistan en Syrië, de beoordeling op grond van artikel 1F van Syriërs, de beoordelingen van lhbt'i's en bekeerlingen, het kinderpardon en economische migratie. Voorzitter, daarna — dat heb ik overgeslagen in mijn inleiding maar ik kom daar straks nog op terug bij mijn voornemens — kom ik aan dat andere onderwerp in mijn portefeuille: mensenhandel en prostitutie. Dat behandel ik als laatste blok.

Voorzitter. Ik begin dan aan het onderdeel internationaal. Mij is in de eerste plaats gevraagd, onder anderen door de heer Azmani, maar ook door de heer Van Dijk en ik meen dat ook de heer Bisschop daaraan refereerde, hoe ik niet alleen mijn rol maar ook de samenwerking binnen het kabinet zie, met andere betrokken ministers. Laat ik in de eerste plaats zeggen dat wij het migratiebeleid niet kunnen vormgeven als wij niet in de breedte van het kabinet goed samenwerken. Dat zien we letterlijk vandaag, waar een aantal collega's uit het kabinet aanwezig is bij de top tussen de Europese Unie en de Afrikaanse Unie. Het betekent nauwe samenwerking met de collega's op Buitenlandse Zaken en op Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Maar ook als mensen kansrijk zijn en uiteindelijk gaan integreren in Nederland, moeten we ervoor zorgen dat de integratie sneller plaatsvindt. Dan kom ik op de samenwerking met bijvoorbeeld de collega's op de departementen van SZW en OCW. Vervolgens kun je kijken naar de uitwerking van hoe we die afspraken gaan maken. Dan zal heel duidelijk zijn dat zaken als opvang in de regio, ontwikkelingssamenwerking en het aanpakken van grondoorzaken van migratie vooral de verantwoordelijkheid zijn van de collega's op BuHa-OS en Buitenlandse Zaken, de ministers Kaag en Zijlstra. Ik heb het voornemen om intensief met hen te gaan samenwerken. Samen gaan we ook kijken naar bijvoorbeeld de bepaling van focuslanden buiten de Europese Unie in de komende periode. Daarbij willen we nadrukkelijker gaan kijken naar de grondoorzaak van migratie waarbij we ook nadrukkelijker willen kijken hoe we zaken op het gebied van ontwikkelingssamenwerking erbij kunnen betrekken.

Een specifiek aspect van het internationale deel van de portefeuille is het voornemen van het kabinet om in te zetten op meer partnerschappen en afspraken met landen buiten de Europese Unie waar het gaat over de migratie. We hebben op dit moment één afspraak die werkt, namelijk de afspraak tussen de Europese Unie en Turkije. Daar kom ik straks in het blok Europese Unie nog op terug. Natuurlijk is er al langer sprake van inzet op brede partnerschappen met derde landen. Zo wordt bijvoorbeeld gewerkt aan het verbeteren van opvang in de regio, het wegnemen van de grondoorzaken van migratie en de aanpak van mensensmokkel en terugkeer. We willen ook in deze periode de mogelijkheden gaan

verkennen tot afspraken voor een veilige opvang en bescherming in de regio, al is het maar omdat dat een risicovolle tocht door de woestijn en overzee kan voorkomen en het bovendien het bedrijfsmodel ondermijnt van meedogenloze mensensmokkelaars. Laat ik helder zijn, het is daarbij van belang, zoals ook verwoord in het regeerakkoord, dat als we tot die afspraken komen, die landen mee willen werken en migranten er veilig zijn, dat vluchtelingen daar geen slachtoffer worden van refoulement en we ze dus niet terugsturen naar landen van herkomst waar zij te vrezen hebben voor vervolging. Ook moeten we waarborgen, als het tot dergelijke afspraken komt, dat vluchtelingen een asiolverzoek kunnen indienen bij een bevoegde autoriteit. Dat kunnen autoriteiten van het land zijn, maar ook de UNHCR.

Wereldwijd zien we overigens dat het merendeel van de vluchtelingen zijn toevlucht zoekt in de nabije regio. Het is daarom sowieso zaak om de situatie in die opvanglanden in de regio te verbeteren. Dat doen we overigens ook. Met hulp en druk van de Europese Unie hebben wij bijvoorbeeld de arbeidsmarkt voor Syrische vluchtelingen in Turkije meer weten te openen. Ook krijgen meer dan 1 miljoen vluchtelingen in Turkije een maandelijks tegoed om zelf in hun bestaan te voorzien. We zien overigens ook dat meer en meer gestrande migranten vrijwillig terugkeren uit landen als Niger en Libië. Het is belangrijk om deze inzet te blijven steunen. Wij zullen dat als kabinet blijven uitdragen. Wij zullen ons ervoor inzetten en eraan bijdragen dat we bij voorkeur onder de vlag van de Europese Unie — dat is het podium daarvoor — komen tot meer afspraken met veilige derde landen buiten de Europese Unie.

Er is mij gisteren ook gevraagd om een oordeel te geven over de situatie in Libië. Laat ik maar meteen heel helder maken — de minister van Buitenlandse Zaken heeft dat overigens al gedaan bij de behandeling van zijn begroting — dat Libië, gelet op de op onderdelen ook mensonterende situatie daar, zich op dit moment niet kwalificeert voor een afspraak zoals de Europese Unie bijvoorbeeld met Turkije heeft gemaakt. Ik heb net als de Kamer kennisgenomen van verschrikkelijke beelden van — ik kan het niet anders noemen — slavenhandel in Libië. Die beelden komen hard aan, ook in andere landen, ook in landen van herkomst. Een aantal van die landen heeft zich naar aanleiding daarvan bereid getoond om zich meer in te spannen om eigen onderdanen terug te halen. Tegelijkertijd probeert Nederland met de Europese Commissie en met andere partners in de internationale gemeenschap om bij de Libische autoriteiten om opheldering te vragen en te eisen dat men maatregelen hiertegen neemt. We steunen bijvoorbeeld samen met de Europese Unie al langere tijd de UNHCR om omstandigheden, registratie, toegang tot medische zorg en voedselvoorzieningen in de centra in Libië te verbeteren.

Vanuit de Kamer komt ook de vraag op: moeten we dan nog wel vanuit de Europese Unie ook samenwerking zoeken met de Libische kustwacht, moeten we hen blijven ondersteunen en trainen? Ik kan mij het ongemak voorstellen als je aan de ene kant de situatie in Libië ziet en aan de andere kant ziet dat we wel ondersteuning geven aan de kustwacht. Tegelijkertijd merk ik op dat de kustwacht, die we proberen te verbeteren, onderdeel is van de Libische staat in opbouw. De kustwacht is aanwezig op zee. Het allerbelangrijkste wat wij willen, is dat als mensen dreigen te verdrinken op zee, er in ieder geval een schip is dat hen kan redden. Ook daarvoor is de Libische kustwacht aanwezig, die overigens ook andere taken heeft: het tegengaan van wapensmokkel en mensensmokkel. Ik vind het toch goed dat wij blijven proberen om de Libische kustwacht te verbeteren.

De voorzitter:

Was u klaar met dit onderdeel?

Staatssecretaris **Harbers**:

Ja, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ja? De heer Jasper van Dijk.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Ik deel die opvatting van de staatssecretaris. De situatie in Libië is afschuwelijk. Wij hebben de beelden gezien van slavenhandel. Niemand wil dat. Dat lijkt mij helder. Ik vind het ook goed om hier vast te stellen dat als het kabinet deals gaat maken met landen in Afrika, ze dan moeten voldoen aan internationale standaarden, mensenrechten en het Vluchtelingenverdrag. Sluit de staatssecretaris uit dat de Europese Unie op dit moment vluchtelingen terugstuurt naar Libië?

Staatssecretaris **Harbers**:

Bij mijn weten stuurt de Europese Unie op dit moment geen mensen terug naar Libië, integendeel. Sluit ik het voor de toekomst uit? Voor mij is dat inherent verbonden aan de situatie in het land, zoals ik net heb aangegeven. Dat geldt straks voor tal van andere landen. Voor het kabinet is essentieel dat we een aantal waarborgen hebben op het moment dat we vanuit Nederland en/of de Europese Unie acteren. Wij willen er vooral op toezien dat die waarborgen worden nagekomen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Het zinnetje "bij mijn weten" is natuurlijk interessant.

Staatssecretaris **Harbers**:

Niet zo bedoeld!

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Daarmee impliceert de staatssecretaris dat hij het niet zeker weet. Het punt zit 'm natuurlijk in de kustwacht. De staatssecretaris geeft terecht aan: we willen de kustwacht zo goed mogelijk trainen met allerlei prachtige normen en standaarden. Het punt is dat die kustwacht — wij zien de beelden, we horen de berichten — nog wel meer doet. Wij geven geld aan die kustwacht. En die kustwacht opereert ook buiten de territoriale wateren. Er worden volgens mij dan dus wel degelijk vluchtelingen teruggestuurd naar Libië mét steun van de Europese Unie. Erkent de staatssecretaris dat? Is hij bereid om er nog eens heel goed over na te denken of dat wel juist is?

Staatssecretaris **Harbers**:

Dit is wel een soort tweetrapsraket qua gevolgtrekking. De Libische kustwacht opereert onder het mandaat van een Libische regering en dat is al ingewikkeld genoeg, want het is soms al onduidelijk wie dat precies is. Maar dat betekent nog niet automatisch dat ze onder het mandaat van de Europese Unie opereren als ze bijvoorbeeld buiten de territoriale wateren opereren. Ik denk dat we die scheiding goed in de gaten moeten blijven houden.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Het gaat inderdaad misschien niet zozeer om de vraag of het onder het mandaat van de Europese Unie gebeurt, maar het is een feit dat de Libische kustwacht mensen terugstuurt naar Libië, die vervolgens op een slavenmarkt of in een detentiecentrum kunnen eindigen. Dat geldt voor bijna 100% van de teruggebrachte vluchtelingen. De Europese Unie en Nederland

steunen de Libische kustwacht. De staatssecretaris zegt dat hij het ongemak voelt. Dat is al heel wat, maar ik zou hem nu willen vragen wat we doen met dat ongemak. Gaan we gewoon door met die kustwacht steunen, zodat er mensen naar Libië kunnen worden teruggebracht, zodat ze kunnen eindigen in een detentiecentrum? Of gaan we daar paal en perk aan stellen?

Staatssecretaris **Harbers**:

Dan herhaal ik wat ik zojuist heb gezegd. **Natuurlijk spreken wij vanuit Nederland en vooral vanuit de Europese Unie de Libische autoriteiten aan om een einde te maken aan deze mensonterende toestanden.** Dat laat onverlet dat ik het niet goed vind om zomaar in te grijpen in de Libische wateren, waar de Libische kustwacht opereert, en dat vervolgens vanuit de Europese Unie over te nemen. Als je dat doet vanuit de Europese Unie, dan moet er ook de garantie zijn dat we alle zaken die wij belangrijk vinden, kunnen waarborgen. Dat is op dit moment in Libië, lijkt mij, niet het geval.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Dan is er sprake van een misverstand. Wij grijpen nu in in de Libische territoriale wateren, doordat wij 1,5 miljoen euro Nederlands geld aan de Libische kustwacht geven. Wij zijn daar nu een speler. Wij delen het ongemak daarover op het moment dat daar zaken gebeuren waarvan we zeggen: daar willen we niets mee te maken hebben. Dat hebben wij met elkaar gemeen. Dus het is niet zo dat ik bepleit dat we daar gaan ingrijpen. Ik bepleit juist dat we ons er niet meer mee gaan bemoeien, tenminste, dat we ons er wel mee bemoeien, maar dat we niet meer de operaties van deze kustwacht financieren, die dus tot zo desastreus gevolgen leiden voor de vluchtelingen in kwestie.

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik vermoed dat de heer Van Ojik en ik dicht bij elkaar staan. Dat het ongemakkelijk is, dat voelt de heer Van Ojik, dat voel ik, dat voelt, denk ik, iedereen in deze Kamer. De vraag is vervolgens welke conclusie je daaraan verbindt. **Ik zou eigenlijk niet de weg op willen gaan om dan maar niet langer vanuit de Europese Unie die kustwacht nog steunen, al is het maar omdat die kustwacht wel opereert en aanwezig is in die wateren, en in een aantal gevallen ook het eerste schip en het enige schip is dat er dicht bij is op het moment dat er mensen dreigen te verdrinken. Volgens mij gaat het er in de basis dan ook om dat we in ieder geval waarborgen dat er hulp en redding voor drenkelingen aanwezig is.** Dat is ongemakkelijk, maar ik zou niet direct de conclusie daaraan willen verbinden die de heer Ojik van mij vraagt.

Voorzitter. Als het gaat om een andere oplossing voor internationale migratiestromen, deed de heer Azmani de **suggestie om nog eens te kijken of er ook nog opvangvoorzieningen in landen van herkomst gerealiseerd kunnen worden, met name voor amv's, dus voor minderjarige vreemdelingen. Op zichzelf deel ik die suggestie, maar dat betekent nog niet dat het daarmee ook makkelijk te realiseren is. Er zijn ook in het verleden pogingen geweest om in een aantal landen dergelijke voorzieningen te realiseren. Op dit moment worden er ook weer gesprekken gevoerd tussen Europese landen om te kijken of dat op diverse locaties kan. Er was een plan voor een opvanglocatie in Afghanistan. Daarin had met name Noorwegen het voortouw, maar dat is door gebrek aan medewerking gestopt. Ik neem graag de suggestie over om in de komende tijd, met name in Europees verband, te kijken of er meer landen zijn waarvoor het opstarten van gesprekken over het realiseren van opvanghuizen opportuun is.** Voor de vraag of dit opportuun is, is ook de omvang van de instroom uit de verschillende herkomstlanden van belang alsmede de terugkeermogelijkheden.

Voorzitter. Wat gebeurt er op het gebied van de Europese Unie? Ik noemde dat net al in mijn inleiding. In de Europese Unie ligt als sinds 2016 een aantal voorstellen op tafel om het Gemeenschappelijk Europees Asielsysteem te herzien en te bekijken hoe we dat beter kunnen harmoniseren. Gisteren is mij door een aantal Kamerleden gevraagd om daar druk op te zetten. Dat ben ik zeker van plan. Ik denk dat we daar volgende week in het algemeen overleg ter voorbereiding op de eerste JBZ-Raad waar ik naartoe ga, verder over komen te spreken. Dat zal niet altijd eenvoudig zijn. Al is het maar omdat dit bij uitstek een vraagstuk is waarbij een aantal lidstaten heel uiteenlopende belangen heeft. Om die reden zet dit kabinet voort wat het vorige kabinet twee jaar geleden al als standpunt heeft ingenomen, namelijk om de verschillende voorstellen vooral als één geheel en één pakket te zien, zodat het geen cherrypicking kan worden tussen de ene en de andere lidstaat. Als het totaal op tafel ligt, dan moet dat ook een verbetering zijn voor Nederland. We hebben er niets aan als een voornemen om de procedures in Europa meer te harmoniseren uiteindelijk in het eindvoorstel verder uit beeld verdwijnt.

Voorzitter. Ik noemde net al een van de zaken die de Europese Unie heeft afgesproken, namelijk de afspraak met Turkije. Dat riep gisteren bij een aantal Kamerleden, onder anderen bij de heer Groothuizen en de heer Voordewind, de vraag op hoe we aankijken tegen de situatie op de eilanden in Griekenland. Daar bevindt zich de poort naar Europa als het gaat om de afspraken met Turkije. Ik heb daar ook schriftelijk al het een en ander over gezegd. Ik deel de zorg die de Kamer heeft. De situatie in een aantal van de opvangvoorzieningen op de eilanden is verre van toereikend, zeker met de winter in aantocht. Tegelijkertijd speelt de vraag hoe we dat kunnen oplossen. Vanuit de lidstaten van de Europese Unie doen we al het nodige. We staan financieel bij met grote sommen geld en de Europese Commissie monitort de omstandigheden ter plekke. Het is ook aan de Europese Commissie om zo nodig op te treden tegen Griekenland en om aanwijzingen te geven hoe het beter kan.

We gaan verder. Vanuit vele lidstaten, ook vanuit Nederland, zijn tal van deskundigen gestationeerd in Griekenland om te helpen, bijvoorbeeld met de registratie en de asielprocedure. Het is niet altijd een kwestie van geld. Integendeel, we zien dat een deel van het geld dat de Europese Unie heeft gereserveerd om bijvoorbeeld de opvangvoorzieningen in Griekenland te verbeteren, niet wordt benut. Ook daarbij hebben we vanuit Nederland ambtelijke bijstand verleend om Griekenland in ieder geval bij te staan in de vraag hoe het de fondsen uit Brussel in Griekenland kan krijgen, zodat het geld daar ook besteed kan worden.

Maar een verantwoordelijkheid kunnen we niet overnemen, noch in de Europese Unie, noch in Nederland, en dat is de soevereine verantwoordelijkheid van Griekenland voor de eigen asielprocedures. Ondanks alle hulp die vanuit andere landen wordt geboden, moeten de Griekse autoriteiten uiteindelijk beslissen of een asielverzoek al dan niet wordt ingewilligd en precies op dat onderdeel ontstaat heel vaak vertraging. Daar rest ons niet anders dan iedere keer de Griekse regering op haar verantwoordelijkheid te wijzen om ook dat deel van de afspraken na te komen. Datzelfde geldt bij afspraken die al gemaakt zijn, bijvoorbeeld over de terugkeer van mensen die op de eilanden aankomen en terug zouden moeten naar Turkije. Ook dat gebeurt in mindere mate dan de verklaring toelaat. Hetzelfde geldt voor het vestigen van of opvang bieden aan mensen die op de eilanden aankomen en naar het vasteland worden gehaald. Ook daar gaat Griekenland waarschijnlijk in grotere mate mee om dan aanvankelijk de bedoeling was in de afspraken. Het is voor de Griekse autoriteiten en voor de Griekse overheid wellicht ook nog wennen dat Griekenland met al deze afspraken geen transitland meer is. Daar hadden ze zich traditioneel op ingesteld. Maar we blijven aanwezig in de Europese Raden en op het Europese toneel om de Griekse autoriteiten aan te sporen om ook

dit deel van de afspraken na te komen en er daarmee ook voor te zorgen dat de afspraak met Turkije nog beter gaat werken.

Voorzitter. Bij het Europese deel hebben een aantal fracties mij gisteren ook nog vragen gesteld over de hervestiging van 1.750 mensen in de periode vanaf januari 2018 tot oktober 2019. De heer Fritsma wilde het niet. De heer Voordewind had er vragen over. De vraag was onder andere hoe dat getal precies is opgebouwd. Laten we even teruggaan naar de basis van het verzoek van de Europese Unie. Net als in de afgelopen jaren heeft de Europese Unie periodiek aan de lidstaten gevraagd wat hun voornemens zijn om mensen te hervestigen in de komende periode. Hoewel het over mensen gaat, is het banale dan altijd dat het voor de Europese Unie vervolgens ook een financiële kwestie is. De Europese Unie heeft fondsen beschikbaar om te helpen bij de hervestiging van mensen, en wil ook van de lidstaten weten waar en in welke aantallen de komende jaren hervestiging plaatsvindt en welk beroep lidstaten dus ook doen op dat fonds. De Europese Commissie heeft in de breedte gevraagd wat de voornemens van de lidstaten zijn, zowel met betrekking tot hervestiging op grond van de afspraak met Turkije als met betrekking tot alle andere vormen van hervestiging uit Afrika, ook onder de vlag van de UNHCR.

Naast de nationale afspraken om te hervestigen op basis van voordrachten van de UNHCR — dat was altijd 500 personen per jaar; indachtig het nieuwe regeerakkoord wordt dat 750 personen — hebben wij aan de Europese Unie aangegeven dat we in de betrokken periode in ieder geval aanspraak maken op financiering voor 1.250 personen op basis van de nationale UNHCR-afpraak. Het gaat om 750 personen in 2018 en 500 personen in 2019. Daarbij hebben we meegenomen dat de vraag van de Europese Unie niet over heel 2019 gaat. Het leek me dus ook niet goed om het volledige aantal van 750 aan te geven, omdat er in de laatste maanden van 2019 ongetwijfeld weer een nieuwe uitvraag is. Dit vullen we in zoals we dat altijd deden bij de UNHCR. Dat betekent dat mensen die op die basis worden hervestigd uit een brede variëteit van landen komen. De laatste tijd komen er veel mensen uit kampen in Jordanië en Libanon, maar ook uit Afrika. Er loopt ook een hervestigingsmissie met Uganda. Daarin zit ook altijd ruimte om in spoedeisende zaken, voorgedragen door de UNHCR, mensen op individuele basis te hervestigen in Nederland. Dat betekent dus ook dat we op voorhand niet precies kunnen zeggen waar de mensen vandaan komen. Dat doen we volgens de afspraken die we ook in de afgelopen jaren hadden.

Daarnaast hebben we aan de Europese Unie aangegeven dat er één werkende afspraak is die op dit moment leidt tot minder instroom in de Europese Unie, en daarmee voor ons ook tot meer mogelijkheden voor hervestiging. Dat is de afspraak met Turkije. Op die basis willen we in de periode van januari 2018 tot oktober 2019 in ieder geval 1.750 personen naar Nederland halen, omdat die afspraak doet wat we hadden afgesproken, namelijk tot minder instroom leiden. Nu moeten we naar de Europese Unie toe nog iets preciezer zijn over de vraag waar die mensen vandaan komen, want zij proberen ook te plannen. We hebben daarbij ook de mogelijkheid gelaten om een deel van die 1.750, mocht het tot afspraken komen over de Centraal-Mediterrane route, in te vullen met hervestiging op die route, zo de UNHCR en de Europese Unie dat nodig vinden. Los daarvan staat er in het regeerakkoord nog de afspraak dat, als er meer afspraken komen die aantoonbaar tot minder instroom leiden, wij naar rato meer aan hervestiging zullen doen. Dat zou in de toekomst het geval kunnen zijn. Het kabinet is daar ook toe bereid, maar dan moeten er wel eerst dat soort afspraken zijn. Zover is het op dit moment nog niet.

Wat daarbuiten valt, is de laatste vorm van hervestiging die we in de afgelopen twee jaar hebben gekend: de relocatie uit opvangvoorzieningen in Italië en Griekenland. Daarvoor waren er afspraken die tot eind september van dit jaar liepen. Die zijn daarmee als het ware ingevuld, zij het dat er nog een aantal mensen al voor 26 september aankwamen in Italië en Griekenland, met name in Italië, en pas later zijn geregistreerd. Die vallen nog onder de afspraken die we toen hebben gemaakt. Het kabinet heeft dus aangegeven dat we de komende maanden nog 150 mensen uit die groep naar Nederland halen, omdat ze ten tijde van de werkende besluiten al in Italië waren. Dat is ook ongeveer ons fair share, dat wij altijd van deze hervestigingsmissies nemen.

De heer **Bisschop** (SGP):

Ik heb hier ook in mijn bijdrage naar gevraagd. Even voor mijn begrip: begrijp ik het nu goed dat dat aantal van 1.750 hervestigingen de focus in principe heeft op de deal die de EU met Turkije heeft, maar dat vanuit Nederland aangegeven is dat er, als met andere landen een soortgelijke afspraak wordt gemaakt, ook ruimte blijft om via de EU of via de UNHCR een deel in Nederland op te nemen in plaats van de vluchtelingen die via Turkije binnenkomen?

Staatssecretaris **Harbers**:

Ja, en dat hebben we vooral gedaan om ons zo flexibel mogelijk op te stellen richting de Europese Commissie, want die probeert voor de komende jaren ook aan planning te doen: welke lidstaat neemt welke personen uit welke landen over? Wij hebben tegen de Europese Commissie gezegd: als er een afspraak komt met andere landen, zijn wij ook bereid om een deel van die 1.750 te hervestigen uit andere landen. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn — maar ik zeg niet dat dat uitsluitend is — dat er in de tussentijd in Turkije niet meer voldoende mensen zijn om te hervestigen. Dan is in ieder geval ook ons voornemen om ze, als er een afspraak is met andere landen, daarvandaan te halen. Dat laat onverlet dat we, als er nog meer afspraken komen die leiden tot minder instroom, ook aanvullend nog hervestiging kunnen doen, want dat staat ook in het regeerakkoord.

De heer **Bisschop** (SGP):

Ik denk dat dit verhelderend is. Dank.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Staatssecretaris **Harbers**:

Mevrouw Van Toorenburg vroeg nog naar de vreemdelingendetentie: wat zou er op dat gebied nog verder aangescherpt moeten worden in de Europese regelgeving? Ik denk dat we daar de komende tijd nog vaak over komen te spreken. Het betreft wat ons betreft in ieder geval het verruimen van bijvoorbeeld detentiemogelijkheden van Dublinclaimanten teneinde ook secundaire migratie verder te ontmoedigen. Dat gaat dus over de Dublinverordening, die ook in bespreking is in Europa. Hierbij geldt overigens de kanttekening dat in Europa resultaat eerst moet worden geboekt met andere lidstaten en vervolgens ook nog in onderhandeling met het Europees Parlement. Ik weet dus niet op voorhand of 100% van deze inzet rond komt, maar het is wel de inzet van de Nederlandse regering.

Ik breng overigens ook in herinnering dat bij uw Kamer een wetsvoorstel aanhangig is op het gebied van terugkeer en bewaring om vreemdelingendetentie ook nationaal nog verder in te gaan vullen. Ik kijk ernaar uit wanneer we dat gaan behandelen, maar ik begrijp dat dat bij de Kamer in behandeling is.

Voorzitter. Daarmee ben ik gekomen bij het nationale deel van mijn portefeuille. Dat begint in de eerste plaats bij het voornemen in het regeerakkoord om te komen tot een meer flexibel asielproces en opvangsysteem. Momenteel zijn we bezig met het starten van dat programma. De aanleiding is ook wat we in de afgelopen twee jaar hebben gezien, met name tijdens de hoge instroom in 2015 en 2016. Toen is de keten tot het maximale beproefd. Dat heeft bij alle ketenpartners, bij de IND, het COA en de Dienst Terugkeer en Vertrek, geleid tot een aantal lessen. Men zei: we moeten toch nog eens even heel goed kijken hoe we het georganiseerd hebben en of we met het oog op de toekomst nog wat meer flexibiliteit kunnen inbouwen, voor als de instroom op enig moment onverhoopt hoger zal zijn. Momenteel hebben we daarvoor een breed programma gestart. In het kader van dat programma zullen de verschillende opties worden uitgewerkt, in overleg met de IND, het COA en de provincies en gemeenten. Doel daarbij is altijd om schommelingen in de asielstroom beter te kunnen opvangen, met name in de asielopvang. Het COA zal daarom in de komende tijd opties gaan uitwerken voor flexibele opvangcapaciteit. Die kunnen van nut zijn bij de selectie van opvangplekken en bij afspraken met de gemeenten.

Ik zeg erbij dat ik zomaar het vermoeden heb dat, als we tot in alle details alles in de laatste fase gerealiseerd willen hebben, we gedurende deze hele kabinetsperiode met elkaar over dit onderwerp zullen spreken, al is het maar omdat je grootschalige opvangvoorzieningen, waar het eerste deel van het proces zich afspeelt, niet van de ene op de andere dag gerealiseerd hebt. Die zullen dus in verschillende fases geopend gaan worden. En dan is er nog de logistiek die erbij komt kijken om rond zo'n grootschalige voorziening veel meer kleinschalige voorzieningen te hebben. Daarnaast hebben we ons het doel gesteld om verhuisbewegingen zo veel mogelijk te beperken. Dus iemand die kansrijk is en uiteindelijk een vergunning krijgt, komt zo snel mogelijk in een kleinschaligere voorziening, het liefst in de regio waar gelet op zijn of haar achtergrond in de toekomst ook nog een integratie- en baankans is. Dat kost af en toe nog wel even wat logistieke hoofdbreken, maar we gaan ermee aan de slag. En overigens zullen we niet met de implementatie wachten tot het hele plan in al zijn details klaar is, want iedere stap die je kunt zetten, elk onderdeel waarmee je al aan de slag kunt is mooi meegenomen. Dat moeten we vooral doen.

Daarmee reageer ik eigenlijk ook gelijk op het plan dat de fractie van de SP bij monde van de heer Van Dijk indiende. Hij gaf aan: je moet een wat meer flexibele buffer hebben. Dat is een van de oogmerken die we hebben met het plan voor flexibele opvang. We komen in dat plan ook met een uitwerking van wat we verstaan onder "meer kleinschalige voorzieningen". Ik verwacht in het voorjaar het hele plan van aanpak gereed te hebben. Dan kom ik daar vanzelfsprekend mee naar de Kamer.

Mevrouw Van Toorenburg kwam met de vraag hoe je procedures dan verder kunt stroomlijnen. Ik herinner me dat ook de heer Bisschop daar een vraag over had. Ook hiervoor geldt: aan de ene kant kijken naar procedures, wat we deels op het Europese toneel doen, en aan de andere kant ook kijken hoe we die in de praktijk toepassen. Ook wat dat betreft hebben de ketenpartners in de afgelopen paar jaar soms ideeën gekregen over hoe zaken nog efficiënter op elkaar kunnen aansluiten, over hoe het proces nog gestroomlijnder kan. Dat gaan we allemaal een plek geven in dit plan.

Onderdeel van de binnenlandse opvang is ook het voornemen in het regeerakkoord om drie koppen die we nu nog hebben op Europese regelgeving, te schrappen. Dat betekent: geen rechtsbijstand bij het eerste gehoor, geen gehoor bij een herhaalde aanvraag en bekijken of de tijdelijke vergunning van vijf naar drie jaar kan. Ook die voornemens ga ik uitwerken. Ik

verwacht daar in de eerste helft van komend jaar bij u op terug te komen. De heer Voordewind vroeg daarbij onder andere: als de rechtsbijstand bij het eerste gehoor vervalt, wat betekent dat dan voor de voorbereiding van de asielzoeker op zijn procedure? Hij deed daarbij onder andere de suggestie om ook te kijken naar de rol die Vluchtelingenwerk Nederland op dit moment daarbij vervult. Zonder al op de precieze details in te gaan — die wil ik betrekken bij het uitwerken van dit voorstel — kan ik de Kamer wel toezeggen dat we natuurlijk naar dat soort aspecten gaan kijken. Hoe zit de procedure nu in elkaar? Hoe wordt het straks, als de rechtsbijstand bij het eerste gehoor vervalt? En wat moeten we dan nog aan waarborgen aanbrengen in de procedure om ervoor te zorgen dat de asielzoeker goed voorbereid aan zijn procedure begint? Daarbij zal ik ook betrekken de rol die vrijwilligersorganisaties nu al spelen en de rol die ze in de toekomst zouden kunnen spelen. Ik stel voor dat ik dat aan de Kamer meedeel op het moment dat het hele voorstel klaar is.

De heer **Groothuizen** (D66):

Het klinkt verstandig om er zo naar te kijken. Los van de informatievoorziening aan de voorkant, zie ik in de achtdaagse procedure die we met elkaar hebben ingericht ook een punt in de periode tussen het voornemen dat wordt geuit en de tijd die je hebt voor het indienen van de zienswijze. Die kan onder omstandigheden krap zijn. Is de staatssecretaris ook bereid om daarnaar te kijken?

Staatssecretaris **Harbers**:

Ja, daar ga ik dan ook naar kijken.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Staatssecretaris **Harbers**:

Onderdeel van het ...

De **voorzitter**:

De heer Bisschop.

De heer **Bisschop** (SGP):

Nog één kleine vraag. Ik heb ook gevraagd naar de rol van de adviezen of rapporten vanuit kerkelijke organen of personen bij het nemen van beslissingen. In de schriftelijke beantwoording, waarvoor overigens dank, is een keurige procesbeschrijving gegeven van hoe het nu gaat. Maar mijn vraag is of die adviezen op een andere wijze kunnen worden meegewogen en meer als een deskundigenrapport kunnen worden betrokken bij de afweging.

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik had het onderdeel van het tot stand komen van beoordelingen van homo's, lesbo's, biseksuelen, transgenders en bekeerlingen voor straks bewaard, maar ik zal het naar voren halen. Dan kan ik de vraag van de heer Bisschop gelijk beantwoorden.

De **voorzitter**:

Dat lijkt me prima.

Staatssecretaris **Harbers**:

Oké, dan ...

De voorzitter:
Mevrouw Kuiken.

Mevrouw **Kuiken** (PvdA):

Sorry, voorzitter. Ik zat nog even te kauwen op de hele rechtsbijstand, het schrappen en het "je komt maar weer terug op het moment dat het misgaat". Ik heb daar mijn aarzelingen bij, juist omdat we er in de vorige periode ook naar hebben gekeken en daarvoor een specifieke groep hebben ingezet. Stel dat iemand teruggestuurd wordt na stap één en dus toch rechtsbijstand moet hebben, omdat hij is afgewezen. Hoe waarborg je dan dat er iemand met schone ogen naar het nieuwe dossier kijkt? Dat vraagt ook administratief het nodige. Ik zou de staatssecretaris willen vragen om dat specifiek mee te nemen in het uitleggen van hoe het er praktisch uitziet.

Staatssecretaris **Harbers:**

We gaan een voorstel maken en daar horen al deze aspecten bij. Dat beoogde ik ook toen ik zojuist zei dat we dan nog wel even moeten kijken naar waarborgen in de hele procedure. Daar ga ik dus naar kijken.

De voorzitter:
Gaat u verder.

Staatssecretaris **Harbers:**

Ik kom op het onderwerp beoordelingen, en met name beoordelingen in het proces van bekeerlingen en lhbt'i's van datgene wat innerlijk, dus van binnen zit. Lukt het de bevoegde instanties, zoals de IND, altijd om dat op een goede manier een plek te geven in de uiteindelijke beoordeling? Ik geef toe dat ik vooral uiteen heb gezet hoe dat op dit moment geregeld is. De heer Bisschop zei dat al. Het is een van de vragen die ik zelf ook had over deze portefeuille toen ik aantrad. Als basis is het goed om vast te stellen dat het echt wel zorgvuldig gaat. Ook in de afgelopen jaren zijn zowel lhbt'i-belangengroeperingen als het COC betrokken geweest. Zij hebben in het verleden ook trainingen verzorgd. Bij de andere groep, bekeerlingen, christenen, spelen vaak ook kerken een rol. Die kunnen inderdaad ook met rapporten komen. Maar ik heb de vraag van de Kamer wel begrepen. Hoewel ik vind dat het zorgvuldig gebeurt, kunnen we natuurlijk altijd kijken of er verbetering mogelijk is. De tijd staat ook niet stil. Soms zijn er nieuwe ontwikkelingen.

Als de Kamer dat wenst, sta ik ervoor open om nog eens goed te kijken naar de procedure. Ik meen de Kamer gisteren in eerste termijn zo wel een beetje begrepen te hebben. Ik ben bereid om te kijken hoe we die kunnen verbeteren. Daarbij kan ik de Kamer ook melden dat vanwege de actualiteit van het onderwerp ook het WODC zich al had voorgenomen om daar volgend jaar onderzoek naar te doen. Als daar aanbevelingen uit komen, zal ik daar ook nog naar kijken. Maar dat onderzoek moet nog opgestart worden, dus het is zeker niet begin komend jaar klaar. Ik zal kijken of we aan de hand daarvan nog iets moeten verbeteren in het proces. Het is overigens ook niet zo dat verklaringen vanuit bijvoorbeeld de kerkelijke wereld geen rol spelen in het proces. Die indruk wil ik wel wegnemen. Die verklaringen worden wel degelijk meegewogen, maar er is uiteindelijk één instantie — en dat is de IND — die als enige beslisbevoegd is en uiteindelijk als enige een oordeel geeft over de geloofwaardigheid van het volledige asielrelaas. Dat leidt al dan niet tot inwilliging van de aanvraag. Maar zoals gezegd: we zullen kijken naar verbeteringen daarin. Maar ik stel vast dat dit over het algemeen al in alle zorgvuldigheid gebeurt.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie):

Dank voor deze toezegging om naar verbeteringen te kijken. Ik begrijp uit de schriftelijke antwoorden dat organisaties die zich hiermee bezighouden, zoals de commissie-Plaisier en mogelijk ook het COC, hierbij actief betrokken worden. Kan de staatssecretaris dat bevestigen?

Staatssecretaris **Harbers**:

Vanzelfsprekend sta ik ervoor open om organisaties daarbij te betrekken. Ik denk dat het goed is om te markeren dat commissies wel inbreng kunnen leveren, maar nooit de hele beslissing over kunnen nemen. Sterker, in het verleden is wel gebleken dat commissies ook zelf niet op die stoel willen gaan zitten. Maar we zullen daarnaar kijken. Overigens worden op dit moment inbrengen geleverd. De realiteit is dat we meestal nooit meer iets terughoren als het tot een inwilliging leidt. Maar er kunnen altijd omstandigheden zijn dat het toch niet zal leiden tot inwilliging, ondanks het feit dat er een rapport of een deskundigenverklaring ligt. Maar zoals gezegd: we gaan ernaar kijken.

Dan ga ik verder met het onderwerp waaraan ik al begonnen was. Onderdeel van het beleid is natuurlijk ook het terugkeervraagstuk, het terugkeerbeleid. Er zijn gister door veel fracties vragen gesteld over de terugkeer naar Afghanistan. Eerst even terug in de tijd. Eind 2016 verscheen er, zoals periodiek gebeurt, een nieuw ambtsbericht vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dat is in februari van dit jaar vervat in een aanscherping van het landenbeleid met betrekking tot Afghanistan. Dat ambtsbericht en het landenbeleid zeiden al dat de situatie in Afghanistan weliswaar zorgelijk is, maar dat die nog geen aanleiding was om het 15c-beleid — namelijk om voor een heel gebied te zeggen dat terugkeer niet mogelijk is — dan wel een moratorium in te voeren. Dat is overigens daarna ook nog bevestigd in jurisprudentie door het Europees Hof inzake Afghanistan.

Die situatie is nog altijd zorgelijk, net als aan het begin van het jaar al werd vastgesteld. Ondanks berichten is ons echter niet gebleken dat de situatie sindsdien wezenlijk is verslechterd. Dan kijken we ook naar recente rapportages. Als je daarnaar kijkt, geeft dat geen reden om een moratorium in te voeren. Daar zou ik dus ook niet toe over willen gaan, in de wetenschap dat het beleid al heel veel uitzonderingen kent. Juist ook op grond van het geldende landenbeleid zijn mensen uit een aantal regio's en mensen behorend tot een aantal groepen al uitgezonderd van terugkeer. Daarnaast geldt dat bij iedere beoordeling van een verzoek in Nederland altijd gekeken wordt in welke mate iemand hier individueel bescherming behoeft.

Vanwege het feit dat er ook recent weer een aantal berichten zijn gekomen over de situatie in Afghanistan heeft het kabinet wel een andere stap genomen. Periodiek worden alle ambtsberichten opnieuw opgesteld. Dat leidt al dan niet tot aangescherpt of versoepeld landenbeleid. Het eerstvolgende ambtsbericht voor Afghanistan stond in de planning voor eind 2018. Dat is al naar voren gehaald naar zomer 2018. Het kan nog een tandje sneller, en dat willen we gaan doen, namelijk door in dat ambtsbericht vooral in te zoomen op de veiligheid. Dan heet het een thematisch ambtsbericht veiligheid. Dat willen we nu dus versneld gaan maken. Dat kan in mei klaar zijn. Wij zijn op dit moment bezig met het vaststellen van de precieze vraagstelling; de terms of reference, zoals de vakterm is. Daarvoor kijken we ook samen met betrokken organisaties, bijvoorbeeld Amnesty, wat de aspecten zijn waarover we nadere informatie willen hebben. Daarmee kan Buitenlandse Zaken vanaf januari aan de slag om dat ambtsbericht te maken. Men geeft aan dat de doorlooptijd ongeveer vier maanden is. Dat zou betekenen dat we in mei een nieuw ambtsbericht hebben. In de

tussentijd geldt gewoon het geldende beleid, waarin al tal van uitzonderingen zitten en waarin sowieso altijd die individuele beoordeling gedaan wordt.

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA):

Wij begrijpen wat de uitzonderingen zijn, maar ons bereiken berichten dat het heel lastig is om in die veiligere regio's te komen, omdat je eigenlijk genoodzaakt bent om door de risicovolle gebieden te komen. Kan de staatssecretaris dat ook meewegen?

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik herhaal wat ik net zei, **namelijk dat verzoeken al individueel worden bekeken, dus dat ook altijd gewogen wordt in welke mate iedere individuele persoon bescherming nodig heeft.**

Volgens mij wordt dat daarmee al meegewogen.

De **voorzitter**:

Wie was eerder? De heer Jasper van Dijk.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Het is goed dat het ambtsbericht versneld naar voren komt. Dat is in mei. Dat is niet morgen, maar dat duurt nog even. We hebben gisteren een petitie in ontvangst genomen van Haroon, namens vele landgenoten van hem, die mogelijk over twee weken wordt uitgezet. Hij valt ook niet onder de uitzonderingen van het zogenaamde doelgroepenbeleid. Moet ik nou vaststellen dat hij pech heeft gehad?

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik had mij voorgenomen — en dit is de eerste gelegenheid om dat te testen — dat ik in de Kamer niet inga op individuele zaken. Daar wou ik het maar bij laten.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Dat is nogal stevig, maar ik ga ervan uit dat dit nog weleens anders kan worden. Ik vraag de staatssecretaris om in te gaan op zijn petitie, die niet alleen over hem als persoon gaat. Hij heeft dat namens vele Afghanen gedaan. Hij vraagt — en ik zal dat ook vragen, met collega's — om het uitzettingsbeleid op te schorten. Als de staatssecretaris zegt: wacht nou tot mei, dan denk ik dat we het bijna met elkaar eens zijn. Er zit alleen een periodeverschil in onze opvattingen. Dan denk ik dat de staatssecretaris dat toch over zou kunnen nemen.

Staatssecretaris **Harbers**:

Nou, ik heb zojuist aangegeven dat ik niet in algemene zin uitzettingen zou willen opschorten, ook al omdat het huidige landenbeleid laat zien dat het zorgelijk is in Afghanistan, zoals ik zojuist betoogd heb. Dat was voor Nederland al geen aanleiding om het uitzettingsbeleid op te schorten. In dat opzicht is er, ondanks de zorgelijke situatie in Afghanistan, niet heel veel wezenlijk veranderd. Dat geldt ook voor de lidstaten om ons heen, waaraan gisteren is gerefereerd. Ons zijn geen andere lidstaten in de Europese Unie bekend die op dit moment uitzettingen naar Afghanistan opschorten.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

We hadden net een discussie over Libië en toen sprak de staatssecretaris over zijn ongemak. Nu proef ik weer ongemak en ik zal dat toelichten. Aan de ene kant zegt de staatssecretaris dat er in Afghanistan sinds begin dit jaar eigenlijk niets is veranderd in de veiligheidssituatie, maar aan de andere kant heeft hij een ambtsbericht dat voor eind volgend jaar was bedoeld, eerst naar de zomer gehaald en nu wordt het nog een paar maanden naar voren gehaald. Dat

vind ik heel goed, maar als je tussen nu en mei wordt uitgezet en straks blijkt uit het nieuwe ambtsbericht dat het wel degelijk onveiliger is geworden, dan heb je wel pech, om de woorden van collega Van Dijk te gebruiken.

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik heb het ambtsbericht naar voren gehaald om tegemoet te komen aan vele Kamerleden die dat gevraagd hebben. Ambtsberichten verschijnen altijd periodiek. Ik denk niet dat we iedere keer als er een nieuw ambtsbericht komt, op voorhand al moeten aangeven dat we een bepaalde uitkomst in het ambtsbericht verwachten. Het ambtsbericht van een jaar geleden gaf ook al aan dat het zorgelijk was en toen is het landenbeleid op een aantal punten aangescherpt, maar terugkeer naar Afghanistan niet in zijn geheel onmogelijk gemaakt. Overigens geldt bij beoordelingen van aanvragen nooit dat alleen het landenbeleid en ambtsbericht worden meegenomen. Er wordt ook altijd gekeken wat verder uit openbare bronnen bekend is over de situatie in het land van herkomst. Dat is dus veel meer een lopend en glijdend proces dan dat op één moment de beslissing de andere kant op valt.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Dat snap ik, maar je vraagt niet voor niks om een oordeel naar voren te halen. De staatssecretaris wil het zelfs nog wat verder naar voren halen. Het zou van de zomer komen maar hij heeft nu om mei gevraagd. Het kan niet anders dan dat je dat doet omdat je je toch niet helemaal happy voelt bij hetgeen er nu ligt. Anders heb je geen vervroegde herziening nodig. De vraag is nu wat het gevoel van de staatssecretaris betekent voor de mensen — collega Van Dijk noemde die meneer Haroon die we gisteren gesproken hebben — die nu dreigen te worden uitgezet.

Staatssecretaris **Harbers**:

Dat betekent wat ik zojuist aangaf: in tal van individuele zaken kan een beslissing zo uitvallen dat men hier kan blijven op grond van het feit dat men tot een van de uitzonderingen behoort, van het geldende landenbeleid en van het feit dat de situatie ook in het afgelopen ambtsbericht al zorgelijk was. Maar dat leidt er niet in algemene zin voor iedereen toe dat we nooit overgaan tot terugkeer.

De **voorzitter**:

Ik zie u staan, meneer Groothuizen, maar D66 is door alle interrupties heen. Ik wil de staatssecretaris het woord geven om zijn bijdrage ...

De heer **Azmani** (VVD):

Hij mag die van mij.

De **voorzitter**:

Nee, zo werkt het niet, meneer Azmani. Ik wil de staatssecretaris de gelegenheid geven ...

De heer **Jasper van Dijk** (SP):

Een uitruil!

De **voorzitter**:

Nee, niks uitruil, meneer Jasper van Dijk. U krijgt zo het woord, meneer Voordewind, want u heeft interrupties tegoed. Ik wil de staatssecretaris de gelegenheid geven om zijn bijdrage af te ronden. Ik wil over mijn hart strijken en één vraag toelaten, maar dan als de staatssecretaris

helemaal klaar is. Jullie weten dat jullie daar geen gebruik van hoeven te maken; meneer Fritsma gaat meteen onderhandelen.

De heer Voordewind heeft een vraag.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie):

Ik twijfelde even, want u zegt nog één interruptie toe te staan. Bij het hele migratieblok, begrijp ik dat goed?

De **voorzitter**:

Nee, ik ga het niet herhalen; dat spijt me. We hebben dit vanochtend met elkaar afgesproken. U heeft nog interrupties tegoed, dus u hoeft niet te onderhandelen.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie):

Nee, maar dat was even voor de duidelijkheid.

Ik wil de staatssecretaris in relatie tot het onderwerp Afghanistan nog vragen of hij op dit moment het oordeel van UNHCR heeft gevraagd. Als nu daadwerkelijk mensen teruggaan maar UNHCR adviseert om dat niet te doen, dan moeten we niet vier, vijf maanden wachten. Ik geef dat de staatssecretaris mee. Ik wil hem ook vragen of hij zijn beleid heeft afgestemd met Duitsland en Frankrijk, landen die vanwege de verslechterde situatie nu juist weer terughoudend zijn en, zoals ik heb begrepen, geen mensen terugsturen naar Afghanistan.

Staatssecretaris **Harbers**:

Het is goed dat de heer Voordewind die vraag stelt, want ook gisteren is een paar keer aan de rol van UNHCR gerefereerd. UNHCR spreekt zich niet eenduidig uit over het feit dat terugkeer naar Afghanistan niet zou kunnen. UNHCR heeft afgelopen maand aan de ene kant wel aangegeven dat er een toename is van oorlogshandelingen in Afghanistan, maar tegelijkertijd aangegeven dat het aantal burgerslachtoffers vermindert. Dat zou er ook op kunnen wijzen dat er sprake is van veel gericht geweld tussen strijdende partijen en dat daar minder burgers slachtoffer van zijn. Maar om de vraag te beantwoorden: vanuit UNHCR zijn ons geen geluiden bekend dat terugkeer categorisch onmogelijk is.

De **voorzitter**:

Dan de tweede vraag. Ja, dat is het nadeel van te veel vragen tegelijk stellen.

Staatssecretaris **Harbers**:

Misschien dat de heer Voordewind mij even kan helpen met wat de vraag was.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie):

Communicatief moeten twee te onthouden zijn, maar ik help u. De vraag ging over Duitsland en Frankrijk en de afstemming met andere landen over wat er in Afghanistan gebeurt.

Staatssecretaris **Harbers**:

Dat heb ik zojuist al in antwoord op andere vragen aangegeven. Andere Europese lidstaten zijn ook niet overgegaan tot een teugkeermoratorium. Dus vanuit alle lidstaten vindt nog terugkeer naar Afghanistan plaats.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie):

Dan zou ik de staatssecretaris er toch op willen wijzen dat UNHCR niet spreekt van minder

gewonden. Er is een toename van 20%. Waarschijnlijk bedoelt de staatssecretaris de geweldsincidenten. Die zijn inderdaad afgenomen maar het aantal gewonden is met 20% toegenomen.

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik bedoel het ook niet om te bagatelliseren. Laat dat heel helder zijn. Ik wil alleen duiding geven aan de ontwikkelingen. En natuurlijk, de situatie in Afghanistan is al heel lang zorgelijk maar het is niet zo dat je de berichtgeving van de UNHCR eenduidig kunt lezen als dat de situatie nu ten opzichte van driekwart jaar geleden vele malen ernstiger zou zijn en dat dit zou moeten leiden tot een terugkeermoratorium.

Mevrouw **Kuiken** (PvdA):

Wellicht als geen ander snap ik de ingewikkelde afwegingen van de staatssecretaris maar ik heb ook een soort déjà-vugevoel en dan verwijst ik even naar de situatie die we een paar jaar geleden hadden in Burundi. Toen waren er ook hetzelfde gevoel en dezelfde signalen zoals die er nu zijn rondom Afghanistan. Vlak nadat een alleenstaande moeder en haar kind werden uitgezet naar Burundi, werd er een moratorium afgekondigd. Diezelfde moeder en kind hebben meteen na hun uitzetting moeten vluchten. Dat gaf mij wel de overtuiging dat je juist heel zorgvuldig moet handelen. Daarom vraag ik nogmaals: als er zo veel signalen zijn en het ambtsbericht niet voor niets naar voren wordt gehaald, is het dan niet verstandig om voor die korte periode toch een moratorium af te kondigen?

Staatssecretaris **Harbers**:

Ik zou toch die weg niet op willen gaan. De situatie is al een hele tijd zorgelijk. Dat was die ook bij het vorige ambtsbericht. Dat heeft toen al geleid tot een aanscherping van het landenbeleid. Dus ik zou in dat opzicht, ondanks recente berichten die overigens ook nog diffuus zijn, toch het volgende ambtsbericht willen afwachten.

De voorzitter:

Tot slot, mevrouw Kuiken.

Mevrouw **Kuiken** (PvdA):

Ik concludeer dat de staatssecretaris aangeeft wat hij niet wil maar dat hij niet aangeeft waarom hij dat niet wil. Je kunt niet alleen maar zeggen: omdat ik eerst dat ambtsbericht wil hebben. Dan moet je ook inhoudelijk motiveren waarom je het niet wil.

Staatssecretaris **Harbers**:

Die motivatie heb ik gegeven. Er zijn al geruime tijd vele berichten uit Afghanistan, maar die wijzen er niet eenduidig op dat de situatie veel zorgelijker of veel slechter is dan aan het begin van dit jaar. Dat is de motivering.

De voorzitter:

Ik stel voor dat u verdergaat met de resterende punten en ook tot een afronding komt, lijkt mij.

Staatssecretaris **Harbers**:

Ja, voorzitter, dat moet zeker lukken.

Op het gebied van de terugkeer nog een andere kwestie waar gisteren naar gevraagd werd, namelijk de terugkeer van Syriërs. Onder anderen de heren Fritsma en Azmani stelden de vraag of, nu er weer Syriërs terugkeren naar Syrië, het geen tijd wordt dat we hier een

hernieuwde beoordeling doen van de asielbescherming. Ik denk dat we voorzichtig moeten zijn met het trekken van conclusies, want ook daar is het beeld niet eenduidig. Er keren Syriërs terug maar naar onze waarneming betreft dat vooral Syriërs die Syrië überhaupt niet verlaten hebben dan wel in een buurland zaten, zoals Libanon. Dan is het een beetje gissen maar daar kunnen ook de opvangvoorzieningen in Libanon of een ander buurland, zoals Jordanië, een rol bij spelen. Tegelijkertijd kijken we natuurlijk wel naar veranderende omstandigheden. Ook in dit geval, als we voorzien dat de situatie in Syrië zou kunnen veranderen, is dit aanleiding geweest om het ministerie van Buitenlandse Zaken te vragen om daarvoor in de tweede helft van komend jaar een ambtsbericht op te stellen om dan een goede beoordeling te kunnen geven of en hoe de situatie in Syrië veranderd is.

De heer **Fritsma** (PVV):

Het eerste wat deze staatssecretaris heeft gedaan, is het binnenhalen van nog meer migranten in het kader van die rare hervestiging. **Het eerste wat hij echter had moeten doen, is het terugsturen van al die Syriërs.** Er zijn de afgelopen jaren 70.000 Syriërs tot Nederland toegelaten. Wereldwijd gaan er honderdduizenden Syriërs terug naar huis, omdat het er weer veilig is. Vanuit Turkije gaan er zelfs massaal Syriërs terug naar huis om het Offerfeest te vieren. Dan kunt u ze hier toch niet laten, vraag ik deze staatssecretaris. Het is zelfs zo dat nieuwe Syrische asielzoekers uit het veilige Syrië hiernaartoe komen en nog verblijfsvergunningen in ontvangst nemen ...

De **voorzitter**:

De staatssecretaris.

De heer **Fritsma** (PVV):

Op deze manier laat het kabinet zich weer piepelen door de hele asielindustrie. **Ik vraag dus om al die tijdelijke asielvergunningen van Syriërs in te trekken — dat kan — en te stoppen met het verstrekken van vergunningen aan nieuwe Syrische asielzoekers.**

De **voorzitter**:

De staatssecretaris.

Staatssecretaris **Harbers**:

Het is niet zo dat er nooit asielvergunningen kunnen worden ingetrokken, maar ook dit doen we graag op grond van een goede beoordeling in het land zelf. Dat betekent, net als bij het vorige onderwerp, dat we gewoon echt kijken wat de situatie ter plekke is en of die bestendig verbeterd is. Volgens mij is het op dit moment pas sinds kort dat er in Syrië weer van alles aan de gang is. De situatie gaat mogelijk verbeteren, maar dat weten we niet zeker. Dus pas als we die beoordeling hebben, kunnen we daar wat mij betreft conclusies aan verbinden voor de vergunningen hier.

De heer **Fritsma** (PVV):

Ja, wachten tot sint-juttemis deed het vorige kabinet ook steeds. We weten waar dat toe heeft geleid, namelijk dat iedereen hier gewoon blijft. Het is namelijk een feit dat die tijdelijke asielvergunningen na vijf jaar worden omgezet in vergunningen voor onbepaalde tijd. Dan kun je niks meer intrekken. Het kabinet wacht dus tot sint-juttemis en iedereen krijgt straks een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. **Dan zitten we hier met 70.000 Syriërs die massaal in de bijstand zitten en massaal in sociale huurwoningen zitten, waar Nederlanders geen kans meer op hadden. U doet precies wat u niet moet doen. Ik vraag dit kabinet en deze staatssecretaris om nou eens iets te doen in het voordeel van Nederlanders en die**

vergunningen in te trekken. Ik zeg het nogmaals: het is allang bewezen dat dat kan. Die Syriërs gaan al naar huis. Het is daar veilig. U moet ze hier niet in de bijstand laten, maar ze aan de wederopbouw van hun eigen land laten helpen.

Staatssecretaris **Harbers**:

Het is naar onze waarneming nog altijd vooral zo dat er Syriërs naar huis gaan die Syrië niet verlaten hebben dan wel in een buurland zaten waar de omstandigheden mogelijk heel slecht zijn, maar ik kom de heer Fritsma tegemoet. Sint-juttemis is namelijk in dit geval het jaar 2018. Komend jaar wordt er een beoordeling gemaakt van de situatie ter plekke. Dan kunnen we op basis van de feiten ter plekke een oordeel vormen over de vraag of Syrië een veilige plek is om naar terug te keren.

De heer **Azmani** (VVD):

De heer Fritsma had het al over de aantallen en volgens mij moeten we daar ook wel realistisch in zijn. Je ziet gewoon dat er in het land Syrië ontwikkelingen plaatsvinden die de goede kant opgaan. Godzijdank, zou ik willen zeggen. De staatssecretaris geeft aan zich te willen baseren op een ambtsbericht dat medio 2018 gereed zal zijn. Dat begrijp ik ook, maar in de tussentijd vraag ik de staatssecretaris om dit onderwerp met zijn Europese collega's op de agenda te zetten, temeer omdat dit alles niet zonder slag of stoot gaat. Als je kijkt naar de situatie in Syrië, dan vergt die ook enige opbouwprogramma's, willen we ook daadwerkelijk mensen terug kunnen sturen. Ik denk ook dat het goed is om dit onderwerp echt op de agenda te zetten, ook omdat we aan verwachtingsmanagement moeten doen, ook ten aanzien van mensen die op dit moment met een tijdelijke verblijfsstatus in Nederland zitten. Dat onderwerp moet dus op de agenda. Dat onderwerp moet ook zodanig worden voorbereid dat er instrumenten zijn en er perspectief is voor mensen die uiteindelijk moeten terugkeren. Wil de staatssecretaris dat ook bij zijn collega's in Europa aan de orde stellen?

Staatssecretaris **Harbers**:

Net als bij vele onderwerpen die ik ook in het begin al noemde, helpt het om dit ook met Europese collega's te bespreken. Dus ja, daar ben ik toe bereid.

De heer Azmani vroeg met betrekking tot Syrië ook naar de 1F-beoordelingen, oftewel de beoordelingen van mensen die oorlogsmisdaden zouden hebben kunnen begaan. Het antwoord daarop heb ik ook schriftelijk gegeven, maar ik hecht eraan om dat hier te markeren: wij betrekken voortdurend, dus niet op één moment, signalen over 1F-daden bij beoordelingen. Met dat doel hebben we ook het voornemen om de zogenoemde "1F-unit" binnen de IND de komende jaren uit te breiden.

Daarnaast vroeg de heer Azmani om bij nieuwe kennis over potentiële strijders nog eens te kijken naar Syrische zaken die eerder zijn ingewilligd. Ik denk dat dat een interessante en zinvolle suggestie is en ik zal de IND vragen om dit op te pakken. Ik hoop wel dat u mij wat ruimte laat om even te bekijken hoe wij dat passend gaan invullen. Ik kom dan te zijner tijd met de resultaten bij de Kamer terug.

Ik kom nu op een wat onderbelicht onderwerp in mijn portefeuille. Ik was in dat opzicht dus wel blij dat de heer Azmani daar aandacht voor vroeg. Dat is de reguliere migratie, de economische migratie. Dat is een onderwerp dat vrijwel nooit het nieuws haalt. Daarom hecht ik eraan om daar ook nog een paar woorden aan te wijden. Nederland heeft een goed werkende kennismigrantenregeling. Daarnaast hebben we de afgelopen jaren tal van andere regelingen ontwikkeld om ervoor te zorgen dat mensen die een bijdrage leveren aan onze

economie, soms tijdelijk en soms langer, hier welkom zijn. Een voorbeeld is het zoekjaar voor mensen die een opleiding volgen in het hoger onderwijs in Nederland, maar er is bijvoorbeeld ook een start-upregeling. Komend jaar gaan we bezien of daar nog barrières in zitten. Ik ben blij met de suggestie die daarvoor is gedaan. Dat zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn bij zo'n start-upregeling of bij kleinere bedrijven. We zullen bekijken of wij die eventuele barrières kunnen wegnemen.

Voorzitter. Dan kom ik op het laatste blok van mijn inbreng. Daarin ga ik in op de opmerkingen die zijn gemaakt over mensenhandel.

De heer **Fritsma** (PVV):

Voorzitter, ik heb een klein punt van orde. Op het kleine schema dat wij hebben gekregen, staat ook het onderwerp kinderpardon. Dat is nog niet behandeld.

Staatssecretaris **Harbers**:

Klopt, ik heb iets te snel doorgebladerd. Er is gisteren gevraagd om een ruimhartige toepassing van het kinderpardon. Ik vind het altijd lastig om dit soort woorden van toepassing te laten zijn op het beleid, omdat ik ook sta voor de rechtsstatelijkheid, voor het feit dat als er regels zijn afgesproken, die ook eenduidig worden toegepast. Het gaat hier immers ook om zaken die in hun aard waarschijnlijk nooit helemaal gelijkvormig en eenduidig zijn. De basis is dat in het regeerakkoord is afgesproken dat we de regeling niet gaan veranderen. Dat betekent dus dat de uitgangspunten en de criteria waaraan mensen moeten voldoen, zo blijven. Maar tegelijkertijd — en daar sta ik ook voor — moeten we ook bij de huidige regeling altijd staan voor een zorgvuldige, individuele en realistische beoordeling. Dus als dat onder "ruimhartig" verstaan wordt door de Kamer, dan doen we dat al zo en dan gaan we ook voort op die manier. Maar ik geef tegelijkertijd maar mee dat het niet het voornemen is om de regels en uitgangspunten daarin te veranderen.

De heer **Fritsma** (PVV):

Het is al erg genoeg dat die pardonregeling blijft bestaan. We hebben de vertrekcijfers opgevraagd. Gebleken is dat dat kinderpardon het vertrekbeleid volledig ondermijnt. Van de duizenden mensen die in het kader van die regeling zijn afgewezen, zijn er slechts 80 vertrokken. Met andere woorden, alle asielzoekersgezinnen, vrijwel alle asielzoekersgezinnen blijven hier. De staatssecretaris heeft het over een gezond terugkeerbeleid. Als één ding dat gezonde terugkeerbeleid de nek omdraait, dan is het wel dat rare pardon. Dat pardon belooft illegaliteit en daarom gaat er niemand meer weg.

De **voorzitter**:

En de vraag is?

De heer **Fritsma** (PVV):

De PVV blijft het kabinet oproepen: zet een streep door die hele pardonregeling, want het zorgt ervoor dat niemand meer weggaat.

Staatssecretaris **Harbers**:

Waar de heer Fritsma aan voorbijgaat, is het feit dat er niet alleen mensen begeleid, onder toezicht, zijn vertrokken, maar dat er ook mensen zelfstandig, zonder toezicht, zijn weggegaan. Die mensen zitten niet in zijn cijfers. Je kunt van mening verschillen in welke mate je dit een probleem vindt, maar ik stel vast dat wij in Nederland het beleid hebben waarin mensen die hier niet meer regulier kunnen blijven, geacht worden zelfstandig te

vertrekken. Dat is wet- en regelgeving die in de loop van bijna twintig jaar tot stand is gekomen. Dat is de wetgeving die ik handhaaf.

De voorzitter:

Tot slot.

De heer Fritsma (PVV):

Dat is geen antwoord. De cijfers die ik net heb gebruikt, zijn cijfers van het kabinet zelf. De PVV-fractie heeft om die cijfers gevraagd. Er zijn duizenden mensen afgewezen in het kader van die pardonregeling en er zijn er slechts 80 vertrokken. Met andere woorden, al die asielzoekersgezinnen blijven hier. Het probleem dat de hele Kamer denkt op te lossen, het voorkomen dat kinderen hier illegaal opgroeien, wordt nu massaal aangewakkerd door deze regeling. Zachte heelmeesters maken hele stinkende wonden.

De voorzitter:

En nu de vraag.

De heer Fritsma (PVV):

En nu de vraag. Als de staatssecretaris zijn eigen terugkeerbeleid serieus neemt, dan moet hij van die regeling af. Het wordt zelfs gezegd door de directeur van de Dienst Terugkeer en Vertrek: die kinderpardonregeling is funest voor de terugkeer. Als de staatssecretaris ervoor kiest om met de regeling door te gaan, dan kiest hij ervoor om een ziek vreemdelingenbeleid te voeren. Ik vraag hem met klem om dat niet langer te doen.

Staatssecretaris Harbers:

Ik denk dat ik in herhaling val, maar de cijfers van de heer Fritsma gaan alleen over mensen die onder toezicht vertrokken zijn. Daarvan weten we honderd procent zeker dat ze vertrokken zijn. Maar daarnaast zijn er ook nog mensen die zelfstandig zonder toezicht zijn vertrokken. Ik denk dat hierbij meeweegt dat het leven in de illegaliteit voor niemand een pretje is. Dat leidt er bij een aantal mensen toe dat ze uiteindelijk een ander bestaan elders opbouwen.

De heer Voordewind (ChristenUnie):

De heer Fritsma maakt zich heel boos, maar in de realiteit is er vorig jaar één iemand onder het kinderpardon gevallen. Ik begrijp die boosheid dus niet. Het is tevens een vraag aan de staatssecretaris. De staatssecretaris zegt: de regeling bestaat nog. Ook ik heb het regeerakkoord natuurlijk goed bekeken. Binnen de regeling, waar vorig jaar eentje onder viel, wil de staatssecretaris de regels zorgvuldig toepassen. In mijn bijdrage heb ik gevraagd of dat ook in alle redelijkheid kan. Feitelijk valt er op dit moment niemand onder.

Staatssecretaris Harbers:

Ook daarvoor kom je terecht in individuele casuïstiek: waarom die ene wel en anderen niet? Daar blijf ik buiten. Als je regelingen toepast, dan doe je dat zorgvuldig, dan gebeurt dat individueel. Er zitten altijd afwegingen in die gemaakt moeten worden. Wat ik in het begin al zei: ik denk echt dat de medewerkers dat buitengewoon consciëntieus en in alle redelijkheid doen. Maar ik kan hier niet garanderen dat dat gaat leiden tot andere uitkomsten. Wel sta ik voor die zorgvuldige en precieze uitvoering van het beleid. Er zitten een aantal criteria in de regeling. We hebben met elkaar afgesproken om die niet te gaan veranderen. Als je die gaat veranderen, dan kom je in rechtsongelijkheid terecht jegens anderen die zich wél aan de regels hielden.

Appendix E

Horst Seehofer, Bundesminister des Innern, für Bau und Heimat:

Sehr verehrter Herr Präsident! Liebe Kolleginnen und Kollegen! Ich beginne mit zwei Schlüsselsätzen aus dem Koalitionsvertrag. In der Präambel, gleich auf der ersten Seite, heißt es:

Den sozialen Zusammenhalt in unserem Land wollen wir stärken und die entstandenen Spaltungen überwinden. Wir nehmen die Ängste der Menschen ernst und wollen ihnen durch unsere gemeinsame Arbeit umfassend begegnen.

(Lachen bei Abgeordneten der AfD)

Im Kapitel zur Zuwanderungspolitik heißt es etwa 100 Seiten später:

Integrationsfähigkeit ... beinhaltet ... auch unseren Anspruch, die Lebensbedingungen der hier lebenden Menschen ... zu berücksichtigen.

Ich denke, diese beiden zentralen Botschaften manifestieren, was sich in den vergangenen Wochen und Monaten, ja vielleicht sogar in den letzten Jahren zunehmend gezeigt hat, wenn man den Menschen genau zugehört hat: In unserer Gesellschaft erodiert der Zusammenhalt. Fragen von Zuwanderung, Integration, kultureller Identifikation sind aufgeladen und hochumstritten. Es schwingen Ängste mit, abgehängt, ja ungleich behandelt zu werden. Aus all diesem erwächst Spaltung, und aus diesem erwächst Polarisierung. Beides sind ideologische Teilchenbeschleuniger. **Deshalb, meine Damen und Herren, ist es mein Ziel, gesellschaftlicher Polarisierung entgegenzuwirken, Gruppen zusammenzuführen, Politik für die Menschen in unserem Land zu machen.**

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD – Lachen bei Abgeordneten der AfD – Katrin Göring-Eckardt [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Das hat bisher aber nicht geklappt! – Dr. Konstantin von Notz [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Damit sollten Sie dann mal langsam anfangen!)

Dabei werde ich mich zwei einfacher, aber wirksamer Antreiber bedienen: der Tatkraft und der Beharrlichkeit. Bei Amtsantritt wird man ja regelmäßig gefragt: Was tun Sie in den ersten 100 Tagen? Ich möchte dem Parlament mitteilen: So lange möchte ich nicht zuwarten.

Das spiegelt die erste der beiden Maximen wider: Ein Weiter-so möchte ich nicht, wobei ich ausdrücklich meinem Vorgänger, Thomas de Maizière, für seine Arbeit danke. Ich habe ein sehr gutes Haus übernommen.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD und der FDP)

Wir müssen aber auch neue Wege gehen, und wir müssen vor allem Tempo machen.

All dies werde ich gleich zu Beginn meiner Amtszeit tun. Erste Gesetzentwürfe und Konzepte, die im Koalitionsvertrag angelegt sind, werde ich bereits in den kommenden Wochen einbringen. Mein Ziel ist, Kabinettsbeschlüsse zu den wichtigsten Vorhaben noch vor der Sommerpause einzubringen.

(Beifall bei der CDU/CSU – Zuruf von der FDP: Sie meinen wohl: vor der bayerischen Landtagswahl!)

Beherrztes Handeln ist das Gebot der Stunde, nachdem wir viele Monate damit verbracht haben, die Regierung zu bilden. Das gilt vor allem für folgende Trias: erstens Sicherheit, und das flächendeckend in ganz Deutschland, zweitens Migration, gesteuert und begrenzt, und drittens sozialer Frieden, gemeinsam und integrativ.

Die Sicherheitslage in Deutschland ist unverändert sehr bedrohlich im Hinblick auf den islamistischen Terror.

(Zurufe von der AfD: Ach was! – Seit wann denn das?)

Wir müssen deshalb gemeinsam höchste Aufmerksamkeit walten lassen und unsere Sicherheitsmaßnahmen ständig optimieren. Der Staat beansprucht für sich das Gewaltmonopol und gibt seinerseits dafür das Sicherheitsversprechen an seine Bürgerinnen und Bürger.

(Zuruf von der AfD: Ja, genau! Das ist die Legitimation!)

Niemand von uns kann absolute Sicherheit versprechen. Aber, meine Damen und Herren, das Menschenmögliche für die Sicherheit unserer Bürgerinnen und Bürger müssen wir jeden Tag tun.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD)

Dort, wo Grenzen überschritten, Regeln missachtet oder Gesetze gebrochen werden, gilt für mich: null Toleranz.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD)

Ich sage gleich zu Beginn unserer Legislatur ganz deutlich: Null Toleranz gibt es für mich auch bei Hassparolen und Gewalt gegenüber Andersdenkenden und Andersgläubigen.

(Beifall bei der CDU/CSU und der SPD sowie bei Abgeordneten der FDP und des BÜNDNISSES 90/DIE GRÜNEN und des Abg. Matthias W. Birkwald [DIE LINKE])

Dass eine Null-Toleranz-Strategie Wirkung zeigt und abschreckt, hat sich in der Geschichte der Republik schon vielfach gezeigt.

(Zuruf vom BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN: Wo?)

Eine solche Strategie braucht einerseits einen breiten Rückhalt in der Bevölkerung, aber genauso vertraue ich andererseits auf Ihre Unterstützung, meine Damen und Herren. Sicherheit ist nicht rechts oder links, nicht konservativ oder progressiv;

(Dr. Eva Högl [SPD]: Sehr richtig!)

Sicherheit ist ein Menschenrecht, und dafür setze ich mich jeden Tag ein.

(Beifall bei der CDU/CSU und der SPD)

Eines unserer wichtigsten Ziele, ja sogar das wichtigste Ziel im Rechtsstaat muss sein: die konsequente Durchsetzung geltenden Rechts, und zwar in allen Bereichen und gegenüber jedermann; denn ein starker Staat duldet keine rechtsfreien Räume. Wir sind und bleiben ein liberaler und weltoffener Staat nach dem Motto „Leben und leben lassen“.

(Luise Amtsberg [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Ach!)

Aber wenn es um den Schutz der Bürger geht, brauchen wir einen starken Staat, und dafür trete ich ein.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD)

Wir werden auch Schluss machen mit ungleicher Sicherheit, abhängig von Längen- und Breitengraden, indem wir ein Musterpolizeigesetz für ganz Deutschland schaffen. Ein starker Staat wird ferner gelingen mit zeitgemäßen Fahndungs- und Ermittlungsinstrumenten. Das BKA, also das Bundeskriminalamt, als zentrales Datenhaus im polizeilichen Informationsverbund werde ich weiter vorantreiben. Die Befugnisse im digitalen Raum müssen denen im analogen Raum angepasst werden. Auf europäischer Ebene müssen wir alles daransetzen, die vielen Datenbanken so miteinander zu verknüpfen, dass unsere Sicherheitsbehörden künftig schneller und zielgerichteter agieren können.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie der Abg. Dr. Eva Högl [SPD])

Alles nach der Maxime „Vorfahrt für die Sicherheit“.

Meine Damen und Herren, ich möchte auch hier im Parlament darauf hinweisen: Sicherheit beginnt an den Grenzen.

(Hansjörg Müller [AfD]: Welche Grenzen?)

Ich bin sehr dafür, dass wir eines Tages wieder zu wirksamen Kontrollen an den EU-Außengrenzen zurückkehren.

(Beifall der Abg. Dr. Eva Högl [SPD] – Armin-Paulus Hampel [AfD]: Lassen Sie es doch!)

Das würde wunderbar zur Freizügigkeit innerhalb Europas passen. Aber ich sage Ihnen auch: Solange die Sicherheit an den Außengrenzen der EU nicht wirksam geleistet werden kann, müssen wir mit verschiedenen Maßnahmen, vor allem intelligenten Maßnahmen, die Binnengrenzen zu unseren Nachbarn kontrollieren.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD – Beatrix von Storch [AfD]: Bayern voran!)

Ich werde dafür eintreten, dass die intelligente Videotechnik weiter ausgebaut wird. Jeder, der sich daran stößt, möge sich in die Opfer eines Überfalls in einem U-Bahnhof oder in einer Fußgängerzone hineinversetzen und dann erneut abwägen.

(Armin-Paulus Hampel [AfD]: Aha!)

Wir wollen nicht wissen, wer wann in welchem Supermarkt einkauft. Wir wollen wissen, wer dealt, wer zuschlägt, wer stiehlt oder wer einbricht, und dann unmissverständliche Konsequenzen ziehen.

(Beifall bei der CDU/CSU)

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Herr Minister, gestatten Sie eine Zwischenfrage aus der AfD?

Horst Seehofer, Bundesminister des Innern, für Bau und Heimat:

Ich bin ein diskussionsfreudiger Mensch, aber meine erste Rede im Deutschen Bundestag nach zehn Jahren möchte ich ohne jede Störung halten.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD)

Schließlich gelingt ein starker Staat nur mit starken Polizei- und Sicherheitsbehörden. Diesbezüglich haben Sie hier schon in der Vergangenheit massive personelle Verstärkungen, insbesondere beim Bundeskriminalamt und bei der Bundespolizei, eingeleitet. Der Bund wird zügig 7 500 zusätzliche neue Stellen schaffen und unsere Sicherheitskräfte mit guter Ausstattung und moderner Ausrüstung versehen. Schließlich sind unsere Sicherheitskräfte die Garanten für unser Wohlergehen. Ich sage sehr deutlich: Wir alle müssen jene besser schützen, die uns jeden Tag schützen.

(Beifall bei der CDU/CSU und der SPD)

Der zweite Punkt ist die Migration. Sie wissen: Ich habe einen Masterplan angekündigt. Drei Bausteine liegen mir hier besonders am Herzen: die Begrenzung der Zuwanderung unter Wahrung unserer Schutzverpflichtungen, konsequentere Abschiebungen für jene, die kein Bleiberecht haben, und schließlich keinerlei sozialromantisches Verständnis bei Straftätern und Gefährdern.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie des Abg. Carsten Schneider [Erfurt] [SPD])

Ich habe vor einiger Zeit zum ersten Mal von einer zahlenmäßigen Begrenzung der humanitären Migration nach Deutschland gesprochen und erlebt, was man neudeutsch als „Shitstorm“ bezeichnet. Nun steht ein Korridor von jährlich 180 000 bis 220 000 Zuwanderern im Koalitionsvertrag. Trotzdem gibt es keinen Grund, Menschenrechte infrage zu stellen, auch nicht das Asylrecht.

(Beifall bei der CDU/CSU und der SPD sowie des Abg. Dr. Konstantin von Notz [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN])

Deshalb haben wir eine ganze Fülle von Maßnahmen vereinbart: von der Bekämpfung der Fluchtursachen, die für mich immer noch die humanste Antwort auf die Migrationsproblematik unserer Zeit ist, bis hin zu verstärkten Abschiebungen.

Ich setze sehr auf die Ankunfts-, Entscheidungs-, Verteilungs- und Rückführungseinrichtungen, die man kurz AnKER-Zentren nennt. Das ist ein komplizierter technokratischer Begriff; aber dahinter verbirgt sich, dass wir schnellere rechtsstaatliche Verfahren bekommen und erst dann eine Verteilung auf die Gemeinden in der Bundesrepublik Deutschland vornehmen, wenn Klarheit über den Status besteht.

(Beifall bei der CDU/CSU sowie bei Abgeordneten der SPD)

(...)

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Nächster Redner ist der Kollege Dr. Gottfried Curio, AfD.

(Beifall bei der AfD)

Dr. Gottfried Curio (AfD):

Sehr geehrter Herr Präsident! Geehrte Abgeordnete! Herr Innenminister, die Menschen in Deutschland spüren, dass die Politik mit falscher Münze unterwegs ist. Es sind die großen Unwahrheiten, die dieses Land spalten: der Fehlbegriff „Flüchtling“, die vermeintliche Demokratieverträglichkeit des Islam. Sie sollen jetzt, altbewährt als Ankündigungspolitiker, AfD-Wähler zurückgewinnen, indem Sie ein bisschen AfD kopieren –

(Widerspruch bei der CDU/CSU)

das Grundproblem der Massenzuwanderung gehen Sie jedoch nicht an. Sie beklagen die „Herrschaft des Unrechts“ – jetzt machen Sie mit ihr gemeinsame Sache.

(Beifall bei der AfD)

Sie beklagen Massenzuwanderung – die CSU hat stets mitregiert. Sie fordern verstärkte Grenzüberwachung – die Union hat gerade erst den entsprechenden Antrag der AfD abgelehnt.

(Beifall bei der AfD)

Wir brauchen nicht vor allem zentrale Aufnahmestellen, sondern eine Klärung, wer überhaupt zum Grenzübertritt berechtigt ist. Antwort: Niemand ist berechtigt, unter Berufung auf Schutzgründe den Grenzübertritt nach Deutschland oder von der Türkei oder Libyen nach Europa zu verlangen – die Leute sind schon in Sicherheit. Auch 2015 gab es für die Migranten im sicheren Ungarn natürlich keine „humanitäre Ausnahmesituation“. Und im Koalitionsvertrag steht nur, der „steuerbare Teil der Zuwanderung“ werde 220 000 nicht übersteigen. Jährlich sollen also zwei Großstädte einwandern. Wer baut denn diese Städte Jahr für Jahr? Und Herr Schulz sagt: Wenn es mehr sind, sind es halt mehr. – Nichts mit Obergrenze, alles Etikettenschwindel!

(Beifall bei der AfD)

Gemäß Dublin IV soll es reichen, zu behaupten, man hätte eine Verbindung zu jemandem in Deutschland – ein Familiennachzugsprogramm für Parallelgesellschaften, ein

Aufbauprogramm für Clanbildung, Hauptsache, die UN-Replacement-Migration kommt voran.

(Luise Amtsberg [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Woher nehmen Sie all den Hass, echt? Woher haben Sie den eigentlich? Echt traurig!)

Wer hat uns gefragt, ob wir ein „historisch einzigartiges Experiment“ möchten, „eine monoethnische ... Demokratie in eine multiethnische zu verwandeln“, wie der Politologe Yascha Mounk formulierte? Zitat: „Das kann klappen, ... aber dabei kommt es natürlich auch zu vielen Verwerfungen.“ Ach ja, Maria, Mia, Mireille, bestialisch ermordete Mädchen, sind jetzt Verwerfungen eines Experiments. Welch abscheulicher Hochmut einer Lenkungkaste!

(Beifall bei der AfD)

Bis vor kurzem war Deutschland noch ein Land und nicht ein Gelände, wo jeder sein eigenes Rechts- und Kultursystem lebt. Wer sich im Islam um Reformen bemüht, steht unter Todesdrohung; einen liberalen Islam wird es nicht geben. Die Verurteilung von islamistischem Terror durch Imame fehlt auffallend. Der Koran selbst sagt: Tötet die Ungläubigen, sie sind schlimmer als das Vieh; wenn Frauen sich aufheben, schlägt sie; nimmt nicht Juden und Christen zu Freunden; Allah hat die Ungläubigen verfucht und für sie die Flamme bereitet. – Das, Herr Maas, ist Hass.

Diese Hetze soll jetzt Schulfach werden; wir produzieren sehenden Auges tickende Zeitbomben: Unterricht in Demokratieverachtung für künftige Gefährder. Auch die gewaltsame Missionierung der Ungläubigen ist gültig bleibender Auftrag Allahs, und so wird er auch verstanden: Zwei Drittel der europäischen Muslime finden religiöse Gebote wichtiger als unsere Gesetze.

(Beifall bei der AfD)

Markus Söder sagt, der „Islam ist Bestandteil Bayerns“, nach Frau Merkel gehört er zu Deutschland. Gehört aber die Aufteilung der Welt in Gläubige und Ungläubige zu Deutschland? Gehört der Dschihad zu Deutschland, die Vielehe, die Todesstrafe für Glaubenswechsel, Körperstrafen für Ehebrecher und Alkoholtrinker, das Züchtigungsrecht für Ehemänner gegenüber ihren Frauen – „schlägt sie“ –, gehört das zu Deutschland? Die Volksverhetzung gegenüber Andersgläubigen – „schlimmer als das Vieh“ –, der militante Missionsauftrag, die Tötungsaufrufe, all das ist laut Koran nicht interpretierbar, sondern direktes, allgültiges Gotteswort. Gehört irgendetwas davon zu Deutschland? Für drei Viertel der Deutschen gehört der Islam nicht zu Deutschland. Die AfD gibt diesen Menschen eine Stimme.

(Beifall bei der AfD)

Der Islam ist untrennbar mit der Scharia verbunden. Die Kairoer Erklärung der Menschenrechte im Islam sagt: ... es ist verboten, einem anderen das Leben zu nehmen, außer wenn die Scharia es verlangt.

Erdogan sagt: Es gibt keinen Islam und Islamismus. Es gibt nur einen Islam. – Und ja, der in der Schule gelehrt Koran und der von den Salafiten verteilte ist derselbe. Der Islam gehört

doch eben nicht vor allem deshalb nicht zu Deutschland, weil wir hier historisch-christliche Feste feiern; er ist nicht Gegensatz zum Christentum, sondern zur Rechtsstaatlichkeit, er ist nicht mit dem Grundgesetz vereinbar.

(Beifall bei der AfD)

Die Sicherheitslage ist ein Desaster. Gefährderausweisung: Fehlanzeige; Salafstenverbot: Fehlanzeige. Straftaten gegen Deutsche – generell Deutschenfeindlichkeit – nehmen zu, auch Verachtung der Ordnungskräfte – Polizisten, Gerichte, Lehrer –, permanent Messerattacken, in Berlin sieben pro Tag.

Schluss mit der Verharmlosung: „nur ein Einzelfall“, „nur Beziehungstat“. Nein! Sozialisierung in Frauenverachtung mündet in tödliche Gewalt. Marias Mörder: „Es war ja nur eine Frau“. Abschiebung rettet Leben, aber es geschieht nicht. NRW-CDU-Innenminister Reul meint: Die Bürger werden sensibler sein müssen. Man muss nicht Menschen nah an sich ranlassen. – Eine ungeheure Verantwortungslosigkeit! Wir warnen: Masseneinwanderung heißt auch Messereinwanderung.

(Beifall bei der AfD)

Thilo Sarrazin hat gewarnt: „Deutschland schafft sich ab“. Frau Merkel sagt: „Wir schaffen das!“ und

(Heiterkeit bei Abgeordneten der AfD)

„Wenn wir jetzt anfangen, uns noch entschuldigen zu müssen ... dann ist das nicht mein Land.“ Wir sagen: Es ist auch nicht Ihr Land. Sie dürfen es verwalten.

(Heiterkeit und Beifall bei Abgeordneten der AfD)

Man kann nicht hingehen und sagen: Ich bin so barmherzig, ich spendiere einmal das Firmenvermögen. – Das gehört Ihnen nicht. Wollen wir Asylmissbrauchsparadies sein – oder Sozialstaat für unsere Bürger? Zuwanderungsland für Analphabeten – oder Wohlstand sichern? Es steht Ihnen schlecht an, erst Europa und Deutschland spalten, aber dann Zusammenhalt beschwören.

(Beifall bei Abgeordneten der AfD)

Wenn Sie sagen, aus Illegalen machen wir Legale, dann, meine Damen und Herren, spricht das allem Recht und Gesetz Hohn. Das war alles auf Basis von Unrecht, hier wird ständig nur Unrecht zementiert – es gehört aber rückgängig gemacht.

(Beifall bei der AfD)

Es darf keine Parallelgesellschaft geben, die Werte und Gesetze des Landes nicht achtet; schon gar nicht darf es dergleichen auf der Regierungsbank geben.

Ich danke Ihnen.

(Beifall bei der AfD – Britta Habelmann [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Was für ein ekelhaftes Zeug!)

(...)

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Jetzt erteile ich das Wort dem Kollegen Martin Hess, AfD, zu seiner ersten Rede im Deutschen Bundestag.

(Beifall bei der AfD)

Martin Hess (AfD):

Sehr geehrter Herr Präsident! Liebe Kolleginnen und Kollegen! Sehr geehrter Herr Minister, nach dem, was ich hier von der SPD gehört habe, bin ich mir nicht sicher, ob Sie das, was Sie hier dargestellt haben, auch alles so umsetzen werden.

Lassen Sie mich bitte noch ein Wort zur Erarbeitung eines Musterpolizeigesetzes sagen. Ich war ganz erstaunt, diesen Begriff wieder zu hören. Den Entwurf dafür gibt es nämlich schon seit 1976, und ich habe wirklich keine Veranlassung zu der Annahme, dass ein solches Gesetz jetzt plötzlich verabschiedet werden sollte.

Aber in einem sind wir uns einig: Die wichtigste Aufgabe des Staates ist es, die Sicherheit und den Schutz seiner Bürger zu gewährleisten. Sie haben im Koalitionsvertrag diesbezüglich eine ganze Menge Maßnahmen vereinbart, die aber größtenteils gar nicht erforderlich wären, wenn die Regierung diesen Auftrag in der vergangenen Legislaturperiode ernst genommen und alles zum Schutz der Bevölkerung getan hätte.

(Beifall bei der AfD)

Aber die Regierung hat sich eben für das Gegenteil entschieden. Sie hat ab September 2015 Hunderttausende Menschen unkontrolliert in unser Land gelassen und damit die Sicherheitslage massiv verschlechtert. Frau Högl, ich bitte Sie, wachen Sie auf: Deutschland ist definitiv unsicherer geworden.

(Beifall bei der AfD)

Durch diese Grenzöffnung hat sich die islamistische Terrorgefahr in Deutschland extrem erhöht. Wir hatten im Januar 2015 266 islamistische Gefährder im Land; jetzt sind es 750. Die Zahl der islamistischen Terrorverfahren hat sich seit 2015 verzehnfacht. Anis Amri hat einen verheerenden Terroranschlag mit zwölf Toten und Dutzenden Schwerverletzten verüben können. Diverse andere Terroranschläge und -versuche wurden ebenfalls durchgeführt. Unsere Großveranstaltungen, an denen wir vor 2015 gefahrlos teilnehmen konnten, müssen mittlerweile mit Betonpollern, schwerbewaffneten Polizisten und Personenkontrollen geschützt oder ganz abgesagt werden.

(Beifall bei Abgeordneten der AfD)

Was tut die Regierung? Sie trifft völlig unzureichende Maßnahmen, die nur die Symptome, nicht aber die Ursachen bekämpfen.

(Beifall bei der AfD)

Sie schützen weiterhin unsere Grenzen nicht. Noch immer kommen Tausende ohne Identitätspapiere in unser Land. Islamistische Gefährder, also Personen, denen unsere Sicherheitsbehörden zuschreiben, dass sie im Inland Terroranschläge verüben werden, bekämpfen Sie ebenso unzureichend. Unsere Sicherheitsbehörden – das ist bekannt – können diese Gefährder nicht alle lückenlos überwachen. Deshalb kann sich ein Teil dieser Gefährder auch immer noch ungehindert bewegen, und das trotz der elektronischen Fußfessel; diese hindert sie nämlich nicht daran, ihren Aktionsradius wahrzunehmen. Dieses exorbitant hohe Sicherheitsrisiko für die deutsche Bevölkerung ist nicht hinnehmbar.

(Beifall bei der AfD)

Alle Gefährder sind sofort abzuschieben oder, wo das nicht möglich ist, langfristig in Gewahrsam zu nehmen. Kommen Sie bei der langfristigen Gewahrsamnahme bitte nicht ständig mit dem falschen Argument, dass dies nicht verhältnismäßig wäre. Der Schutz des Lebens und der Gesundheit unserer Bürger muss oberste Priorität genießen.

(Beifall bei der AfD)

Diese Grundrechtsgüter müssen höherwertiger sein als das Freiheitsrecht eines erkannten und verifizierten Gefährders.

Wenn Sie das anders sehen, dann dürfen Sie das so sehen; dann seien Sie aber auch ehrlich, und sagen Sie den Bürgerinnen und Bürgern ins Gesicht, dass für Sie die Freiheit eines Gefährders wichtiger ist als das Leben und die Gesundheit der deutschen Bevölkerung.

(Beifall bei der AfD)

Zudem zeigt die Kriminalstatistik eine wesentlich höhere Kriminalitätsbelastung bei den Menschen, die seit der Grenzöffnung in unser Land gekommen sind. Sie liegt bei besonders schwerwiegenden Delikten wie Tötungs-, Gewalt-, Rohheits- und schweren Sexualdelikten um das 10- bis 16-Fache höher als bei Deutschen. Wir sind mit völlig neuen Kriminalitätsphänomenen wie Massenvergewaltigungen konfrontiert. Zum Schutz von Frauen bei öffentlichen Veranstaltungen müssen mittlerweile sogar Frauenschutzzonen eingerichtet werden. Die Zahl der Massenangriffe in Deutschland ist in manchen Metropolen um bis zu 300 Prozent gestiegen.

Die Folgen: Die Menschen und vor allem die Frauen fürchten sich immer mehr davor, im öffentlichen Raum Opfer einer Gewalttat oder eines Sexualdeliktes zu werden. Das alles hat diese Regierung zu verantworten.

(Beifall bei der AfD)

Hätte sie, wie es ihre Aufgabe ist, die deutschen Grenzen geschützt, dann hätten wir in Deutschland nicht diese desaströse Sicherheitslage. Anis Amri, die Mörder von Freiburg und Kandel und viele andere Terroristen und Gewalttäter hätten unser Land nämlich nie betreten und ihre Mordtaten nie begehen können.

(Beifall bei der AfD)

Und dann unterstellen die hierfür verantwortlichen Politiker den Bürgern auch noch unbegründete Ängste. Dabei ist das Gegenteil richtig: Der Bürger hat recht. Bei den geschilderten Zuständen handelt es sich um massive und nicht hinnehmbare Fehlentwicklungen und Missstände im Bereich der inneren Sicherheit, und diese müssen endlich mit geeigneten Maßnahmen effektiv und nachhaltig korrigiert werden.

(Beifall bei der AfD)

Die Bürger wollen sich nämlich wieder angstfrei im öffentlichen Raum bewegen. Sie wollen keine Betonpoller, sie wollen keine schwerbewaffneten Polizisten und keine Personenkontrollen. Schon gar nicht wollen sie, wie es Ihr Amtsvorgänger dereinst den Bürgern empfohlen hat, mit dem islamistischen Terror leben. Das alles wollen sie nicht. Nein, sie wollen endlich wieder ihr sicheres Deutschland zurück.

(Beifall bei der AfD)

Und die Lage in diesem Land wäre noch viel schlimmer, wenn wir nicht hochmotivierte Polizisten hätten, die mit ihrem herausragenden Engagement und mit vollem Einsatz – trotz widrigster Rahmenbedingungen – Ihr politisches Versagen kompensieren würden. Und dafür von dieser Stelle ein herzliches Dankeschön an alle Kolleginnen und Kollegen! Ihr macht eine tolle Arbeit.

(Beifall bei der AfD)

Abschließend an Sie direkt gerichtet, Herr Minister: Die Maßnahmen des Koalitionsvertrages zur Verbesserung der Sicherheitslage sind völlig unzureichend. Ich habe erklärt, warum. Sie setzen nur an den Symptomen an und nicht an den Ursachen. Deshalb bitte ich Sie: Haben Sie den Mut und setzen Sie endlich die von der AfD geforderten Maßnahmen um; denn nur auf diese Art und Weise sind maximale Sicherheit und der bestmögliche Schutz für unsere Bürger zu erreichen.

Danke schön.

Appendix F

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Vielen Dank. – Herr Präsident! Liebe Kolleginnen und Kollegen! Mit dem Asylverfahrensbeschleunigungsgesetz vom Oktober 2015 wurde eine Berichtspflicht über die dort bezeichneten sicheren Herkunftsstaaten eingeführt. Die Bundesregierung legt dem Deutschen Bundestag danach alle zwei Jahre einen solchen Bericht vor, ob die Voraussetzungen für die Einstufung von solchen Staaten als sichere Herkunftsstaaten vorliegen. Der Bericht liegt Ihnen vor.

Der Bericht wurde von meinem Haus in Zusammenarbeit mit dem Auswärtigen Amt für den Berichtszeitraum vom 1. Oktober 2015 bis zum 31. Juli 2017 erstellt. Der Bericht schildert die Entwicklung der gesellschaftlichen und politischen Verhältnisse, die rechtliche Lage und die tatsächliche Rechtsanwendung in den sicheren Herkunftsstaaten sowie die Entwicklung des Asylgeschehens in Deutschland. Grundlage dieser Schilderung sind aktuelle Lageberichte des Auswärtigen Amtes sowie Auswertungen der Asylstatistik des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge.

Der Bericht kommt zu dem Ergebnis, dass alle acht Staaten weiterhin die Voraussetzungen für eine Einstufung als sichere Herkunftsstaaten erfüllen. Die Entwicklung in diesen Ländern gibt keine hinreichenden Anhaltspunkte dafür, diese Einstufung zu verändern. Insbesondere ist nach Auffassung der Bundesregierung weiterhin gewährleistet, dass in den acht Staaten generell und durchgängig weder politische Verfolgung noch Folter oder unmenschliche oder erniedrigende Bestrafung oder Behandlung noch Bedrohung infolge willkürlicher Gewalt im Rahmen eines internationalen oder innerstaatlichen bewaffneten Konfliktes zu befürchten sind.

Ein Indikator dabei ist die sogenannte Gesamtschutzquote. Die Gesamtschutzquote ergibt sich aus der Anzahl der Asylanerkennungen, der Gewährung von Flüchtlingsschutz und der Feststellung eines Abschiebeverbots im Verhältnis zur Gesamtzahl der Asylentscheidungen im Berichtszeitraum. Innerhalb dieses Zeitraums ist die Gesamtschutzquote in allen Ländern zwar tendenziell leicht angestiegen; es handelt sich dabei aber um sehr geringe Veränderungen. Nach wie vor hatten Asylanträge aus den in Rede stehenden acht Ländern in weit über 90 Prozent der Fälle keine Aussicht auf Erfolg. Für die Westbalkanstaaten lag die Gesamtschutzquote fast durchgängig bei unter 3 Prozent. Für die beiden afrikanischen Staaten gab es im Berichtszeitraum starke Schwankungen: Für Ghana lag sie zwischen 1,0 und 6,1 Prozent. In den sieben Quartalen des Berichtszeitraums lag sie fünfmal unter und nur zweimal über 5 Prozent. Für den Senegal lag sie zwischen 0 Prozent und 5,7 Prozent. In den sieben Quartalen lag sie sechsmal unter und nur einmal über 5 Prozent.

Insgesamt hat sich die Zahl der Asylsuchenden aus all diesen Ländern erheblich reduziert. Auch die Dauer der Asylverfahren wurde verkürzt. All das zeigt: Das Konzept der sicheren Herkunftsstaaten wirkt. Dennoch: Jeder Antrag wird vom Bundesamt individuell geprüft. In jedem Asylverfahren wird eine persönliche Anhörung durchgeführt, in der ein Antragsteller seine Situation im Herkunftsland schildern kann.

Wir setzen mit der Einstufung als sichere Herkunftsstaaten aber ein Signal, indem wir sagen: Begeben Sie sich nicht auf die kostspielige und gefährliche Reise nach Deutschland, wenn Sie eigentlich gar keinen internationalen Schutz suchen. Chancenlose Asylanträge werden schnell abgelehnt, und abgelehnte Asylbewerber werden schnell in ihre Heimatstaaten zurückgeführt.

(Lachen bei Abgeordneten der AfD)

Wir wollen weiter unsere Aufnahmekapazitäten für die Menschen bereitstellen, die wirklich Schutz brauchen. In der EU nutzen 16 Staaten das Instrument der sicheren Herkunftsstaaten. Deutschland gehört dabei zu den Staaten mit der kleinsten Liste. Die Niederlande zum Beispiel haben 25 Staaten zu sicheren Herkunftsstaaten erklärt, Frankreich 16 Staaten und Österreich 19 Staaten.

Mit der Umsetzung des Konzeptes der sicheren Herkunftsstaaten setzen wir weiter auf die große Hilfsbereitschaft gegenüber wirklich verfolgten Menschen, aber eben auch auf eine kluge und wohlüberlegte Reduzierung des Zuzugs derjenigen, die nicht verfolgt werden.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Bevor ich das Wort zur ersten Frage erteile, möchte ich unsere Ein-Minuten-Regelung erläutern. Es hat sich seit längerem bewährt, für Frage und Antwort jeweils nur eine Minute zu verwenden, um möglichst vielen die Gelegenheit zu geben, Fragen zu stellen. Um Sie bei der Einhaltung der Minute zu unterstützen, gibt es optische Signale. Die Uhren oberhalb der Hammelsprungtüren sowie rechts und links von mir zeigen jeweils die verbleibende Restredezeit in Sekunden an. Zusätzlich gibt es ein Lichtsignal, das zunächst grün leuchtet. Die letzten 30 Sekunden werden gelb gezeigt, und nach Ablauf einer Minute beginnt es rot zu blinken. Wenn es rot blinkt, muss der Präsident irgendetwas tun.

Jetzt bitte ich, zunächst Fragen zu dem Themenbereich, über den der Bundesinnenminister eben berichtet hat, zu stellen. Es wurde eine ganze Reihe von Fragen angemeldet. Die erste Frage stellt der Kollege Marian Wendt von der CDU/CSU-Fraktion.

Marian Wendt (CDU/CSU):

Guten Morgen, Herr Minister! Vielen Dank für diesen Bericht. Das ist ein sehr wichtiges Thema für unser Land. Meine erste Frage lautet – in Absprache mit den Kollegen aus unserer Fraktion würde ich noch weitere Fragen stellen –: Welche Faktoren haben aus Ihrer Sicht und aus Sicht der Bundesregierung zu der laut Bericht positiven Entwicklung beigetragen, also dazu, dass die Zahl der Asylsuchenden und die Schutzquote gesunken sind? Insbesondere die Zahl der Asylsuchenden aus den Westbalkanstaaten ist – das haben Sie ja erläutert – sehr stark zurückgegangen. Welche Faktoren in den jeweiligen Staaten sind aus Ihrer Sicht für diese positive Entwicklung ursächlich? Vielen Dank.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Herr Bundesminister.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Zunächst einmal ist es natürlich eine politische Aussage, dass die Bundesregierung und der Deutsche Bundestag mit Zustimmung des Bundesrates – ein solches Gesetz bedarf ja der Zustimmung des Bundesrates – der Auffassung sind, dass ein solches Land ein sicheres Herkunftsland ist. Das ist ein klares politisches Signal. Zweitens sind an diese Einstufung rechtliche Folge geknüpft: verkürzte Asylverfahren, Beweislastumkehr – trotzdem eine Anhörung –, sehr kurze Fristen zur Einlegung einer Klage, wobei die Klage keine

aufschiebende Wirkung hat. All das führt zu einer Beschleunigung. Schließlich haben wir mit dem Asylpaket II die Regelung geschaffen, dass Antragsteller aus sicheren Herkunftsstaaten in Einrichtungen untergebracht werden können, das Verfahren dort stattfindet, für die Betroffenen dort eine Wohnpflicht besteht, eine Verletzung dieser Wohnpflicht Auswirkungen auf das Asylverfahren hat und aus den Einrichtungen zurückgeführt werden kann. All das zusammengenommen führt zu einer erheblichen Reduzierung der Zahl.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Die nächste Frage hat der Kollege Dr. Gottfried Curio von der AfD-Fraktion.

Dr. Gottfried Curio (AfD):

Vielen Dank, Herr Präsident. – Sehr geehrter Herr Bundesminister des Innern, Sie haben gerade ausgeführt, dass Deutschland die kleinste Liste sicherer Herkunftsstaaten in Europa hat. Das wirft natürlich die Frage nach der Objektivität der Auswahl auf. Vor diesem Hintergrund möchte ich im Namen meiner Fraktion fragen: Wann gedenkt die Regierung, die Maghreb-Staaten in die Liste der sicheren Herkunftsstaaten aufzunehmen, soweit es in ihrer Verfügungsmacht steht? Solange es nicht dazu kommt, welche Maßnahmen sind dann ersatzweise zur Umsetzung einer beschleunigten Abschiebung von nicht bleibeberechtigten Personen aus diesen Herkunftsstaaten geplant, insbesondere vor dem Hintergrund der Frage, ob es sinnvoll ist, abzuschieben, solange die deutschen Grenzen de facto nicht wirklich geschlossen sind?

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Herr Abgeordneter Curio, Deutschland hat nicht die kürzeste Liste. Zum Beispiel hat Irland nur Südafrika als sicheres Herkunftsland eingestuft. Sie finden diese Liste auf den Seiten 37 und 38 des Berichts. Aber, wie gesagt, Deutschland gehört zu den Staaten mit einer kleineren Liste.

Die bisherige Bundesregierung war der Auffassung, dass die Maghreb-Staaten ebenfalls als sichere Herkunftsstaaten eingestuft werden sollten. Es gab einen entsprechenden Gesetzentwurf, den der Deutsche Bundestag mit der alten politischen Mehrheit beschlossen hat. Der Bundesrat hat dem nicht zugestimmt. Deswegen ist dieser Gesetzentwurf jetzt der Diskontinuität anheimgefallen. Die Verhandlungen, die dazu vielleicht noch stattfinden werden, werden das sicherlich zum Gegenstand haben.

Die geschäftsführende Bundesregierung ist personenidentisch mit der bisherigen. Deswegen vermute ich, dass sich die politische Einschätzung dazu nicht geändert hat. Aber ich hielte es für klug, einen solchen Gesetzentwurf erst dann einzubringen, wenn sich dafür zumindest im Bundestag eine klare Mehrheit abzeichnet.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Die nächste Frage hat der Kollege Thomae von der FDP-Fraktion.

Stephan Thomae (FDP):

Vielen Dank, Herr Präsident, und vielen Dank, Herr Minister, für den Bericht der Bundesregierung. Ich habe zwei Fragen.

Meine erste Frage. Bislang ist die Einstufung als sicheres Herkunftsland auch am Widerstand der Länder gescheitert. Welche Maßnahmen plant die Regierung und welche Strategien verfolgt die Bundesregierung, um im Bundesrat künftig die notwendige Mehrheit zu erhalten?

Meine zweite Frage. Die Einstufung als sicheres Herkunftsland stellt zunächst einmal nur eine Beweislastumkehr dar. Sie haben schon erläutert, dass die Möglichkeit bestehen soll,

im Rahmen einer Anhörung darzulegen, dass eine Person individuell verfolgt wird. Ist das vielleicht nicht nur eine theoretische Möglichkeit, oder welche Maßnahmen ergreifen Sie, um sicherzustellen, dass es für die Schutzsuchenden auch eine echte Chance ist, diese Beweisführung anzutreten?

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Zur ersten Frage. Das beste Argument für den Bundesrat, einem Gesetzentwurf des Bundestages zuzustimmen, ist ein überzeugender Gesetzentwurf. Dazu würde zum Beispiel gehören, wie es der baden-württembergische Ministerpräsident immer sagt, dass die abschließende Entscheidung über die politische Einschätzung eines Drittstaates vorrangig der Bundesregierung und nicht dem politischen Koordinatensystem in einem Bundesland überlassen werden sollte. Das wäre, glaube ich, schon ein sehr überzeugender Weg, eine Mehrheit im Bundesrat zu ermöglichen. Allerdings muss jetzt erst einmal ein neuer Gesetzentwurf, der das regelt, auf den Tisch.

Zur zweiten Frage. Sie sehen ja, dass die Anerkennungsquoten nicht bei null liegen, sondern schwanken. Sie schwanken auch quartalsweise; das ist diesem Bericht zu entnehmen. Es kommt durchaus vor, dass der Rechtsstaat so reagiert, dass ein Schutzstatus bejaht wird, wenn jemand glaubhaft versichern kann, dass in seinem Einzelfall eine politische Verfolgung vorliegt. Die Anerkennungsquote, die zwar sehr niedrig ist, die es aber gibt, zeigt, dass das Verfahren funktioniert. Trotzdem muss natürlich nicht das ganze Arsenal der langen Verfahren genutzt werden, wenn die Chancen sehr gering sind.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Die nächste Frage hat die Kollegin Jelpke, Fraktion Die Linke.

Ulla Jelpke (DIE LINKE):

Danke, Herr Präsident. – Herr Minister, auf eine schriftliche Frage im November letzten Jahres habe ich die Antwort bekommen, dass Sie im Wesentlichen die Lageberichte des Auswärtigen Amtes bei einer erneuten Überprüfung der sicheren Herkunftsstaaten beigezogen haben. Ich würde gerne wissen: Warum sind keine NGOs einbezogen worden? Wenn das doch der Fall war: Welche sind einbezogen worden? Sie wissen ja, dass auch das Bundesverfassungsgericht, das vorgeschrieben hat.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Frau Abgeordnete Jelpke, in dem Bericht ist überzeugend dargelegt, wie die Bundesregierung die tatsächliche und die politische Lage in diesen Staaten einschätzt. Das fußt wesentlich auf den Lageberichten des Auswärtigen Amtes, die innerhalb der Bundesregierung aber abgestimmt werden, etwa auch mit dem BMZ, und auch die Integrationsbeauftragte war beteiligt. In die Lageberichte des Auswärtigen Amtes fließen selbstverständlich auch NGO-Berichte aus diesen Staaten mit ein.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Die nächste Frage hat die Kollegin Polat von der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen.

Filiz Polat (BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN):

Sehr geehrter Herr Präsident! Sehr geehrte Damen und Herren! Herr Minister, vor dem Hintergrund, dass die Bundesregierung selbst in einer Antwort auf eine Bundestagsanfrage bestätigt hat, dass in den Ländern Senegal und Ghana beispielsweise Schwule und Lesben strafrechtlich verfolgt werden oder das gesetzliche Verbot der Genitalverstümmelung ebenso wenig durchgesetzt wird wie das Verbot der Kinderversklavung – ich könnte noch weitere

Punkte nennen –, möchte ich Sie fragen: Welche Erkenntnisse hat der Evaluationsbericht bezüglich der Länder Senegal und Ghana?

Man muss dazu wissen: Diese Länder sind bereits 1993 als sicher eingestuft worden. Zu diesem Zeitpunkt war die sexuelle Orientierung noch kein Asylgrund. Welche Erkenntnisse haben Sie hinsichtlich dieser Lage? Ich denke, sie ist sehr eindeutig.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Frau Abgeordnete, in dem Bericht finden Sie die ausführliche Einschätzung der Lage. Zur sexuellen Orientierung will ich Ihnen aber gerne Folgendes sagen: Gemäß dem Urteil des EuGH vom 7. November 2013 ist das Unionsrecht dahin gehend auszulegen, dass der bloße Umstand, dass solche sexuellen Handlungen unter Strafe gestellt sind, als solcher keine Verfolgungshandlung darstellt. Vielmehr muss insbesondere die Praxis der staatlichen Behörden und Gerichte mitbetrachtet werden. Die Rechtsvorschriften werden etwa in den Maghreb-Staaten in der Praxis weniger gegen Einzelpersonen als vielmehr zur Verhinderung der Gründung von Organisationen herangezogen, die sich für die Rechte dieses Personenkreises einsetzen. Das Thema wird immer noch gesellschaftlich tabuisiert. Eine systematische Verfolgung homosexueller Personen findet in diesen Staaten nach Kenntnis der Bundesregierung nicht statt. Wenn das in Ghana und im Senegal anders ist, dann gibt es eben auch die Möglichkeit, den Schutzstatus zu bekommen – aber nur in diesen Einzelfällen.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke. – Die Frau Kollegin Lindholz, CDU/CSU, hat jetzt die nächste Frage.

Andrea Lindholz (CDU/CSU):

Sehr geehrter Herr Minister, zunächst einmal vielen Dank für Ihren Bericht. Ich habe zwei Fragen. Erste Frage. Sie haben vorhin ausgeführt, dass die europäischen Länder unterschiedliche Listen mit einer unterschiedlichen Anzahl von sicheren Herkunftsstaaten angefertigt haben. Wäre es nicht sinnvoll, eine gemeinsame europäische Liste zu haben? Würden Sie diesen Vorschlag unterstützen, und wie ist hier auch die Diskussion auf EU-Ebene?

Eine zweite Frage. Sie haben gerade dargelegt, dass schutzbedürftige Menschen nach der Einzelfallprüfung einen Schutzanspruch bekommen können. Es ergibt sich auch aus der Zusammenfassung des Berichts: Die Schutzquote hat sich nicht verändert. – Wir diskutieren nach wie vor über die Einstufung von Algerien, Marokko und Tunesien als sichere Herkunftsländer. Wäre es da, um in der Zukunft ständige Diskussionen zu vermeiden, in Hinblick auf Deutschland nicht sinnvoll, eine Art Automatismus einzuführen? Wenn ja, welchen Vorschlag hätten Sie hier für uns?

Danke schön.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Frau Abgeordnete Lindholz, zur ersten Frage. In der Tat ist in den Verhandlungen zum gemeinsamen europäischen Asylsystem die Frage einer europäischen Liste Gesprächsgegenstand. Die Kommission hatte vorgeschlagen, dass solche Listen auf europäischer Ebene eingeführt werden, sie dann fünf Jahre parallel gelten und danach die nationalen Listen ihre Gültigkeit verlieren und nur noch die europäische Regelung gilt.

Das hat, jedenfalls auf Ratsebene, keine Mehrheit unter den Mitgliedstaaten gefunden, auch weil es in bestimmten Staaten eben traditionelle Bindungen, etwa nach Afrika, gibt: Frankreich zu bestimmten Staaten, die Niederlande zu bestimmten Staaten, auch Portugal zu bestimmten Staaten. Diese sagen: Wir werden uns von Europa nicht vorschreiben lassen, wie wir den Status dieser Länder einschätzen. – Somit geht der bisherige Vorschlag der

Präsidentschaft aus Estland dahin, dass die Listen nebeneinander bestehen. Wie das dann zum Schluss verhandelt wird, wird man sehen.

Zur zweiten Frage. Es gibt in der Tat in der politischen Debatte einen Vorschlag, der dahin geht, zu sagen: Immer dann, wenn eine Gesamtschutzquote einen bestimmten Wert nicht erreicht –

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:
Jetzt muss ich wohl eingreifen.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

– ja –, meinetwegen 5 oder 10 Prozent, dann muss ein Gesetz gemacht werden, mit dem die Einstufung festgelegt wird. Aber – –

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:
Danke sehr.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:
Ja, gut.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:
Jetzt hat die nächste Frage der Kollege Herrmann von der AfD-Fraktion.

Lars Herrmann (AfD):

Vielen Dank, Herr Präsident. – Sehr geehrter Herr Minister, Tunesien ist ein Urlaubsland. Es steht nicht auf der Liste der sicheren Herkunftsländer. Die Anerkennungsquote von Asylanträgen tunesischer Staatsangehöriger liegt zwischen 0,2 Prozent und 0,3 Prozent.

Daher meine Frage: Halten Sie die aktuelle Abschiebep Praxis, dass nämlich ein komplettes Flugzeug für 25 Tunesier angemietet wird, vor dem Hintergrund offener Grenzen und der Tatsache für effektiv, dass die abgeschobenen Asylbewerber innerhalb kürzester Zeit wieder nach Deutschland zurückkehren und erneut ins Asylverfahren eintauchen? In der Gesamtbetrachtung der Umstände frage ich Sie: Wann genau wollen Sie denn mit den Abschiebungen fertig werden?

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Herr Abgeordneter, Tunesien ist bisher das einzige Land der drei Maghreb-Staaten, das Charterflüge überhaupt akzeptiert. Marokko und Algerien lehnen Charterflüge für die Rückführung ab. Deswegen ist die Bereitschaft Tunesiens, Charterflüge für bis zu 25 Personen durchzuführen, ein Fortschritt. Das ist zu begrüßen.

Zweitens. Die Betroffenen bekommen natürlich mit der Ausreise eine Wiedereinreisesperre. Wenn sie dann wieder hier einreisen, halten sie sich hier illegal auf, was auch Auswirkungen auf das Asylverfahren hat. Dass wir weiterhin über die Beschleunigung der Asylverfahren sprechen, ist klar. Heute Abend kommt mein algerischer Kollege zu Besuch. Dann werde ich mit ihm dieses Thema weiter erörtern.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:
Danke sehr. – Nächste Frage: der Kollege Straetmanns, Fraktion Die Linke.

Friedrich Straetmanns (DIE LINKE):

Sehr geehrter Herr Präsident! Sehr geehrter Herr Minister! Folgende Frage bitte ich zu beantworten: Kann die Bundesregierung bestätigen, dass sie sich bei der Überprüfung ausschließlich oder überwiegend auf Einschätzungen des Auswärtigen Amtes gestützt hat?

Dazu gehört im Grunde die Frage: Inwieweit ist die Überprüfung nach § 29a Absatz 2a Asylgesetz vor diesem Hintergrund eine bloße Pro-forma-Prüfung mit einem bereits vorab feststehenden Ergebnis? Dazu interessiert mich insbesondere, ob es auch Rücksprachen und Konsultationen mit dem UNHCR oder mit Menschenrechtsorganisationen gegeben hat.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Herr Abgeordneter, ich habe Ihre Frage mit der Beantwortung der Frage der Abgeordneten Jelpke schon beantwortet.

(Friedrich Straetmanns [DIE LINKE]: Nicht ganz!)

Auch NGO-Berichte, Gespräche und Berichte aus den Botschaften, deren Vertreter wiederum Gespräche mit Oppositionellen und Vertretern vor Ort geführt haben, ergeben zusammengesetzt einen Lagebericht des Auswärtigen Amtes. Ich finde, die Sachkunde unseres Auswärtigen Amtes nach Einbeziehung aller möglichen Gesprächspartner ist sehr hoch einzuschätzen.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Die nächste Frage hat der Kollege Lehmann von der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen.

Sven Lehmann (BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN):

Sehr geehrter Herr Minister! Vielen Dank für Ihren Bericht. Ich würde gerne eine Frage zu dem stellen, was Sie nicht berichtet haben, nämlich zum Ansinnen der Bundesregierung, die Einstufung als sichere Herkunftsländer auf Marokko, Tunesien und Algerien auszuweiten – ein Gesetz, das vom Bundesrat abgelehnt worden ist.

Es gibt neueste Äußerungen zum Beispiel des Menschenrechtsministers – ich betone: des Menschenrechtsministers – in Marokko, Mustapha Ramid, der zu einem Journalisten Folgendes gesagt hat – ich zitiere –:

Hören Sie, wir sind in Marokko. Hören Sie auf, über Homosexuelle zu sprechen! Wenn wir weiter darüber sprechen, geben wir diesen Leuten einen Wert. Sie sind Müll.

Es gibt zig Äußerungen, die sich auch auf Frauen, auf kritische Oppositionelle, auf Journalistinnen und Journalisten beziehen.

Ich möchte Sie angesichts dieser Menschenrechtslage in diesen Ländern fragen, ob Sie allen Ernstes daran festhalten, diese Länder als sichere Herkunftsländer zu deklarieren, und falls das der Fall ist, möchte ich Sie bitten, zu beantworten, was Sie Homosexuellen, die einen Antrag beim BAMF stellen, raten, um ihre Homosexualität nachzuweisen, nachdem sie aus Ländern fliehen, in denen das teilweise unter Todesstrafe steht.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Zunächst möchte ich Sie, Herr Abgeordneter, nur leicht korrigieren. Der Bundesrat hat das Gesetz nicht abgelehnt, sondern er hat ihm nicht zugestimmt. Das ist ein erheblicher Unterschied. Wenn man gezählt hätte, ob es dafür eine Mehrheit gegeben hätte, dann wäre die Sache vielleicht ein bisschen anders. Aber das Grundgesetz verlangt eine förmliche Zustimmung des Bundesrates; diese ist nicht zustande gekommen.

Nun könnte ich zu Ihrer Frage als persönliche Meinung sehr viel sagen. Meine persönliche Meinung ist, glaube ich, in der Öffentlichkeit auch bekannt. Aber ich stehe hier für die geschäftsführende Bundesregierung, und die geschäftsführende Bundesregierung hat sich noch keine abschließende Meinung darüber gebildet, ob ein solcher neuer Gesetzentwurf eingebracht werden soll. Deswegen kann ich meine persönliche Meinung nicht mit einer nicht stattgefundenen Abstimmung innerhalb der Bundesregierung gleichsetzen.

Da aber, wie gesagt, die Personen und auch die Parteizugehörigkeit identisch sind, vermute ich, es würde das gleiche Ergebnis herauskommen, dass wir erneut einen solchen Gesetzentwurf einbringen würden, wenn wir eine Konsultation beginnen würden.

(Alexander Graf Lambsdorf [FDP]: Doppelter Konjunktiv!)

– Ja, Konjunktiv.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Die nächste Frage hat der Kollege Frieser von der CDU/CSU-Fraktion.

Michael Frieser (CDU/CSU):

Vielen Dank, Herr Präsident. – Herr Minister, Sie haben bereits den europäischen Kontext erwähnt. Das ist eine ganz wesentliche Diskussion – die man in den betreffenden sicheren Herkunftsstaaten auch nachvollzieht –, um – in der Kurzfassung – den Pull-Faktor zu vermeiden und den Menschen dort die Nachricht zu übermitteln, sich nicht auf diesen lebensgefährdenden, unsicheren Weg zu machen, wenn es tatsächlich wenig Aussicht auf Erfolg gibt.

Wenn schon über die Anzahl der sicheren Herkunftsstaaten auf den europäischen Listen keine Einigkeit besteht: Ist man sich denn hinsichtlich der Rechtsfolgen im eigenen Land – Sie haben die Rechtsfolgen genannt, wie eine Verkürzung des Verfahrens – einigermaßen einig, dass es zu einer Harmonisierung auf Europaebene kommt? Denn auch das hat bezüglich der – in Anführungszeichen – „Werbewirksamkeit“ in den betreffenden Staaten eine ganz wesentliche Wirkung.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr, Herr Kollege.

Michael Frieser (CDU/CSU):

Haben Sie das Gefühl, dass diese Nachricht dort bei den betroffenen Menschen, die sich mit ihrer nicht erfüllbaren Sehnsucht und ihren Wünschen auf den Weg nach Europa begeben wollen, tatsächlich ankommt?

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Das gemeinsame europäische Asylsystem, Herr Abgeordneter Frieser, besteht aus vielen Richtlinien und Verordnungen: Qualifikationsverordnung, Aufenthaltsrichtlinie,

Verfahrensrichtlinien. All das, was Sie ansprechen, spielt dabei eine Rolle: Darf gearbeitet werden, wenn man hier ist? Gibt es abgesenkte Leistungen, ja oder nein? Gibt es eine Wohnpflicht, ja oder nein? Gibt es erleichterte Abschiebungsbedingungen? Und vieles andere mehr.

Es gibt Fortschritte für eine Vereinheitlichung in der Europäischen Union, diese Fragen so zu regeln, dass es auch nicht zu einer Sekundärmigration kommt. Es ist für uns in Deutschland immer ein sehr wichtiger Punkt, dass dann, wenn es in einem Land eine Entscheidung gibt oder eine Entscheidung möglicherweise in eine bestimmte Richtung geht, der betreffende Asylbewerber nicht sagt: Dann gehe ich in ein anderes Land und probiere es dort noch einmal.

Deswegen haben wir ein Interesse an einer solchen Vereinheitlichung. Ergebnisse gibt es noch nicht, weil wir bisher verhandelt haben, dass alle diese Regelungen im Paket so bleiben, dass wir am Ende ein gemeinsames Asylpaket und nicht Einzelregelungen haben.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Danke sehr. – Die nächste Frage hat die Kollegin von Storch von der AfD-Fraktion.

Beatrix von Storch (AfD):

Sehr geehrter Herr Minister! Seit Mitte September 2015 werden wieder Grenzkontrollen durchgeführt. Sie haben das in Ihrer Pressekonferenz am 13. September 2017 erklärt. Damit ist § 18 Absatz 2 Satz 1 des Asylgesetzes wieder anwendbar. Darin heißt es: Dem Ausländer, der um Asyl nachsucht, „ist die Einreise zu verweigern, wenn er aus einem sicheren Drittstaat ... einreist“.

Deswegen lautet meine Frage: Auf welcher Rechtsgrundlage reisen die Menschen aus sicheren Drittstaaten seit der Einführung der Grenzkontrollen weiter bei uns ein? Welche Rechtsgrundlage nehmen sie in Anspruch?

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Herr Präsident, darf ich die Frage beantworten? Sie betrifft nicht unmittelbar die sicheren Herkunftsstaaten.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Na, ach Gott, ja.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Ich frage ja nur.

Präsident Dr. Wolfgang Schäuble:

Ich würde Sie darum bitten, Herr Minister.

Dr. Thomas de Maizière, Bundesminister des Innern:

Gut. – Die Frage überrascht mich jetzt auch nicht total. Ich wollte es nur klären wegen der Regeln in der Regierungsbefragung.

Frau Abgeordnete von Storch, die Entscheidung habe ich getroffen; das habe ich auch der Öffentlichkeit mitgeteilt. Ich bin der dafür zuständige Minister. Die Bestimmungen des Asylgesetzes, auf die Sie abstellen, sind durch europäisches Recht überlagert. Dazu gehört zum Beispiel die Feststellung, welcher Staat zuständig ist. Dazu gehört auch die Frage, ob Deutschland zuständig ist. All das könnte – wieder unreal – zum Beispiel in Transitzentren geklärt werden. Solange das nicht der Fall ist, ist jedenfalls im Regelfall das europäische Recht vorrangig gegenüber den Bestimmungen, die Sie genannt haben.